

Suočavanje s prošlošću

i pristup pravdi iz perspektive javnosti

Specijalni izvještaj

**SUOČAVANJE S PROŠLOŠĆU I PRISTUP PRAVDI IZ PERSPEKTIVE JAVNOSTI
SPECIJALNI IZVJEŠTAJ**

Razvojni program Ujedinjenih nacija u BiH (UNDP BiH)

**SUOČAVANJE S PROŠLOŠĆU I PRISTUP PRAVDI IZ PERSPEKTIVE JAVNOSTI
SPECIJALNI IZVJEŠTAJ**

Recenzenti

Armin SIRČO, pomoćnik rezidentnog predstavnika
Alma DEDIĆ, analitičarka Sektora za pravdu i ljudsku sigurnost

Tim autora

Prof. dr Zoran PAJIĆ
Dragan M. POPOVIĆ, konsultant

Urednici

Sanela PARIPOVIĆ, rukovodilac Projekta
Senad SLATINA, koordinator za istraživanje

Tiraž

300

Izveštaj Suočavanje s prošlošću i pristup pravdi iz perspektive javnosti realiziran je u okviru projekta UNDP BiH Pristup pravdi: suočavanje s prošlošću i izgradnja povjerenja za budućnost, 2009 – 2012.

*Mišljenja izražena u Izveštaju su mišljenja autora i kao takva ne odražavaju zvanične stavove
Razvojnog programa Ujedinjenih nacija (UNDP)*

PREDGOVOR

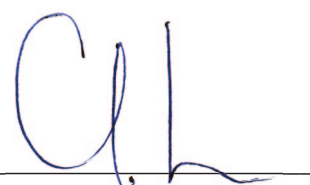
U prethodnom periodu, UNDP BiH je sa svojim partnerima s posebnom pažnjom pristupio zadatku procjenjivanja potreba društva u oblasti tranzicijske pravde i pristupa pravdi. Naime, stvorena je platforma u okviru koje su institucije vlasti i civilno društvo bili u mogućnosti da zajednički razgovaraju o ratnim događanjima iz perioda 1992 – 1995. godine. Cilj ove inicijative bio je povećati pristupačnost institucijama vlasti i uslugama koje one nude, ali i sistematski pristupiti rješavanju otvorenih pitanja vezanih za pristup pravdi za žrtve ratnih dešavanja iz ovog perioda.

Nakon uspješnih konsultacija o tranzicijskoj pravdi koje je u junu 2008. godine podržao UNDP BiH, uslijedila je odluka BiH vlasti da preuzmu obavezu izrade državne Strategije o tranzicijskoj pravdi, kao jedne od pod-strategija Strategije reforme sektora pravde. Također, važno je napomenuti da naponi usmjereni ka jačanju sveukupnog pristupa pravdi u BiH uključuju izgradnju kapaciteta institucija, pravno osviješćivanje i pružanje besplatne pravne pomoći. Ovakav dvostrani pristup tranzicijske pravde i pristupa pravdi omogućava da ova dva procesa funkcioniraju paralelno u cilju ponovnog uspostavljanju povjerenja u BiH institucije vlasti, posebno kada se govori o povjerenju pojedinaca i grupa ozbiljno pogođenih ratom.

Na samom početku procesa izrade strategije, UNDP je napravio izvještaj o istraživanju javnog mnijenja kako bi doprinio ovom važnom procesu. Pokazatelji koji su korišteni u ovom istraživanju će se pratiti i mjeriti i na kraju procesa, ne samo kako bi se pokazao napredak nego i u cilju definiranja narednih aktivnosti u ovoj oblasti.

Anketa je pokazala zanimljive rezultate, naročito kada je u pitanju sama izrada strategije. Naime, inicijativa izrade cjelokupnog plana koji bi obuhvatio pitanja suočavanja s prošlošću, tj. strategije o tranzicijskoj pravdi, a u koju bi bile podjednako uključene i institucije vlasti i civilno društvo, podržana je od strane velike većine ispitanika. Ovakav rezultat je usko vezan za realnost u kojoj živimo - a koju su ujedno potvrdili i rezultati ankete - a to je da većina ljudi u BiH još uvijek ratna dešavanja smatra izuzetno važnim i voljna je produbiti diskusiju na tu temu. Također, anketom je utvrđeno generalno mišljenje da su žrtve rata zapostavljene od strane društva, te da postoji vrlo malo razumijevanja za njih. Na kraju, anketa je pokazala da u BiH vlada nepovjerenje prema pravosuđu, ali i da većina ispitanika, bez obzira na entitet u kojem žive, podržava uspostavljanje Vrhovnog suda BiH.

Ova anketa bi trebala pružiti podršku procesima otpočetim u društvu jer nudi izvor informacija o mišljenjima šire javnosti u BiH. Sam proces izrade državne Strategije o tranzicijskoj pravdi zahtijeva inkluzivni pristup i konkretne odgovore na mnoga još neodgovorena pitanja u BiH. UNDP ostaje posvećen pružanju podrške ovoj važnoj ali osjetljivoj inicijativi, oslanjajući se na globalno iskustvo Ujedinjenih nacija.

Yuri Afanasiev

Rezidentni predstavnik
UNDP BiH

SADRŽAJ

Predgovor	5
I Sažetak	9
1. Suočavanje s prošlošću	9
2. Pristup pravdi	10
II Uvodne napomene	11
1. Pristup pravdi	12
2. Tranzicijska pravda	13
REZULTATI I ANALIZE ISTRAŽIVANJA	15
I Suočavanje s prošlošću	15
1. Koliki je utjecaj rata na svakodnevni život u BiH?	15
2. Dijalog među zajednicama u BiH	17
3. Koja je uloga vlasti u BiH u procesima suočavanja sa prošlošću?	20
4. Ciljevi strategije za tranzicijsku pravdu	21
5. Da li dokumentacija Haškog tribunala i Međunarodnog suda pravde predstavlja najbolju osnovu za rasprave o tome šta se događalo tokom rata u BiH?	22
6. Komisije za istinu	23
7. Mogu li NVO voditi proces obnove i povjerenja?	26
8. Spomenici i memorijali	27
9. Odnos prema žrtvama	29
9.1 Mogu li se dobiti adekvatne kompenzacije putem sudskih odluka?	32
9.2 Da li žrtve trebaju imati ista prava?	32
II Pristup pravdi	34
1. Pravosudni sistem	34
1.1 Povjerenje u pravosudni sistem u BiH	34
1.2 Stepen informiranosti o procedurama, zakonima i pravnoj regulativi	35
1.3 Informiranost o postojanju publikacije u kojoj se objavljuju sva pravna akta	38
1.4 Informiranost građana o javnosti suđenja	40
1.5 Treba li u pravosudnim institucijama da radi podjednak broj žena i muškaraca?	40
1.6 Da li su uposlenici policije, sudova i tužilaštva dovoljno obučeni za profesionalno postupanje u delikatnim predmetima?	41
2. Pravna pomoć	42
2.1. Da li građani BiH znaju kome da se obrate za besplatnu pravnu pomoć?	42
2.2. Da li svi građani BiH treba da imaju jednako pravo na besplatnu pravnu pomoć?	44
III Zaključak	45
Aneks	47

UNDP SPECIJALNI IZVJEŠTAJ

Suočavanje s prošlošću i pristup pravdi iz perspektive javnosti

I SAŽETAK

Izveštaj *Suočavanje s prošlošću i pristup pravdi iz perspektive javnosti* predstavlja sveobuhvatnu analizu rezultata ispitivanja javnog mnijenja koje je obavljeno širom Bosne i Hercegovine tokom januara i februara 2010. godine. Sam izveštaj utvrđuje indikatore na osnovu kojih se mogu donijeti zaključci o stavovima javnosti u pogledu suočavanja s prošlošću, o mehanizmima tranzicijske pravde, o nivou povjerenja u pravosudne institucije, kao i o pravnoj kulturi građana BiH.

1. Suočavanje s prošlošću

Najsnažnija poruka ispitivanja javnog mnijenja jest to da nedavna ratna prošlost za većinu građana Bosne i Hercegovine (BiH) još uvijek predstavlja neodvojivi dio njihove sadašnjosti. Opterećenje prošlošću najčešće proizlazi iz neprecizne i nepotpune spoznaje o prošlosti, budući da većina ispitanika smatra kako činjenice o ratu od 1992. do 1995. godine još uvijek nisu dovoljno rasvijetljene. Građane dodatno opterećuju različita, često oprečna tumačenja istih događaja iz vremena rata koji pozitivno doprinose iskazanoj volji velike većine da se o tim događajima razgovara. U tom pogledu se, međutim, ne poduzima nikakva inicijativa, naročito kada je riječ o dijalogu sa pripadnicima drugih naroda. U tom su smislu veoma važna očekivanja građana da vlasti u BiH „osmisle konkretan plan o pitanjima suočavanja s prošlošću i traženja istine o ratnim događajima“, i to u suradnji sa ostalim dijelovima društva, aktivnim u procesu podizanja nivoa svijesti i znanja javnosti o počinjenim zločinima, kao što

su nevladine organizacije ili akademska zajednica. Ispitanici su također istakli da utvrđivanje istine o prošlosti treba biti jedan od prioriteta takvog plana, odmah nakon uspostavljanja pravde za žrtve putem sudskih odluka i uspostavljanja dijaloga među zajednicama.

Značajno je istaći da su ispitanici u kontekstu suočavanja s prošlošću i pristupa pravdi značajno mjesto dali ulozi nevladinih organizacija, iako općenito nisu dovoljno informirani o njihovim aktivnostima. Odnos prema nevladinim organizacijama često je vrlo pozitivan, ali istovremeno i apstraktan. Tako se smatra da vlasti u BiH, kao što je istaknuto, treba da surađuju sa nevladinim organizacijama prilikom izrade konkretnog plana o pitanjima suočavanja s prošlošću. Građani bi se u tom smislu za pravnu pomoć obratili prvenstveno nevladinim organizacijama, prije nego advokatskim komorama ili odgovarajućim institucijama, osim ispitanika iz Brčko Distrikta koji su se u velikom procentu opredelili za institucionalizirani pristup pravnoj pomoći. Ispitanici inače smatraju da nevladine organizacije na lokalnim nivoima mogu voditi proces obnove povjerenja. Istovremeno, stvarna saznanja o potencijalima, konkretnim programima i dostignućima nevladinih organizacija¹ su nepotpuna, pa se vjerovatno zbog toga tom mogućnošću građani dovoljno ne koriste.

¹ Na primjer, ispitanici nemaju informacije o aktivnostima NVO u pravcu prikupljanja dokumenta i svjedočanstava o proteklom ratu u BiH, iako je civilno društvo dobar dio svojih aktivnosti upravo posvetio utvrđivanju činjenica o počinjenim zločinima.

Položaj žrtava, kao i odnos institucija vlasti i društva u cjelini prema žrtvama, predstavlja temelj procesa tranzicijske pravde. Istraživanje je pokazalo da u javnosti prevladava uvjerenje da su nivo i obim pažnje i podrške koje institucije vlasti i društvo u cjelini posvećuju žrtvama, nedovoljni i nekoordinirani. Utoliko je razumljiva solidarnost koju javnost u ovom istraživanju iskazuje prema pravu žrtava da traže naknadu za svoje gubitke i patnje proizašle iz ratnih zbivanja.

Jedan relativno manji broj ispitanika smatra da je umjesto naknada potrebno potražiti simbolične načine za zadovoljenje žrtava, kao što su javna izvinjenja. Jedan od tih načina mogu biti i memorijalni centri i obilježja, koja također imaju funkciju kazivanja istine o počinjenom zločinu. Ispitanici koji ocjenjuju da su im ratna dešavanja toliko važna da ih nikada neće zaboraviti, te da su žrtve rata kao grupaciju gotovo svi dijelovi društva napustili i prema njima pokazuju premalo razumijevanja i uvažavanja - oni češće od ostalih smatraju da su do sada izgrađena spomen obilježja korisna za proces suočavanja s prošlošću, da je njihovu izgradnju potrebno regulirati na državnom nivou, te da je važno podići jedinstven spomenik posvećen ratu u BiH.

2. Pristup pravdi

Nepovjerenje prema pravosuđu u Bosni i Hercegovini je konstanta koja se provlači kroz ovaj izvještaj. Iako se može tvrditi da je ovo nepovjerenje zasnovano na posrednoj percepciji a ne na neposrednom iskustvu pojedinaca o radu sudova i tužilaštava, s njim se mora ozbiljno računati kao s otežavajućom okolnošću u procedurama tranzicijske pravde. Nedovoljna ili površna informiranost i nezainteresiranost za informaciju o pravosuđu u najširem smislu, koja je utvrđena istraživanjem, govori o nerazvijenoj pravnoj kulturi i svijesti građana o pravnim sredstvima i garancijama za zaštitu individualnih prava.

I pored nedovoljne opće pravne kulture, građani imaju relativno visoko artikuliran osjećaj za odgovorno postupanja vlasti, prije svega policijskih i pravosudnih organa, u predmetima koji uključuju delikatne slučajeve seksualnog nasilja i nasilja u porodici. U vezi s tim, velika većina pridaje važnost jednakosti spolova među uposlenima u ovim organima, kao i njihovoj adekvatnoj obučenosti za profesionalno izvršavanje zadataka.

Mogućnost korištenja različitih oblika besplatne pravne pomoći predviđenih zakonskim propisima, izaziva veliku pažnju kod građana. To je sasvim razumljivo kako zbog relativno visokih troškova sudskog postupka, tako i zbog općenito teške materijalne situacije stanovništva. Ovdje posebno dolazi do izražaja povjerenje koje građani iskazuju prema nevladinim organizacijama, kao njihovom mogućem zastupniku u sudskom postupku. Ovo predstavlja izazov za nevladine organizacije, kao i podsticaj advokatskim komorama da se uključe u programe nevladinog sektora za osiguranje besplatne pravne pomoći. Što se tiče zakonskog reguliranja ove oblasti, u javnosti se očekuje da zakon osigura pravo na određeni minimum pomoći koji bi bio zasnovan na principu jednakosti za sve.

II UVODNE NAPOMENE

Ministarstvo pravde i Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Vijeća ministara BiH, u suradnji sa Razvojnim programom Ujedinjenih nacija u BiH (UNDP BiH) provode projekat „Pristup pravdi: Suočavanje sa prošlošću i izgradnja povjerenje za budućnost“, čiji je cilj da utvrdi stanje u domenu pristupa pravdi i da procijeni potencijale tranzicijske pravde u procesu suočavanja s prošlošću, kako bi se podržala izrada održive strategije za tranzicijsku pravdu u BiH, čija bi provedba dala odlučujući doprinos izgradnji povjerenja među građanima BiH i stabilnom zajedničkom životu u budućnosti.

Ovaj inicijativa nadovezuje se na raniji projekat usmjeren na podršku domaćim kapacitetima u procesu tranzicijske pravde u BiH, koji su zajednički provodili Ministarstvo pravde i Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Vijeća ministara BiH sa UNDP BiH u periodu od 2007. do 2009. godine.

Izveštaj *Suočavanje s prošlošću i pristup pravdi iz perspektive javnosti* predstavlja sveobuhvatnu analizu rezultata ispitivanja javnog mnijenja koje je obavljeno širom Bosne i Hercegovine tokom januara i februara 2010. godine, u organizaciji agencije *PrismResearch* iz Sarajeva. Jedan od inicijalnih rezultata istraživanja i izveštaja jest utvrđivanje stepena informiranosti i očekivanja građana BiH vezano za tranzicijsku pravdu i pristup pravdi. Ovo istraživanje predstavlja jedan od pokazatelja koji bi, tokom izrade strategije za tranzicijsku pravdu u BiH, *Ekspertnoj radnoj grupi za izradu Strategije tranzicijske pravde u Bosni i Hercegovini* Vijeća ministara BiH pomogao da se fokusira na neposredne potrebe žrtava i javnosti, čime se olakšava realizacija komponente pristupa pravdi.

Izveštaj također sadrži detaljan prikaz istraživanja, registar pitanja i pregled odgovora sa tabelama i

grafikonima. Uz zbirne ili uporedne rezultate data je i konceptualna analiza stavova ispitanika.

Sveobuhvatan i inovativan pristup uspostavljanju principa vladavine prava i osiguranja prava čovjeka u društvenoj zajednici koja se nalazi u procesu političke i ekonomske tranzicije, oslanja se, prije svega, na povjerenje javnosti u institucije, te otvorenost i pristupačnost pravosuđa i uprave svim pravnim subjektima. Konzistentni pravni propisi, transparentnost sudskog postupka i dostupni pravni lijekovi trebaju doprinijeti oživotvorenju maksime da je „glavna uloga prava učiniti život predvidivim“. Ovome treba dodati vansudske mehanizme i druge tehnike za suočavanje s prošlošću koje trebaju osigurati dugoročnu satisfakciju žrtvama sukoba i izgradnju povjerenja, koje će olakšati suživot različitim nacionalnih grupacija, bilo u širem regionu ili u državnoj zajednici. U svakom slučaju, ovi vidovi tranzicije čine suvremeni fenomen tranzicijske pravde, bilo da je riječ o formalnoj „sudskoj pravdi“ ili o vansudskim mehanizmima, kao što su mehanizmi za istraživanje činjenica i istine, programi materijalnih i simboličnih reparacija ili programi provjere profesionalnog kapaciteta i moralnog integriteta osoba koje rade u javnoj administraciji.

U ovom procesu uloga i odgovornost državnih organa je primarna. Institucije vlasti imaju ustavnu i zakonsku obavezu da svim građanima osiguraju jednaku, pravednu i efikasnu pravnu zaštitu u skladu s međunarodnim obavezama. Međutim, tranzicijska pravda bila bi nedostižna bez aktivne uloge civilnog društva na svim nivoima. Jedino ovakav holistički pristup (zajedničke ili koordinirane inicijative institucija vlasti i organizacija civilnog društva) čini proces tranzicijske pravde otvorenim za sve zainteresirane grupe i pojedince, omogućava interakciju i djelotvornost svih aktivnosti koje će biti zastupljene unutar tog holističkog pristupa.

S druge strane, saznanja o ustavnopravnom okviru, relevantnim pravnim propisima, kao i stručnim mogućnostima, profesionalnom kredibilitetu i transparentnosti državnih institucija na

svim nivoima vlasti (pristup pravdi) - predstavljaju osnovu za ocjenu povjerenja javnosti u, prije svega, pravosudne organe, ali i druge institucije, čime se obezbjeđuje pravna sigurnost, vladavina prava i poštivanje ljudskih prava.

Prije detaljnog prezentiranja rezultata i analize istraživanja javnog mnijenja, u uvodnim napomenama izložene su glavne komponente pristupa pravdi i tranzicijske pravde.

1. Pristup pravdi

Bosna i Hercegovina je u procesu reforme zakonodavstva i pravosuđa dostigla nivo na kojem su u domaće institucije i pravni poredak uključeni suvremeni demokratski principi i pravni standardi sa posebnim naglaskom na Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Donošenje novih, prije svega procesnih zakona u krivičnoj oblasti i temeljita reforma pravosuđa, stvaraju uslove za postepeno uklanjanje mita kojeg građani na ovim prostorima imaju o pravu i pravosuđu kao zatvorenom sistemu političkih manipulacija i utjecaja. Na ovim osnovama, uz poboljšanje komunikacijskih sposobnosti (outreach) sudova i tužilaštava sa zainteresiranom javnošću, očekuje se podizanje pravne kulture i svijesti o pravdi u široj javnosti. Civilno društvo bi u ovakvom okruženju moglo kontinuirano i konzistentno učvrstiti svoje mjesto i artikulirati potrebe pojedinaca i grupa u zahtjevima za pravdom. Dakle, BiH je dostigla tačku na kojoj odnos javnosti i pravosudnih institucija može prerasti u jedan novi kvalitet i postati obostrano uslovljen. S jedne strane, institucije pravnog poretka su, barem formalno, odbacile ograničenja koja su ih sputavala u njihovoj nezavisnosti i nepristrasnosti u obavljanju sudske funkcije. S druge strane, u građanskom društvu raste svijest o pristupu pravdi i tranzicijskoj pravdi kao *conditio sine qua non* za razvoj potencijala Bosne i Hercegovine u miru i sigurnosti.

Ogroman broj žrtava rata u BiH, kao i šira javnost, očekuju da će u sudskim procesima koji se odvijaju pred Haškim tribunalom i pred vijećima za ratne zločine nacionalnih sudova u regionu, ostvariti ličnu satisfakciju i priznanje za svoje patnje. Može se sa sigurnošću reći da je Haški tribunal obavio historijsku ulogu, kako u procesima koje je vodio i koji se još uvijek vode, tako i u kreiranju brojnih pravila na čijim osnovama reformirano krivično zakonodavstvo u BiH i osnovan Sud BiH. Vijeće za ratne zločine ovoga suda za nepunih je 7 godina ostvarilo veoma bogatu sudsku praksu i uspostavilo svoj integritet.

Istovremeno, stepen satisfakcije koju pruža "sudska pravda" znatno je ispod očekivanja žrtava na cijelom prostoru Bosne i Hercegovine. Gotovo sve nevladine organizacije, a posebno udruženja žrtava širom zemlje, izražavaju svoje razočarenje ishodom sudskih procesa i tvrde da potrebe žrtava nisu u dovoljnoj mjeri zadovoljene kroz formalne sudske postupke. Na širem društvenom i političkom planu, suđenja za ratne zločine nisu vidno doprinijela pokretanju procesa normalizacije odnosa među različitim etničkim grupama. To se može ilustrirati povremenim reakcijama medija na presude donesene u predmetima vođenim protiv lica optuženih za ratne zločine, koje su (reakcije) obojene senzacionalizmom i općenito oštrom kritikom sudske odluke.

Upravo iz tih razloga potrebno je osigurati adekvatno informiranje građana o svim aspektima sudskog postupka, o sudskim procedurama i o ulozi glavnih aktera sudskog postupka. Posmatrajući širi kontekst, potrebno je osigurati informiranje građana o ustavnopravnom okviru, o relevantnim pravnim propisima i pravima, te o obavezama građana koje proističu iz tih propisa. Na kraju, potrebno je osigurati informiranje građana o profesionalnom kredibilitetu i transparentnosti institucija na svim nivoima vlasti, s ciljem njihove profesionalizacije i stvaranja uvjerenja o jednakom pristupu pravdi, čime bi se stekli uslovi da institucije vlasti ostvare integritet i postanu pravi javni servis građana u koje će oni imati povjerenje.

2. Tranzicijska pravda

Suđenja za kršenja ljudskih prava u prošlosti, ili suđenja za ratne zločine, bez obzira na korektno vođene sudske postupke, nisu u poziciji (ako se posmatraju izolirano od drugih oblika zadovoljenja pravde) da otklone ili bitno ublaže sve emocionalne posljedice koje ratovi ostavljaju u naslijeđe preživjelim i budućim generacijama. Tranzicijska pravda upravo je nastala na saznanjima da se pravosuđe ne može samostalno boriti sa mnogobrojnim i složenim problemima proisteklim iz masovnih i sistematskih kršenja elementarnih ljudskih prava za vrijeme totalitarnih i autoritarnih režima ili tokom oružanih sukoba. Reakcije pravosuđa, dakle "sudsku pravdu", trebaju pratiti odgovarajući nepravosudni (vansudski) odgovori.

Odgovori koje traži „sudska pravda“, zajedno sa vansudskim mehanizmima čine fenomen tranzicijske pravde. Tranzicijska pravda, u užem smislu, jest skup različitih ali srodnih tehnika i postupaka. Za potrebe ovog izvještaja dovoljno je navesti nekoliko karakterističnih tipova.

- Žrtve i društvo prvenstveno insistiraju na kažnjavanju osoba koje su odgovorne za kršenja ljudskih prava. Uspostavljanjem odgovornosti zbog tih kršenja država pokazuje spremnost da se suoči s učinjenim propustima, kao i odlučnost da sankcionira sve one zločine koji su kažnjivi po domaćem zakonodavstvu i međunarodnom pravu, kako bi preventivno djelovala i spriječila počinjenje sličnih djela u budućnosti. Također, spremnost i odlučnost države da procesuiraju sve odgovorne za posljedicu ima i vraćanje dostojanstva žrtvama, kao i stvaranje uvjerenja društva da država funkcionira i da je sposobna garantirati zaštitu ljudskih prava svim svojim građanima.
- Međutim, žrtve i javnost su svjesni da mnoge potrebne odgovore ne mogu dobiti u sudskom postupku: na primjer, pitanje zašto je bilo dozvoljeno da se nešto dogodi može biti podjednako važno kao i precizno objašnjenje

šta se dogodilo. Širi kontekst događaja također traži odgovor, sve do pitanja da li se moglo i ko je mogao ili trebao učiniti da se zločin spriječi. Bitan element u procesu suočavanja s prošlošću jest mogućnost da žrtva ispriča svoju priču o tome šta se dogodilo i javno saopšti svoju traumu. Također je za žrtve često važno da svoje priče ispričaju onima koji su ih povrijedili, onom dijelu etničke grupacije za koju smatraju da se prećutno solidarizala sa ratnim zločincima, tj. političkim opcijama koje smatraju inspiratorom zločina, nadajući se da će kod njih ili kod društva u cjelini izazvati razumijevanje za posljedice njihovih postupaka.

- Jedan od mehanizama za suočavanja žrtava i počilaca, kao i cjelokupnog društva sa prošlošću, jesu komisije za istinu koje u pojedinim dijelovima svijeta iza sebe već imaju bogatu praksu. U pravilu, ovdje se radi o privremenim, vansudskim i institucionaliziranim tijelima koja uspostavljaju činjenice i istinu o događajima u prošlosti kroz utvrđivanje obrasca zločina. Komisije obično završavaju svoje aktivnosti sveobuhvatnim izvještajem, kao i odgovarajućim preporukama prvenstveno za mjere u oblasti kompenzacija, tj. reparacija u širem smislu, i institucionalnih reformi. Ova tijela (npr. komisije za istinu), za razliku od pravosudnih institucija, posebnu pažnju poklanjaju žrtvama, što konkretno znači da: 1) komisije za istinu uzimaju izjave od velikog broja žrtava kako bi na osnovu tako dobijenih informacija, kao i druge materijalne građe, došle do saznanja o predmetu istraživanja, 2) komisije za istinu omogućavaju javna slušanja žrtava s ciljem da se spriječe manipulacije i stvori suosjećanje javnosti prema žrtvama, kao i razumijevanje šire javnosti za potrebe žrtava, 3) komisije za istinu utvrđuju kredibilan i objektivan poimeničan popis stradalih, 4) komisije za istinu neposredno utječu na poboljšanje socio-ekonomskog položaja žrtava kroz preporuke u pravcu dodjeljivanja materijalnih i simboličkih naknada žrtvama zbog stradanja u prošlosti.

- Obeštećenje koje dolazi od počinioca zločina tradicionalno se shvata kao kompenzacija za stvarne gubitke, ali se pokazalo da ova vrsta kompenzacije može predstavljati i vid simboličnog priznanja za nanesenu patnju. Javno izvinjenje, nakon rata, također može ići u prilog potrebi žrtava da im se simbolično i iskreno da do znanja kako "druga strana" njihovu patnju razumije i priznaje. Iskustva tranzicijske pravde u raznim društvima rezultirala su brojnim odgovarajućim tehnikama obeštećenja, čiji je cilj simbolično uvažavanje socio-kulturnih, historijskih i političkih okolnosti u nastojanju da se žrtvama restituira barem dio ratom uništenog dostojanstva. Osim obeštećenja, prisutni su različiti oblici psihofizičke zaštite i pomoći, osiguravanje uslova za fizički i održivi povratak svih raseljenih, kao i različite simboličke aktivnosti, poput javnih izvinjenja, izgradnje memorijalnih centara i obilježja, izmjena školskih programa i druge aktivnosti.
- Odgovarajuće institucionalne reforme treba da prate prethodno navedene zahtjeve i očekivanja. One bi uključivale mjere tehničke i obrazovne pomoći pravnom sistemu kako bi se osposobio za podršku tranzicijskoj pravdi. Naime, ključno povjerenje žrtava rata u pravosudne i druge institucije, poput službi sigurnosti, odnosi se na visoku profesionalnost i nepristrasnost državnih organa. Prema tome, institucije vlasti, kao i svi uposleni u pravosuđu, u službama sigurnosti i u organima uprave, moraju imati moralni i profesionalni integritet bez ikakvih mrlja prošlosti. Postkonfliktna i postautoritarna društva izgradila su različite metode i tehnike za postizanje ovog cilja, koje se ogledaju, prije svega, u provjeri profesionalnog kapaciteta i moralnog integriteta osoba zaposlenih u institucijama vlasti. Opravdanost ovih postupaka vidi se i iz stava većine ispitanika ovog istraživanja da licima za koja se utvrdi da su odgovorna za ratne zločine, treba zabraniti vršenje javnih funkcija.

U svakom slučaju treba naglasiti da ne postoji jedinstven „recept“ za tranzicijsku pravdu. Iskustvo je svakoga društva specifično, pa su i potrebe za artikuliranjem toga iskustva i za prevazilaženjem trauma specifične i često višeslojne. Jedan od načina da se shvati sva kompleksnost problema suočavanja sa prošlošću leži u inkluzivnom pristupu svih segmenata društva (institucija vlasti i civilnog društva) kako bi se osigurala djelotvornost svih aktivnosti unutar koncepta tranzicijske pravde.

* * * * *

Na kraju uvodnoga dijela može se konstatirati da ovo istraživanje dolazi u pravo vrijeme za Bosnu i Hercegovinu jer je zaokružen najznačajniji segment procesa reforme pravosuđa i relevantnih zakona. Drugi argument za aktuelnost istraživanja jest u već započetoj postepenoj primjeni saznanja i tehnika tranzicijske pravde u razgovorima o proteklom ratu. Treći je argument, konačno, u porastu svijesti o neophodnosti da se narodi BiH suoče s nedavnom prošlošću. U tome je i najveći izazov ove zajedničke inicijative Ministarstva pravde, Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH i UNDP BiH, jer se njime suočavanje s prošlošću stavlja u kontekst potrebe prevazilaženja nepovjerenja, kao osnove suživota svih naroda u BiH u uslovima mira i sigurnosti.

REZULTATI I ANALIZE ISTRAŽIVANJA

Izveštaj *Suočavanje s prošlošću i pristup pravdi iz perspektive javnosti* predstavlja sveobuhvatnu analizu rezultata ispitivanja javnog mnijenja koje je obavljeno širom Bosne i Hercegovine, od 25. januara do 5. februara 2010. godine, u organizaciji agencije PrismResearch iz Sarajeva. Istraživanje je metodom ankete uključilo 1600 građana Bosne i Hercegovine starijih od 18 godina, uz proporcionalnu zastupljenost svih regiona u BiH, što ga čini reprezentativnim. Ispitivanje javnog mnijenja (anketiranje) provedeno je u 58 općina iz svih 10 kantona Federacije Bosne i Hercegovine i u 5 regiona Republike Srpske (banjalučki, dobojski, bijeljinski, paljanski i trebinjski region), kao i u Brčko Distriktu. Upitnik za anketiranje sastoji se iz 38 pitanja kojima je obuhvaćeno 11 socio-demografskih indikatora (kategorija ispitanika). U toku anketiranja anketari nisu imali većih problema sa spremnošću stanovništva da učestvuje u ispitivanju javnog mnijenja, tako da je osiguran visok stepen suradnje ispitivača i ispitanika.

U nastavku su predstavljeni rezultati ankete.

I SUOČAVANJE S PROŠLOŠĆU

1. Koliki je utjecaj rata na svakodnevni život u BiH?

Za veliku većinu građana Bosne i Hercegovine događaji iz perioda oružanog sukoba, od 1992. do 1995. godine, sastavni su dio njihove sadašnjosti. Očigledna je korelacija između odgovora na pitanja o „važnosti onoga što se dogodilo“ i da li su „utvrđene relevantne činjenice“. Opterećenost prošlošću najčešće proizlazi iz neprecizne i nepotpune spoznaje o prošlosti, budući da većina ispitanika smatra kako činjenice o ratu (1992-1995) još uvijek u dobroj mjeri nisu utvrđene.

Ovaj nalaz ankete zadire u suštinu filozofije tranzicijske pravde, čiji je jedan od postulata objektivna i kredibilna informacija o činjenicama. Pokaza-

lo se da u svim ratovima žrtve uporno pokušavaju da dođu do odgovora na pitanja koja su u vezi s konkretnim zločinom ili sa sukobom uopće. Osim pitanja i preciznog objašnjenja šta se dogodilo (utvrđivanje činjenica), u BiH je važan i odgovor na pitanje zašto se nešto dogodilo (utvrđivanje uzroka). Puna spoznaja o činjenicama iz prošlosti, za pojedinca ili grupu, preduslov je da se prošlost racionalizira i stavi tačka na stalno samopropitivanje o nerazjašnjenim činjenicama i okolnostima zločina ili gubitka.

Veći broj ispitanika (72%) navodi da im je lično „jako važno“ ili „važno“ ono što se dogodilo od 1992. do 1995. godine u BiH. Oko 50% ispitanika bošnjačke nacionalnosti tvrde da im je to razdoblje njihove prošlosti „jako važno“, dok je taj procenat kod ispitanika hrvatske, odnosno srpske nacionalnosti upola manji. Razlog tome može biti činjenica da, kako se to za Bošnjake često ističe, opterećenost prošlošću ima razmjere „nacionalne tragedije“ zbog posljedica zločina u Srebrenici i drugim mjestima. Uočljiva su odstupanja i u kategoriji ispitanika prema nivou formalnog obrazovanja. Obrazovaniji ispitanici, posebno oni sa diplomom više i visoke škole, manje su okrenuti prošlosti.² To se može razumjeti jer se, u pravilu, radi o populaciji koja je vjerovatno zaposlena, bolje situirana i okrenuta radnoj svakodnevnicu, problemima i profesionalnim ambicijama. S druge strane, osobe nižeg obrazovanja često su (ne samo u BiH) u periodu poslijeratne ekonomske tranzicije i aktuelne krize u nepovoljnijem položaju u pogledu zapošljavanja i nalaženja odgovarajućih radnih mjesta. Zbog toga je moguće da njihov intenzivniji doživljaj prošlosti proizlazi iz stepena njihovog stradanja, ali i nezadovoljstva sadašnjim položajem u odnosu na uslove života ove populacije u prijeratnom periodu. U vezi s tim je gotovo ujednačen stav stanovnika gradskih i ruralnih sredina, što vjerovatno proizlazi iz činjenice da su tokom oružanog sukoba stradala i sela i gradovi (pogledati tabelu broj 1).

² Pogledati tabelu br.1 u aneksu izvještaja - drugi set tabela.

Tabela 1: **Koliko je Vama lično važno ono što se dogodilo od 1992. do 1995. u BiH?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				POL		TIP NASELJA	
		FBiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	MUŠKO	ŽENSKO	GRAD	SELO
Jako važno, nikada to neću zaboraviti	36,4 %	44,0 %	25,7 %	26,0 %	48,5 %	24,4 %	26,2 %	48,9 %	36,0 %	36,7 %	35,2 %	37,3 %
Važno, ali nastojim živjeti najbolje što mogu i pored toga	35,4 %	32,3 %	40,7 %	21,4 %	32,1 %	39,8 %	33,5 %	28,8 %	35,4 %	35,4 %	39,2 %	32,5 %
Pokušavam to zaboraviti	20,8 %	17,2 %	25,4 %	33,0 %	14,7 %	26,7 %	26,6 %	20,3 %	20,2 %	21,4 %	18,8 %	22,3 %
Nije mi važno, niti ima više uticaja na mene	6,6 %	5,6 %	8,1 %	9,0 %	3,9 %	8,8 %	10,8 %	2,0 %	7,4 %	6,0 %	6,1 %	7,1 %

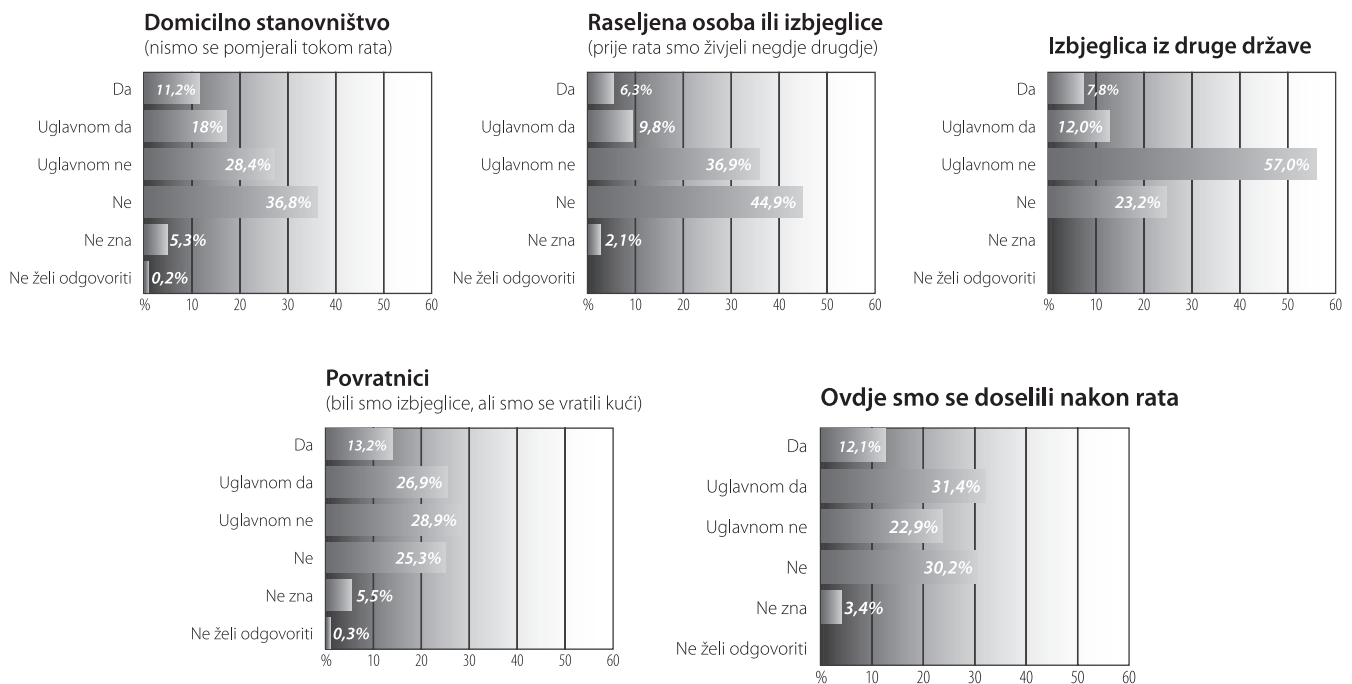
U odgovoru na pitanje *Mislite li da su utvrđene relevantne činjenice o ratnim događajima u BiH?* - ispitanici iz RS-a i srpske nacionalnosti bitno se drugačije izjašnjavaju u odnosu na ispitanike iz FBiH, Brčko Distrikta i druga dva naroda. Naime, svega oko 15% građana iz RS-a i srpske nacionalnosti smatra da su utvrđene činjenice o ratnim

događajima (pogledati tabelu broj 2). Pretpostavljeni razlog takvih odgovora je dominantan stav pripadnika ove zajednice da informacije o stradanjima Srba, u odnosu na stradanje Bošnjaka, nisu dovoljno poznate, ni u BiH, ni u regionu niti u međunarodnoj zajednici.

Tabela 2: **Mislite li da su utvrđene relevantne činjenice o ratnim događajima u BiH?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				POL		TIP NASELJA	
		FBiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	MUŠKO	ŽENSKO	GRAD	SELO
Total da	30,7 %	40,3 %	15,3 %	51,9 %	42,1 %	15,6 %	35,3 %	22,3 %	10,9 %	10,6 %	28,0 %	30,2 %
Total ne	69,3 %	59,7 %	84,7 %	48,1 %	57,9 %	84,4 %	64,7 %	72,5 %	18,4 %	18,7 %	66,1 %	66,1 %

Zanimljivo je, također, da tek oko 15% ispitanika iz zajednice raseljenih smatraju da je istina utvrđena (pogledati grafik broj 1). Drugim riječima, dominantna većina onih koji su još uvijek raseljeni, smatra da činjenice o tome šta se njima dogodilo, koji su razlozi doveli do toga da oni napuste svoja prijeratna prebivališta, zašto se oni u njih još uvijek nisu vratili - nisu utvrđene.

Grafik 1: **Mislite li da su utvrđene relevantne činjenice o ratnim događajima u BiH?**

2. Dijalog među zajednicama u BiH

Općenito, javni dijalog je veoma važan element u kontekstu tranzicijske pravde, jer se pokazalo da je u procesu ublažavanja, odnosno prevazilaženja traume izazvane ratnim zločinom, bitno žrtvama pružiti priliku i stvoriti im povoljne okolnosti, a ostalima omogućiti da ispričaju svoju priču o tome šta se dogodilo u prošlosti. Često je upravo žrtvama važno da svoje iskustvo i viđenje događaja ispričaju onima koji su ih povrijedili, direktno ili indirektno, u nadi da će ih navesti da shvate posljedice svojih postupaka. Iako žrtve vjerovatno neće imati tu priliku da počiniocima objasne koje su posljedice njihovih postupaka, one će nastojati da svoje patnje ispričaju pripadnicima zajednice iz koje počinioci dolaze, ili onom dijelu te etničke grupacije za koju smatraju da se prećutno solidarizala sa ratnim zločincima, tj. političkim opcijama koje smatraju inspiratorom zločina. Na kraju, oni će od vladajuće političke elite tražiti određene aktivnosti u pravcu saniranja posljedica zločina (procesuiranje ratnih zločina, reparacije, pristup informacijama i arhivama radi saznavanja činjenica i istine, reforme institucija, prvenstveno ispitivanjem profesionalnog

kapaciteta i moralnog integriteta osoba koje rade u javnoj administraciji, te druge aktivnosti).

Odgovarajući na pitanje *Koja od navedenih izjava najbolje opisuje Vaše mišljenje o trenutnom nivou javnog dijaloga o osjetljivim pitanjima iz rata u BiH?* - zanemarljiv se broj ispitanika opredijelio za odgovor da "gotovo svi" žele o ratu razgovarati sa pripadnicima drugih naroda, dok je nešto manje od trećine ispitanika odgovorilo da to želi "većina". Međutim, najveći procenat ispitanika iz svih kategorija opredijelio se za odgovor da većina ljudi zapravo ne želi o ratu razgovarati sa pripadnicima drugih naroda. Indikativan je odgovor ispitanika iz Brčko Distrikta, gdje čak 57% ispitanika smatra kako trenutni nivo dijaloga o osjetljivim pitanjima iz rata u BiH odražava sliku da „gotovo niko“ ne želi takve razgovore. Ovakvi odgovori sugeriraju sumornu percepciju većine građana da je svaki razgovor i pokušaj da se utvrdi jedinstveno tumačenje ratnih događanja i nedavne prošlosti, kontraproduktivan i da otvara „stare rane“ (pogledati tabelu broj 3).

Tabela 3: **Koja od navedenih izjava najbolje opisuje Vaše mišljenje o trenutnom nivou javnog dijaloga o osjetljivim pitanjima iz rata u BiH?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				POL		TIP NASELJA	
		FBiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	MUŠKO	ŽENSKO	GRAD	SELO
Gotovo svi žele da razgovaraju o ratu sa pripadnicima drugih	7,6 %	9,7 %	5,0 %	-	9,4 %	5,9 %	6,3 %	-	8,2 %	7,0 %	8,2 %	7,2 %
Većina ljudi želi da razgovara o ratu sa pripadnicima drugih	28,6 %	32,5 %	24,3 %	2,0 %	29,8 %	24,5 %	37,5 %	7,7 %	29,9 %	27,4 %	29,5 %	27,9 %
Većina ljudi ne žele da razgovara o ratu sa pripadnicima drugih	38,8 %	33,5 %	36,5 %	40,7 %	37,3 %	44,5 %	28,5 %	31,6 %	40,0 %	37,7 %	39,4 %	38,3 %
Gotovo niko ne želi da razgovara o ratu sa pripadnicima drugih	17,8 %	15,0 %	19,9 %	57,3 %	15,7 %	21,1 %	15,2 %	39,3 %	15,5 %	20,1 %	16,8 %	18,6 %

Ohrabrujući su, međutim, odgovori na slično pitanje, ali svedeno na individualnu ravan ispitnika. Naime, na pitanje *Kako biste opisali Vašu spremnost da o proteklom ratu u BiH razgovarate sa pripadnicima drugih naroda?* - oko dvije trećine ispitanih izražava spremnost za takve razgovore.

Ovdje je nešto izraženija razlika po spolovima, jer muškarci u 31,5% odgovora iskazuju potpunu spremnost za razgovor sa pripadnicima drugih naroda, dok je kod žena taj procenat 25,9% (pogledati tabelu broj 4).

Tabela 4: **Kako biste opisali Vašu spremnost da o proteklom ratu u BiH razgovarate sa pripadnicima drugih naroda?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				POL		TIP NASELJA	
		FBiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	MUŠKO	ŽENSKO	GRAD	SELO
U potpunosti sam spreman /na o tome razgovarati sa pripadnicima drugih naroda	28,6 %	25,4 %	34,5 %	8,6 %	28,5 %	33,2 %	14,2 %	30,0 %	31,5 %	25,9 %	32,1 %	26,0 %
Donekle sam spreman /na o tome razgovarati sa pripadnicima drugih naroda	36,9 %	40,7 %	32,1 %	21,2 %	40,3 %	33,0 %	36,4 %	13,5 %	37,3 %	36,6 %	36,6 %	37,1 %
Nisam baš spreman /na o tome razgovarati sa pripadnicima drugih naroda	16,8 %	17,7 %	14,5 %	37,0 %	15,4 %	16,2 %	25,8 %	15,9 %	16,9 %	16,8 %	17,3 %	16,5 %
Uopće ne želim o tome razgovarati sa pripadnicima drugih naroda	14,8 %	13,1 %	16,2 %	33,2 %	13,1 %	16,2 %	17,2 %	19,3 %	13,0 %	16,5 %	11,7 %	17,1 %

Kao što je istaknuto, ovi afirmativni nalazi predstavljaju ohrabrenje i poticaj za dijalog među pripadnicima svih naroda u BiH o aspektima rata uopće. Međutim, treba biti svjestan i rizika koji takva „suočenja“ mogu nositi sa sobom. Dosadašnja iskustva iz sličnih razgovora (kao što su različite konferencije civilnog društva ili međunarodnih organizacija) pokazuju da se takvi forumi često

pretvaraju u emotivna ubjeđivanja ili oštre polemike o činjenicama i kontekstu rata, što često još više potencira razlike o „najmanje tri različita tumačenja ratnih događaja“. Upravo jedan od pokazatelja ovog stava može biti i odgovor na sljedeće pitanje.

Naime, na upit *Koliko često Vi lično pokrećete rasprave o proteklom ratu u BiH sa pripadnicima drugih naroda?* - gotovo zanemarljiv procenat ispitanika opredijelio se za odgovor „u svakoj prilici“, a tek oko jedne desetine ispitanika iz svih kategorija opredijelilo se za odgovor „prilično često“ (pogledati tabelu broj 5).

Ovo upućuje na zaključak da ispitanici oprezno ulaze u otvorene rasprave o ratu sa sugovornicima iz drugih naroda, jer pretpostavljaju da će na taj način stvoriti neprijatnu situaciju i ugroziti postignuti nivo obnovljenog povjerenja ili dovesti u sumnju vlastita ukorijenjena ubjeđenja.

Tabela 5: **Koliko često Vi lično pokrećete rasprave o proteklom ratu u BiH sa pripadnicima drugih naroda?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				POL		TIP NASELJA	
		FBIH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	MUŠKO	ŽENSKO	GRAD	SELO
U svakoj prilici	4,1 %	4,2 %	4,0 %	3,4 %	4,4 %	3,7 %	4,2 %	10,7 %	4,5 %	3,7 %	5,1 %	3,4 %
Prilično često	9,5 %	12,7 %	5,0 %	7,8 %	13,8 %	3,4 %	13,3 %	-	10,8 %	8,3 %	9,5 %	9,6 %
Ponekad	28,2 %	32,6 %	22,2 %	18,2 %	31,2 %	24,6 %	27,1 %	-	29,9 %	26,5 %	26,4 %	29,5 %
Rijetko	30,8 %	27,7 %	34,9 %	42,0 %	27,0 %	34,9 %	35,4 %	24,4 %	31,5 %	30,2 %	33,2 %	29,1 %
Nikad	26,2 %	21,8 %	32,6 %	28,5 %	23,5 %	32,2 %	17,3 %	43,4 %	22,6 %	29,7 %	24,8 %	27,2 %

Ipak, velika većina ispitanika shvata važnost dijaloga o prošlosti u interesu stabilnije budućnosti. Vidljivo je to iz odgovora na pitanje *U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa slijedećom izjavom: „Trebamo razgovarati o svim aspektima rata u BiH kako bismo prevazišli sadašnju situaciju u ko-*

joj imamo najmanje tri različita tumačenja ratnih događaja?” gdje se čak više od 80% ispitanika izjašnjava pozitivno o potrebi razgovora o svim aspektima rata, a u cilju prevazilaženja situacije u kojoj imamo najmanje tri različite interpretacije ratnih događaja (pogledati tabelu broj 6).

Tabela 06: **U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa slijedećom izjavom: Trebamo razgovarati o svim aspektima rata u BiH kako bismo prevazišli sadašnju situaciju u kojoj imamo najmanje tri različita tumačenja ratnih događaja”?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				POL		TIP NASELJA	
		FBIH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	MUŠKO	ŽENSKO	GRAD	SELO
U potpunosti se slažem	39,3 %	40,4 %	39,3 %	8,6 %	43,3 %	38,6 %	24,9 %	30,9 %	38,9 %	39,7 %	39,0 %	39,5 %
Uglavnom se slažem	39,0 %	40,2 %	37,8 %	28,8 %	39,8 %	36,9 %	43,4 %	41,9 %	40,5 %	37,6 %	39,5 %	38,7 %
Uglavnom se ne slažem	13,6 %	13,3 %	11,8 %	55,6 %	10,8 %	14,2 %	23,7 %	2,0 %	13,4 %	13,8 %	13,6 %	13,6 %
U potpunosti se ne slažem	4,5 %	3,9 %	5,3 %	7,0 %	4,0 %	4,5 %	6,2 %	10,7 %	4,7 %	4,3 %	5,0 %	4,1 %
Ne zna	3,3 %	2,1 %	5,3 %	-	2,0 %	5,6 %	1,9 %	-	2,5 %	4,1 %	2,8 %	3,8 %
Ne želi odgovoriti	0,2 %	0,1 %	0,5 %	-	0,1 %	0,2 %	-	14,4 %	-	0,5 %	0,1 %	0,3 %

Uz svu delikatnost ovog procesa, treba podvući da je potreba za dijalogom koju iskazuju ispitanici, veoma vrijedan nalaz ovoga istraživanja. Ta potreba i spremnost, bez obzira na motiv, veliki je kapital za proces tranzicijske pravde i može predstavljati nezamjenljiv katalizator suočavanja s prošlošću.

3. Koja je uloga vlasti u BiH u procesima suočavanja s prošlošću?

Većina ispitanika izjašnjava se u prilog jednog institucionaliziranog mehanizma koji bi ponudio odgovarajući okvir i ambijent za suočavanje s prošlošću.

Tabela 7: **Kakva bi trebala biti uloga organa vlasti u procesima suočavanja sa prošlošću?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				POL		TIP NASELJA	
		FBIH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	MUŠKO	ŽENSKO	GRAD	SELO
Državni organi bi trebali imati vodeću ulogu u ovim aktivnostima	41,8 %	51,3 %	27,5 %	50,2 %	53,4 %	27,3 %	41,7 %	38,9 %	41,6 %	42,1 %	43,3 %	40,7 %
Državni organi bi trebali biti donekle uključeni, ali na ravnopravnoj osnovi s ostalim institucijama vlasti i segmentima društva, prije svega sa nevladinim organizacijama i akademskom zajednicom	46,5 %	38,9 %	57,9 %	43,8 %	38,2 %	57,1 %	46,0 %	46,6 %	47,7 %	45,4 %	44,8 %	47,8 %
Državni organi ne bi trebali da budu uključeni u ove aktivnosti	7,9 %	6,6 %	10,0 %	6,0 %	4,9 %	11,3 %	10,1 %	-	8,4 %	7,5 %	8,3 %	7,6 %

U tom pogledu veoma je zanimljivo i ohrabrujuće da najveći broj ispitanika u procesu suočavanja s prošlošću stavlja državne organe u istu ravan „s nevladinim organizacijama i akademskom zajednicom“ (pogledati tabelu broj 7).

U odgovoru na pitanje *U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa sljedećom izjavom Vlasti u BiH bi trebale*

osmisлити konkretan plan o pitanjima suočavanja s prošlošću i traženja istine o ratnim događajima? - svi ispitanici u ogromnoj većini (gotovo 90%) smatraju da bi upravo vlasti u BiH trebalo da osmisle konkretan plan o pitanjima suočavanja s prošlošću i traženja istine o ratnim događajima u BiH (pogledati tabelu broj 8).

Tabela 8: U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa sljedećom izjavom: Vlasti u BiH bi trebale osmisлити konkretan plan o pitanjima suočavanja s prošlošću i traženja istine o ratnim događajima.“

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				POL		TIP NASELJA	
		FBIH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	MUŠKO	ŽENSKO	GRAD	SELO
Total slaganje	87,6 %	84,6 %	92,5 %	80,8 %	90,9 %	88,4 %	71,9 %	83,5 %	87,8 %	87,3 %	83,5 %	83,0 %
Total neslaganje	12,4 %	15,4 %	7,5 %	19,2 %	9,1 %	11,6 %	28,1 %	2,0 %	12,2 %	12,7 %	12,9 %	11,0 %

4. Ciljevi strategije za tranzicijsku pravdu

Iako bi velika većina (blizu 90%) svih ispitanika podržala „konkretan plan o pitanjima suočavanja s prošlošću i traženja istine o ratnim događajima“, postoje veoma različita mišljenja i ideje o tome šta bi trebalo da bude glavni cilj takvog plana ili strategije. Ispitanici su još jednom potvrdili da

imaju najveći interes za uspostavljanje pravde za žrtve putem sudskih odluka, kao i za uspostavljanje dijaloga među zajednicama, nakon čega slijede odgovori koji se odnose na utvrđivanje istine, naknadu štete, dok je u najmanjem procentu odabirana opcija da bi glavni cilj strategije trebao biti izgrađivanje sistema provjeravanja javnih službenika (pogledati tabelu broj 9).

Tabela 9: Država BiH je preuzela odgovornosti da sačini jedan ovakav plan, odnosno da uradi Strategiju za tranzicijsku pravdu u BiH i sačini konkretan akcioni plan za njeno provođenje. Šta od navedenog bi po Vašem mišljenju trebalo da bude glavni cilj ovakve strategije?

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				POL		TIP NASELJA	
		FBIH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	MUŠKO	ŽENSKO	GRAD	SELO
Da osigura pravdu za žrtve	29,9 %	31,4 %	26,7 %	51,3 %	37,1 %	24,2 %	22,4 %	7,7 %	28,3 %	31,5 %	29,9 %	30,0 %
Da osmisli aktivnosti za traženje istine o ratu u BiH	23,0 %	21,4 %	25,7 %	16,6 %	23,3 %	24,0 %	19,6 %	11,5 %	24,2 %	21,8 %	24,1 %	22,2 %
Da izgradi povjerenje i potakne dijalog između strana	27,7 %	33,3 %	20,3 %	14,4 %	27,2 %	24,9 %	37,9 %	28,5 %	27,9 %	27,6 %	28,5 %	27,2 %
Da definiše pitanje naknade štete za žrtve rata	9,2 %	7,9 %	11,5 %	5,2 %	5,4 %	12,4 %	13,8 %	15,9 %	9,3 %	9,2 %	9,2 %	9,3 %
Da izgradi sistem provjere svih javnih zvaničnika	6,1 %	3,7 %	9,3 %	12,6 %	3,8 %	9,2 %	4,3 %	21,9 %	6,8 %	5,4 %	6,1 %	6,5 %

Iz prethodne grupe pitanja mogao bi se izvući zaključak da u javnosti postoji izvjesna konfuzija u pogledu mehanizama tranzicijske pravde. Osim informacije i utvrđivanja činjenica, što je već spomenuto, restitucija, kompenzacija i moralna satisfakcija za pretrpljena stradanja stoje visoko na listi ciljeva tranzicijske pravde. Obeštećenje koje dolazi od počinioca zločina (države, odnosno strane u sukobu, u čije ime je činjen zločin) veoma je važno za žrtve uglavnom zbog njihovih stvarnih gubitaka, ali podjednako i radi toga što predstavlja simbolično priznanje odgovornosti koje takva vrsta obeštećenja podrazumijeva. Međutim, iako

ne smatraju da provjera javnih zvaničnika treba da bude glavni cilj strategije, ispitanici se u ogromnoj većini izjašnjavaju da osobama za koje se utvrdi da su odgovorne za ratne zločine treba zabraniti obavljanje javnih funkcija (pogledati tabelu broj 10). Gotovo 90% ispitanika smatra da takvim osobama treba uskratiti mogućnost angažmana u javnoj administraciji. Međutim, iz ovoga se može zaključiti kako u javnosti postoji percepcija da se takve osobe stvarno nalaze na pozicijama javnih zvaničnika ili državnih službenika. Prema ovom pitanju ne uočavaju se bitne razlike po kategorijama ispitanika.

Tabela 10: **U kojoj mjeri se slažete sa time da se svim osobama za koje se pronađeda su odgovorne za počinjene zločine zabrani obavljanje javnih funkcija?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				POL		TIP NASELJA	
		FBiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	MUŠKO	ŽENSKO	GRAD	SELO
Total slaganje	88,3 %	85,6 %	92,0 %	93,0 %	90,9 %	88,3 %	79,8 %	85,6 %	86,9 %	84,8 %	86,5 %	85,4 %
Total neslaganje	11,7 %	14,4 %	8,0 %	7,0 %	9,1 %	11,7 %	20,2 %	-	10,4 %	12,3 %	10,5 %	12,0 %

U Bosni i Hercegovini je proveden sveobuhvatan proces provjere pripadnika policije i izvršeno je reimenovanje sudija i tužilaca na svim nivoima pravosuđa. Međutim, održava se uvjerenje javnosti da rezultati ovog procesa još uvijek nisu u potpunosti zadovoljavajući. Kritike i prigovori usmjereni su i prema ostalim državnim organima, naročito prema uposlenima u općinskim službama. Prema izjavama povratnika ili raseljenih lica, oni u mjestima odakle su izbjegli i u koja se vraćaju još uvijek često sreću osobe odgovorne za progone u ratu i ozbiljna kršenja njihovih prava, što direktno negativno utječe na reintegraciju.

5. Da li dokumentacija Haškog tribunala i Međunarodnog suda pravde predstavlja najbolju osnovu za rasprave o tome šta se događalo tokom rata u BiH?

Odnos ispitanika prema zaostavštini međunarodnih sudova, koja se odnosi na ratove u bivšoj Jugoslaviji, veoma je indikativan za proces tranzicijske pravde uopće a posebno za eventualni dijalog o bliskoj prošlosti. Haški tribunal, iako je riječ o *ad hoc* međunarodnom sudu, po svojoj suštini i proceduri predstavlja vrhunac onoga što je međunarodna zajednica mogla ponuditi u smislu objektivnog i nepristrasnog utvrđivanja odgovornosti za zločine počinjene u ratu. Princip vladavine prava i primjena najviših međunarodnih standarda o ljudskim pravima i pravičnom suđenju osnovni su postulati ovoga tribunala. Stoga se može osnovano pretpostaviti da bi dokumentacija ovog suda, kao rezultat bogate 16-godišnje prakse, pomogla da se suzi

prostor, prije svega za poricanje činjenica o ratnim zločinima, a onda i da se umanju mogućnost proizvoljnih interpretacija ratnih događaja.

Međutim, reakcije na izjavu navedenu u pitanju *U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa slijedećom izjavom Dokumentacija međunarodnih sudova (kao što su Haški tribunal i Međunarodni sud pravde) predstavlja najbolju osnovu za raspravu o tome šta se događalo tokom rata u BiH?* - veoma su podijeljene po etničkoj pripadnosti ispitanika (pogledati tabelu broj 11), a u ukupnom zbiru ispitanici izražavaju značajnu rezerviranost spram međunarodnih sudova. Konkretno, ukupno 58,2% ispitanika se uglavnom slaže ili se u potpunosti slaže da dokumentacija međunarodnih sudova predstavlja najbolju osnovu za rasprave o tome šta se događalo tokom rata u BiH. Što se tiče odgovora prema etničkom kriteriju, 83,4% građana bošnjačke nacionalnosti slaže se da je *Dokumentacija međunarodnih sudova (kao što su Haški tri-*

bunal i Međunarodni sud pravde) predstavlja najbolju osnovu za rasprave o tome šta se događalo tokom rata u BiH, dok se s ovom konstatacijom slaže manji procenat građana hrvatske (59,4%), a naročito građana srpske nacionalnosti (26,5%). Poznato je da od njegovog osnivanja, pa sve do prije nekoliko godina, postoji geneza negiranja legitimiteta Haškog tribunala. Pretpostavlja se da visoki procenat podrške, na primjer, građana bošnjačke nacionalnosti osnovnoj ideji iz ovog pitanja vjerovatno proističe iz potencijalnog uvjerenja da je aktivnošću ovoga suda postignut relativan osjećaj da je pravda ipak zadovoljena³ i da su Bošnjaci priznati kao žrtve, dok je presudom Međunarodnog suda pravde iz februara 2007. godine potvrđeno da je u Srebrenici počinjen genocid (pogledati tabelu broj 11).

³ Poznato je, međutim, da jedan broj građana BiH, prvenstveno iz udruženja žrtava, nije zadovoljan kaznama koje su uslijedile nakon utvrđivanja odgovornosti optuženih.

Tabela 11: **U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa slijedećom izjavom „Dokumentacija međunarodnih sudova (kao što su Haški Tribunal i Međunarodni sud Pravde) predstavlja najbolju osnovu za rasprave o tome šta se događalo tokom rata u BiH.“?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST			
		FBiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI
Total slaganje	58,2 %	76,6 %	30,6 %	69,9 %	83,4 %	26,5 %	59,4 %	48,0 %
Total neslaganje	41,8 %	23,4 %	69,4 %	30,1 %	16,6 %	73,5 %	40,6 %	37,6 %

6. Komisije za istinu

Zabrinjava nivo neinformiranosti ispitanika o radu nevladinih organizacije na prikupljanju dokumenta i svjedočanstava o proteklom ratu u BiH, tim prije što je civilno društvo u najširem smislu, kako u BiH tako i u inostranstvu, dobar dio svojih aktivnosti i programa posvetilo ovoj problematici (pogledati tabelu broj 12). U zemljama bivše Jugoslavije, a posebno u BiH, Hrvatskoj i Srbiji, objavljeni su tomovi knjiga i dokumenata o ratu, na univerzitetima je prijavljeno i odbranjeno desetine magistarskih i doktorskih teza o toj temi,

stvoren je bogat fond znanja, postoje brojni projekti nevladinih organizacija u regionu koji se bave posljedicama rata, mnoge NVO su imale status *amicus curiae* u Haškom tribunalu, itd. Isto se može reći i za nevladine organizacije, te izdavačku i akademsku djelatnost u inozemstvu, posebno u Zapadnoj Evropi i SAD-u. Ovaj podatak govori o potrebi da se nivo informiranja u ovoj oblasti podigne na viši nivo i da se široj javnosti približi djelatnost civilnog društva.

Konkretno, oko dvije trećine ispitanika nije informirano („ne baš dovoljno“ i „uopće ne“) o nevladinim organizacijama koje rade, kako u BiH tako i u inostranstvu, na prikupljanju dokumentacije o proteklom ratu (pogledati tabelu broj 12). Čak se ne mogu istaći izrazitije razlike u tom pogledu po kategorijama ispitanika, osim što je vidljivo da su oni koji žive u gradskim lokalnim zajednicama, informirani bolje od ostalih. Ističe se

podatak da su građani bošnjačke nacionalnosti znatno bolje informirani od ostalih (oko 40%). To se vjerovatno može pripisati i većem stepenu značaja koje događanja iz perioda 1992-1995 imaju danas za građane bošnjačke nacionalnosti, te stoga i većem stepenu zainteresiranosti za informacije o organizacijama koje prikupljaju dokumentaciju i svjedočenja, uključujući i nevladine organizacije.

Tabela 12: **Veliki broj nevladinih organizacija u BiH i inozemstvu radi na prikupljanju dokumenata i svjedočanstava o proteklom ratu u BiH. U kojoj mjeri ste informirani o tome?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				POL		TIP NASELJA	
		FBiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	MUŠKO	ŽENSKO	GRAD	SELO
Total informiran	35,1 %	37,6 %	31,8 %	26,0 %	41,8 %	29,6 %	27,8 %	19,2 %	59,8 %	56,6 %	39,0 %	30,2 %
Total nije informiran	64,9 %	62,4 %	68,2 %	74,0 %	58,2 %	70,4 %	72,2 %	66,3 %	40,2 %	43,4 %	58,5 %	66,0 %

Na pitanje *Znate li šta su to komisije za istinu*, veći dio ispitanika (61%) odgovorio je negativno (pogledati tabelu broj 13). Ovdje je uočljiva slabija informiranost žena od muškaraca.⁴ Ukupni podaci iz ovog pitanja ne iznenađuju i stoga što osnivanje takve komisije u BiH, i u regionu, nije do sada ozbiljno pokretano, izuzme li se nekoliko neuspjelih najava i inicijativa. Činjenica je i da u Bosni i Hercegovini nikad nije provedena šira debata ili senzibilizacija javnosti o komisijama za istinu. Jedna od rijetkih inicijativa koju je, krajem devedesetih godina prošloga vijeka, pokrenula grupa nevladinih

organizacija u BiH, okupljena unutar Udruženja građana „Istina i pomirenje“, dočekana je u javnosti sa skepsom i posebno nepovjerenjem udruženja žrtava, ali i Haškog tribunala. Naime, i žrtve i Haški tribunal izrazili su bojazan da bi se osnivanjem takve komisije umanjio značaj aktuelnih i očekivanih suđenja pred Tribunalom. Također, zabrinutost su izazivale i nepoznanice o tome da li bi takvo tijelo imalo ovlaštenje da garantira amnestiju počiniocima, s obzirom na činjenicu da žrtve, kako u BiH tako i u drugim sredinama, prvenstveno insistiraju na retribuciji

⁴ Na pitanje *Znate li šta su to komisije za istinu* 65,5% žena tj. 56% muškaraca je odgovorilo da ne zna. Pogledati tabelu broj 13 u aneksu izvještaja - drugi set tabela.

Tabela 13: **Znate li šta su to komisije za istinu?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST			
		FBiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI
Da	37,2 %	38,5 %	36,0 %	23,6 %	42,4 %	33,5 %	30,1 %	28,7 %
Ne	60,8 %	59,7 %	61,8 %	73,3 %	56,0 %	65,0 %	66,1 %	56,8 %

tivnoj pravdi, tj. sudskom odgovoru na zločine koji su se dogodili u prošlosti.⁵ Sličan stav javnosti i udruženja žrtava iz BiH bio je i prema inicijativi nevladine organizacije Dayton projekat, koja je blisko surađivala s Američkim institutom za mir (USIP) i s osam tadašnjih parlamentarnih političkih stranaka na uspostavljanju komisije za istinu u BiH 2005. godine.⁶

5 Haški tribunal je u međuvremenu promijenio svoj stav prema formiranju komisije za istinu u BiH i javno podržao osnivanje jednog ovakvog tijela. Vidjeti Vodič kroz tranzicijsku pravdu u BiH, UNDP BiH, Sarajevo, 2009, str. 69.

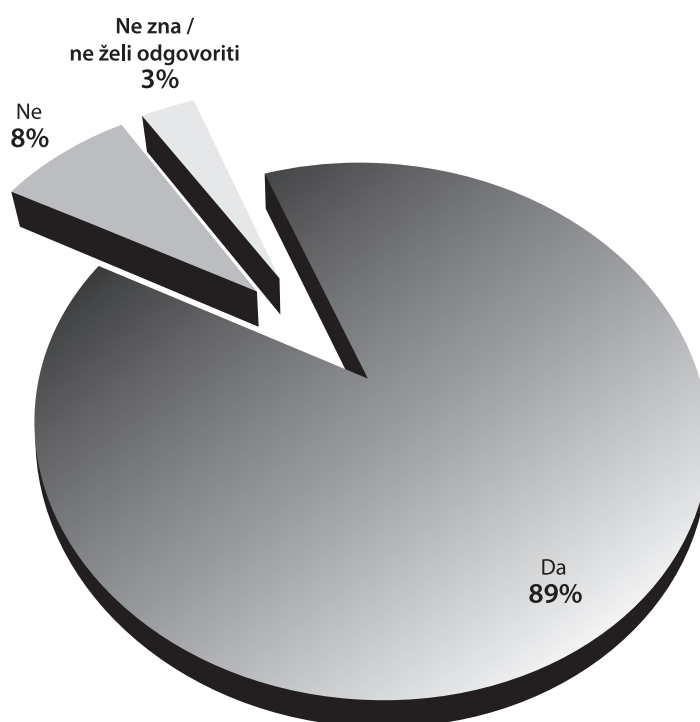
6 Navedeno djelo, str. 67-69.

Ispitanici koji su naveli da znaju šta su to komisije za istinu u velikoj su se većini (skoro 90%) izjasnili afirmativno o pitanju da li bi trebalo osnovati komisiju za istinu u BiH, što je u skladu sa ranijim istraživanjem i izvještajem UNDP-a, *Pravda i istina u BiH - iz perspektive javnosti*.⁷

To bi moglo značiti da se postepeno stvara kritična masa za dijalog o cjelishodnosti odgovarajuće komisije u BiH i da se postepeno podiže nivo javne svijesti o potencijalu ovog mehanizma tranzicijske pravde (pogledati grafik broj 2).

7 Vidjeti *Pravda i istina iz perspektive javnosti*, Specijalni izvještaj, UNDP BiH, 2005, str. 16-17

Grafik 2: **Mislite li da bi trebalo osnovati komisiju za istinu u BiH?**
(Samo ispitanici koji znaju šta su komisije za istinu u BiH)

Dvije trećine ispitanika koji znaju šta su to komisije za istinu i koji smatraju da u BiH treba osnovati komisiju za istinu, afirmativno su se izjasnili da komisija treba biti formirana na državnom nivou (pogledati tabelu broj 13a). Međutim, postoje značajne razlike u pogledu odgovora ispitanika po entitetskoj, odnosno nacionalnoj pripadnosti. Građani bošnjačke nacionalnosti se u veoma visokom procentu (više od 83%) izjašnjavaju za

komisiju na državnom nivou, dok je procenat građana srpske nacionalnosti koji bi podržali komisiju na državnom nivou, upola manji (tek nešto više od 40%). Zanimljiv je podatak da građani koji se izjašnjavaju kao „Ostali“ u 100% procentu smatraju da bi se komisija za istinu trebala formirati na nivou BiH.

Tabela 13a: Na kojem nivou vlasti bi trebalo osnovati komisiju za istinu u BiH?

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST			
		FBiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI
Na državnom nivou	67,0 %	80,9 %	47,1 %	23,6 %	83,5 %	41,2 %	62,3 %	100,0 %
Na entitetskim nivoima	20,2 %	7,4 %	37,9 %	73,3 %	6,6 %	43,2 %	15,0 %	-
Na kantonalnim, odnosno regionalnim nivoima	2,2 %	2,4 %	2,0 %	73,3 %	1,3 %	2,2 %	8,1 %	-
Na nivoima općina	7,1 %	5,6 %	9,5 %	73,3 %	5,1 %	10,0 %	9,1 %	-
Na nivoima mjesnih zajednica	1,9 %	2,2 %	1,4 %	73,3 %	1,8 %	2,0 %	1,9 %	-

7. Mogu li NVO voditi proces obnove i povjerenja?

Zanimljiva je korelacija između odgovora o nivoima na kojima bi trebalo formirati komisiju za istinu i odgovora na pitanje o tome da li nevladine organizacije na lokalnom nivou mogu voditi proces obnove povjerenja. Ovdje, naime, većina ispitanika daje prednost procesu obnove povjerenja na lokalnom nivou, tj. daleko od državnog koji se, kao što je rečeno, preferira za komisiju za istinu. Etnička slika ispitanika je prilično ujednačena: za lokalni nivo se, u potpunosti i uglavnom, opredijelilo nešto iznad 70% ispitanika iz svakog entiteta (pogledati tabelu broj 14). Tome treba dodati podatak da se građani bošnjačke nacionalnosti izjašnjavaju za ovu opciju u 82,3%

odgovora, građani hrvatske i srpske nacionalnosti izjašnjavaju ujednačeno u nešto iznad 60% odgovora, dok građani iz reda „Ostalih“ svega nešto više od 40%. Naravno, mjere izgradnje povjerenja zahtijevaju drugačiji pristup i postupke nego što je to karakteristično za proces utvrđivanja istine, iako oba po pravilu nalaze svoj povoljan ambijent u okviru civilnog društva. Na kraju, pretpostavlja se da je ispitanicima vrlo značajan lokalni nivo, upravo zbog procesa povratka koji je predstavljen kao jedan od ključnih ciljeva Dejtonskog sporazuma (aneks VII), te zato što su NVO bile vrlo aktivne na povezivanju prethodno međusobno sukobljenih zajednica, te su prepoznate kao organizacije koje mogu provoditi proces obnove povjerenja na lokalnim nivoima.

Tabela 14: U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa slijedećom izjavom: „Nevladine organizacije na lokalnim nivoima (kantonalnom/regionalnom, općinskom i nivou mjesnih zajednica) mogu voditi proces obnove povjerenja“?

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST			
		FBiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI
Total slaganje	72,8 %	75,4 %	70,2 %	54,8 %	82,3 %	64,0 %	64,3 %	43,5 %
Total neslaganje	27,2 %	24,6 %	29,8 %	45,2 %	17,7 %	36,0 %	35,7 %	28,7 %

8. Spomenici i memorijali

U teoriji i praksi tranzicijske pravde podijeljena su mišljenja vezana za ulogu memorijalnih centara i obilježja. Po pravilu, takva obilježja se dizajniraju i podižu na vidnim mjestima sa ciljem da izazovu specifične reakcije, kao što su javno priznavanje događaja i njegovu interpretaciju, ljutnju ili tugu, intimni osvrt na događaj koji se obilježava, radoznalost ili edukaciju, itd. S jedne strane, postoji suglasnost među stručnjacima da memorijalna obilježja imaju tendenciju „da se bave sjećanjem na prošlost i razdobljima društvenih trauma i da iz njih izvuku pouku“, kako bi implicite bili opomena i „garancija da se nikad više ne ponove“ događaji na koje podsjećaju. Međutim, smatra se da javno sjećanje može imati i negativne efekte. Ono može izazvati bol, nove oblike traume, ili čak sukobe (previše sjećanja, pogotovo ako je predstavljeno kroz suprotstavljene verzije prošlosti) može nanijeti štetu umjesto da pomogne zajednicama koje prolaze kroz proces tranzicije.

Ukupni odgovori na pitanja o spomenicima i memorijalima u BiH daju prilično ujednačenu sliku o pozitivnom odnosu ispitanika prema obilježjima nedavne ratne prošlosti. Tako veći dio građana (72%) odgovara da su do sada izgrađeni spomenici i memorijali korisni za procese suočavanja s prošlošću (pogledati tabelu broj 15). Što se tiče pristupa po entitetima, ispitanici iz Federacije BiH (skoro 80%) smatraju da su do sada izgrađeni memorijali korisni za proces suočavanja s prošlošću, dok je taj procenat u RS oko 67%. Međutim, interesantan je ponovo podatak iz Brčko Distrikta gdje je 63% ispitanika istaklo da ovakvi spomenici nisu korisni, što se može dovesti u vezu s ostalim odgovorima koje su davali ispitanici iz Brčko Distrikta povodom suočavanja s prošlošću.

Tabela 15: Nakon rata u BiH je izgrađen veliki broj spomenika i memorijala koji obilježavaju period od 1992. - 1995. godine. Koliko su po Vašem mišljenju do sada izgrađeni spomenici i memorijali korisni za procese suočavanja s prošlošću?

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				KATEGORIJA DOMAĆINSTVA				
		FBIH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	A	B	C	D	E
Total korisno	72,4 %	77,4 %	66,8 %	37,0 %	80,0 %	65,4 %	63,9 %	70,1 %	74,0 %	73,3 %	62,7 %	69,0 %	70,8 %
Total nekorisno	27,6 %	22,6 %	33,2 %	63,0 %	20,0 %	34,6 %	36,1 %	29,9 %	26,0 %	27,7 %	37,3 %	31,0 %	29,2 %

A DOMICILNO STANOVNIŠTVO
(nismo se pomijerali tokom rata)

C IZBJEGLICA IZ DRUGE DRŽAVE
(nismo se pomijerali tokom rata)

E OVDJE SMO SE DOSELILI NAKON RATA

B RASELJENA OSOBA ILI IZBJEGLICE
(prije rata smo živjeli negdje drugdje)

D POVRATNICI
(bili smo izbjeglice, ali smo se vratili kući)

Slični rezultati ispitanika dati su i po pitanju *U kojoj mjeri se slažete sa tim da se na nivou BiH treba usvojiti zakon koji bi regulirao gradnju spomenika i memorijala?* - gdje je 75% ispitanika izrazilo interes da se pitanje gradnje spomenika regulira na državnom nivou. Zanimljivo je da ispitanici hrvatske nacionalnosti u manjoj mjeri (tek oko 50%) od ostalih podržavaju ovakvu inicijativu.

Ohrabrujući su odgovori ispitanika iz RS (77%), odnosno ispitanika srpske nacionalnosti u cjelini (70,8%) koji se zalažu za donošenje odgovarajućeg zakona na nivou Bosne i Hercegovine, što je pozitivno odstupanje od trenda koji ova grupacija pokazuje povodom drugih inicijativa na državnom nivou (pogledati tabelu broj 16).

Tabela 16: U kojoj mjeri se slažete sa tim da se na nivou BiH treba usvojiti zakon koji bi regulirao gradnju spomenika i memorijala?

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				KATEGORIJA DOMAĆINSTVA				
		FBIH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	A	B	C	D	E
Total slaganje	75,1 %	75,3 %	77,0 %	36,0 %	84,1 %	70,8 %	52,6 %	85,6 %	76,8 %	62,2 %	24,7 %	75,6 %	77,8 %
Total neslaganje	24,9 %	24,7 %	23,0 %	64,0 %	15,9 %	29,2 %	47,4 %	-	19,0 %	35,1 %	67,7 %	23,2 %	17,8 %

A DOMICILNO STANOVNIŠTVO
(nismo se pomijerali tokom rata)

C IZBJEGLICA IZ DRUGE DRŽAVE
(nismo se pomijerali tokom rata)

E OVDJE SMO SE DOSELILI NAKON RATA

B RASELJENA OSOBA ILI IZBJEGLICE
(prije rata smo živjeli negdje drugdje)

D POVRATNICI
(bili smo izbjeglice, ali smo se vratili kući)

Međutim, značajne razlike se pojavljuju pri analizi pitanja *U kojoj mjeri podržavate ideju o izgradnji jednog novog, glavnog memorijala/ muzeja rata u BiH?* Ideju izgradnje jednog novog memorijala ukupno podržava oko 64% ispitanika u BiH⁸, tj.

oko 75% iz Federacije BiH i oko 43% iz RS, dok, neočekivano - u odnosu na prethodna dva odgovora - pripadnici Brčko Distrikta ovu ideju podržavaju u veoma visokom procentu (preko 90%).⁹

⁸ Po nacionalnoj pripadnosti, oko 84% Bošnjaka, 58% Hrvata i tek 39% Srba podržavaju ovu ideju.

⁹ Pogledati tabelu broj 17

Tabela 17: U kojoj mjeri podržavate ideju o izgradnji jednog novog, glavnog memorijala/ muzeja rata u BiH?

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				KATEGORIJA DOMAĆINSTVA				
		FBIH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	A	B	C	D	E
Total podržava	63,7 %	75,6 %	43,4 %	92,2 %	84,0 %	39,3 %	58,1 %	62,8 %	62,4 %	45,8 %	26,3 %	71,0 %	57,5 %
Total ne podržava	36,3 %	24,4 %	56,6 %	7,8 %	16,0 %	60,7 %	41,9 %	22,8 %	31,5 %	48,3 %	69,8 %	22,1 %	27,8 %

A DOMICILNO STANOVNIŠTVO
(nismo se pomijerali tokom rata)

C IZBJEGLICA IZ DRUGE DRŽAVE
(nismo se pomijerali tokom rata)

E OVDJE SMO SE DOSELILI NAKON RATA

B RASELJENA OSOBA ILI IZBJEGLICE
(prije rata smo živjeli negdje drugdje)

D POVRATNICI
(bili smo izbjeglice, ali smo se vratili kući)

Na kraju, treba biti veoma oprezan prema podacima koji ukazuju da većina građana smatra da su do sada izgrađeni spomenici korisni za proces suočavanja s prošlošću. Ovako pozitivan odnos prema postojećim spomenicima je razumljiv, jer gotovo svi memorijali koji su podignuti širom BiH, za sada, izražavaju jednostran,

tačnije rečeno „jednonacionalan“ pogled na događaj koji obilježavaju. U tom smislu, oni imaju malo zajedničkog s procesom suočavanja sa zajedničkom prošlošću svih naroda Bosne i Hercegovine.

Segment odgovora na pitanja o spomenicima i memorijalima treba upotpuniti stavovima

povratnika, jer su njihove reakcije na spomenike koje zatiču u svojim nekadašnjim prebivalištima veoma indikativne za proces suočavanja s prošlošću. Neki povratnici se, naime, vraćaju u sredine u kojima će predstavljati manjinsku grupu, pa će se suočiti s interpretacijom prošlosti većinskog naroda.

9. Odnos prema žrtvama

Problematika položaja žrtve i odnosa organa vlasti, kao i društva u cjelini, prema ovoj populaciji predstavlja temelj procesa tranzicijske pravde. Mjera u kojoj žrtve osjećaju da su dobile satisfakciju za svoje patnje i gubitke jeste mjera kojom se određuje spremnost šire društvene zajednice da se suoči s prošlošću i uspostavi društvenu ravnotežu u ovom smislu (pogledati tabelu broj

Tabela 18: **Koja od navedenih izjava je najbliža vašem mišljenju?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				POL		TIP NASELJA	
		FBIH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	MUŠKO	ŽENSKO	GRAD	SELO
A	40,1 %	43,3 %	35,3 %	41,2 %	50,4 %	30,7 %	29,2 %	39,5 %	38,5 %	41,6 %	35,4 %	43,6 %
B	41,0 %	41,1 %	40,4 %	51,6 %	37,0 %	43,9 %	48,5 %	27,0 %	42,0 %	40,0 %	43,6 %	39,1 %
C	14,2 %	12,4 %	17,3 %	3,6 %	10,1 %	18,3 %	17,5 %	6,0 %	16,5 %	12,0 %	16,5 %	12,4 %
D	1,9 %	1,7 %	2,0 %	3,6 %	0,6 %	2,8 %	3,9 %	6,0 %	1,2 %	2,5 %	2,1 %	1,7 %
E	0,7 %	-	1,7 %	-	-	1,7 %	-	-	0,5 %	0,8 %	0,7 %	0,6 %

A **Žrtve rata su gotovo od svih segmenata društva napuštena grupacija prema kojoj se pokazuje premalo razumjevanja i uvažavanja**

B **Vlasti i druge organizacije prema žrtvama rata posvećuju određenu pažnju, ali ona nije dovoljna**

C **Veliki broj institucija vlasti i organizacija civilnog društva se bavi žrtvama rata, ali taj rad nije sistematičan niti dobro koordiniran**

D **Problemi žrtava rata se često precjenjuju i njima bi, generalno, trebalo posvećivati manje pažnje**

E **Nešto drugo**

18).

Najveći broj ispitanika (oko 40% ukupno, a i u gotovo svim kategorijama ispitanika) tvrde da su žrtve napuštena grupacija od strane svih segmenata društva. Čak iako smatraju da im vlasti i druge organizacije eventualno i posvećuju pažnju, utisak je (kod dodatnih 40% ispitanika) da je ta pažnja nedovoljna (pogledati tabelu broj 18). Nadalje, oko 14% ispitanika smatra da se veliki broj institucija vlasti i organizacija bavi ovom kategorijom društva, ali da njihov rad nije sistematičan ni koordiniran. U navedenim stavovima se ne uočavaju

značajnija odstupanja po kategorijama ispitanika. Ovaj rizik potenciraju i određene kontroverze s kojima se suđenja za ratne zločine danas susreću a koje će u budućnosti sve više dolaziti do izražaja. Prije svega, radi se o nezavidnom položaju u kojem se nalaze preživjeli žrtava zločina i porodice ubijenih i nestalih u kontekstu sudskih postupaka. Za sada su optužena lica u mnogo boljem položaju nego većina porodica žrtava i preživjelih, kada se radi o osiguranju praktičnih oblika podrške i pomoći. Od kada su počela suđenja istaknutijim optuženicima pred Tribunalom u Hagu, sve vlade

u regionu bivše Jugoslavije, uključujući i vlade oba entiteta u BiH, uspostavile su posebne mehanizme suradnje i pomoći optuženima i njihovim porodicama. Ova praksa, što zbog medijskog izvještavanja, što zbog često javno izražavane službene podrške tim licima, često provocira negativne reakcije udruženja žrtava.

S druge strane, žrtve ratnih zločina i njihove porodice ostajale su, kako to istraživanje pokazuje, prepuštene same sebi. Uglavnom je izostala adekvatno osmišljena institucionalizirana pomoć, bilo financijske, socijalne ili medicinske prirode. Umjesto toga, ova brojna populacija prinuđena je da se osloni na razne oblike samopomoći te na programe nevladinih organizacija koje, osim nekoliko izuzetaka, rijetko uspijevaju održati programski kontinuitet, uglavnom zbog neredovnog priliva financijskih sredstava i drugih donacija. Pored toga, populacija žrtava ne mora biti upoznata sa garancijama koje suvremeni krivični postupak pruža optuženima za ratne zločine, kao što su pravo na pravično suđenje, zabranu nehumanog postupanja, mogućnost izdržavanja kazne po povlaštenom režimu, puštanje iz pritvora do početka suđenja i mnoga druga prava regulirana međunarodnim konvencijama. Zbog toga je sasvim razumljivo da žrtve sa nevjericom zapažaju činjenicu da oni kojima se sudi za najteža kršenja međunarodnog prava uživaju sve spomenute

„beneficije“, poredeći to sa svojom situacijom i očekivanjima da im bude pruženo zadovoljenje za njihove gubitke i patnje. Pored emocionalnih reakcija koje udruženja žrtava povremeno artikuliraju ovakvi dojmovi, bilo da su osnovani ili ne, mogu u javnosti izazvati skepticizam prema pravosuđu i nevjericu u očekivanu pravdu.

U pitanju *Koja od navedene dvije izjave bolje odražava Vaše mišljenje?* ponuđene su dvije opcije - materijalne naknade i nematerijalni, odnosno simbolični oblici zadovoljenja žrtava. Odnos ispitanika prema ponuđenim opcijama govori u prilog njihovog prava da traže „financijsku naknadu od vlasti koje su odgovorne za njihova stradanja“. Za ovu opciju izjasnilo se oko dvije trećine ispitanika i to relativno ujednačeno po kategorijama (pogledati tabelu broj 19). Nešto veći procenat odgovora u prilog materijalnom obeštećenju daju ispitanici iz ruralnih područja, te ispitanici sa završenom osnovnom školom, raseljene osobe i naročito povratnici (gotovo 80%), što je očekivano obzirom na njihov, u pravilu, slabiji materijalni položaj (pogledati grafik broj 3). Odstupanja su uočljiva kod stanovnika Distrikta Brčko koji se u značajnijem procentu (41%) opredjeljuju za odgovor da ratne patnje ne treba mjeriti financijski. Slično odgovaraju i stanovnici gradskih područja ili osobe sa visokoškolskim diplomama, za koje se pretpostavlja da su boljeg

Tabela 19: **Koja od navedene dvije izjave bolje odražava Vaše mišljenje?**

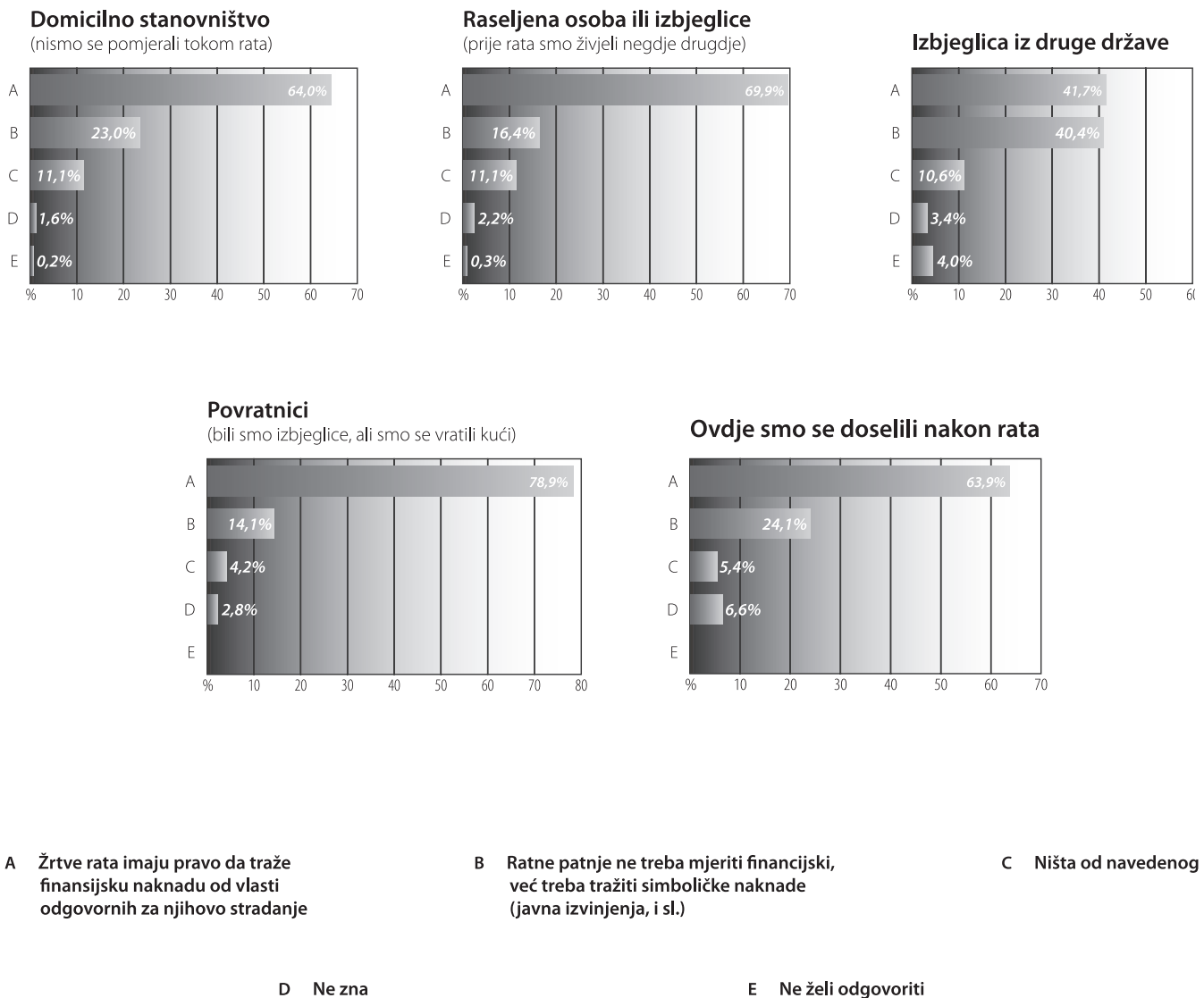
	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				POL		TIP NASELJA	
		FBiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	MUŠKO	ŽENSKO	GRAD	SELO
A	66,9 %	67,2 %	67,2 %	51,6 %	71,0 %	63,5 %	60,3 %	77,8 %	65,2 %	68,5 %	62,9 %	69,8 %
B	20,9 %	21,2 %	19,5 %	41,4 %	19,6 %	22,8 %	21,1 %	7,8 %	22,7 %	19,2 %	23,2 %	19,2 %
C	9,7 %	8,8 %	11,2 %	7,0 %	7,2 %	11,7 %	14,2 %	-	10,6 %	8,8 %	11,2 %	8,6 %

A Žrtve rata imaju pravo da traže financijsku naknadu od vlasti odgovornih za njihovo stradanje

B Ratne patnje ne treba mjeriti financijski, već treba tražiti simboličke naknade (javna izvinjenja, i sl.)

C Ništa od navedenog

Grafik 3: Koja od navedene dvije izjave bolje odražava Vaše mišljenje?

socijalnog položaja.

Iako se relativno mali procenat (oko 20%, ujednačeno u oba entiteta) ispitanika opredijelio za odgovor da se ratne patnje ne trebaju mjeriti finansijski već da treba tražiti simbolične naknade (javna izvinjenja i sl.), to još uvijek predstavlja ohrabrujući podatak. Ako se na tranzicijsku pravdu gleda s regionalnog aspekta koji prevazilazi granice BiH, spremnost da se prihvati simbolična gesta priznanja odgovornosti predstavnika druge države ili drugog naroda za patnje žrtava govori

o mogućnosti da im se u javnosti povрати dostojanstvo i pruži satisfakcija u njihovoj intimnoj potrebi da im se i od „druge strane“ javno priznaju njihove patnje.

Na kraju, kada je riječ o naknadama ili kompenzacijama iz ovog pitanja i odnosu ispitanika prema dvjema ponuđenim alternativama, suvremena praksa upućuje na potrebu široke interpretacije oblika obeštećenja. Konzervativni način obeštećenja žrtve-pojedinca podrazumi-

jeva financijsku komponentu, čiji je cilj restitucija materijalnih gubitaka i kompenzacija za tjelesne povrede i nehumano postupanje koje je moglo prouzrokovati i mentalnu patnju. Međutim, u novije vrijeme razvijen je čitav spektar oblika obeštećenja, koji za cilj imaju osigurati viši stepen simboličnih socio-kulturnih i političkih mjera.

9.1 Mogu li se dobiti adekvatne kompenzacije putem sudskih odluka?

Određivanje adekvatne kompenzacije je jedno od najkontroverznijih pitanja u praksi sudova. Ovaj postupak se uglavnom povjerava pravosuđu koje, principijelno gledano, stoji iznad politike i odvojeno je od izvršne vlasti na koju će, u krajnjoj liniji, uvijek pasti teret osiguranja financijskih kompenzacija. Međutim, ispitanici u ovom konkretnom slučaju iskazuju veoma ambivalentan odnos prema sudovima.

Preko polovine ispitanika ne vjeruje da se u postupku u sudovima u Bosni i Hercegovini može dobiti adekvatna reparacija, tj. kompenzacija za žrtve rata, dok više od trećine ispitanika vjeruje da su sudske odluke način da se dobije adekvatna kompenzacija (pogledati tabelu broj 20). Ovaj podatak treba tumačiti u kontekstu odgovora na pitanja o pravosuđu iz slijedećeg segmenta (pristup pravdi). Naime, iz tabele koja je vezana uz ovo pitanje nije moguće zaključiti da li su ispitanici kao stranke imali neposredno iskustvo, pozitivno ili negativno, sa sudskim postupkom određivanja kompenzacija ili se njihovi odgovori baziraju na njihovoj uopćenoj percepciji. Ipak, rezerve prema funkcioniranju pravosuđa u ovom smislu su očigledne.

Tabela 20: **U kojoj mjeri vjerujete da se putem sudskih odluka pravosudnog sistema u BiH može dobiti adekvatna reparacija/ kompenzacija za žrtve rata?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				POL		TIP NASELJA	
		FBIH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	MUŠKO	ŽENSKO	GRAD	SELO
Total vjeruje	40,7 %	44,9 %	35,2 %	30,3 %	45,5 %	34,1 %	46,3 %	19,8 %	39,1 %	42,4 %	40,9 %	40,6 %
Total ne vjeruje	59,3 %	55,1 %	64,8 %	69,7 %	54,5 %	65,9 %	53,7 %	80,2 %	60,9 %	57,6 %	59,1 %	59,4 %

9.2 Da li žrtve trebaju imati ista prava?

Pitanja *Mislite li da sve žrtve rata trebaju imati ista prava ili da neke od njih trebaju biti različito tretirane od ostalih – na primjer, vojne žrtve nasuprot civilnim žrtvama? i U kojoj mjeri se slažete sa tim da sve žrtve trebaju imati ista prava bez obzira na entitet ili region u kojem žive?* - ispituju veoma delikatnu dilemu o jednakosti žrtava. Prvo pitanje ispitanicima nudi dvije kategorije žrtava, vojne i civilne žrtve rata – uz dilemu da li ih treba jednako tretirati (pogledati tabelu broj 21). Ispitanici su se ovdje u velikom broju izjasnili da bi ove kategorije žrtava trebalo izjednačiti zbog problema prouzrokovanih drugačijim zakonskim rješenjima za vojne odnosno civilne žrtve rata u BiH.

Naime, entitetskim zakonodavstvom se zbog njihove različite uloge u oružanom sukobu pristupilo favoriziranju vojnih žrtava rata u odnosu na civilne. Također, u BiH položaj velikih grupacija civilnih žrtava rata, kao što su žrtve torture ili osobe sa ratnim traumama (post-traumatski stresni poremećaj) nije dovoljno niti precizno zakonom reguliran, ili su čak ove grupacije isključene iz mogućnosti da uživaju propisana prava.

Tabela 21: **Mislite li da sve žrtve rata trebaju imati ista prava ili da neke od njih trebaju biti različito tretirane od ostalih – na primjer, vojne žrtve nasuprot civilnim žrtvama?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST			
		FBiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI
Sve žrtve rata trebaju imati ista prava	69,1 %	61,5 %	81,0 %	52,1 %	68,3 %	75,4 %	54,1 %	56,0 %
Neke žrtve rata trebaju biti drugačije tretirane od ostalih	27,6 %	34,7 %	16,8 %	36,5 %	28,9 %	21,2 %	40,7 %	42,0 %

Drugo pitanje je sa stanovišta žrtava još značajnije i tiče se potrebe jednakog ili drugačijeg tretmana ove populacije, u zavisnosti od entiteta u kojem žive. Ovdje se većina ispitanika (78%) slaže s opcijom da žrtve trebaju imati ista prava bez obzira na entitet ili region u kojem žive, dok se 22% ispitanika ne slaže s navedenim (pogledati tabelu

broj 22). Stanovnici iz RS se češće od ispitanika iz Federacije BiH slažu da sve žrtve trebaju imati ista prava bez obzira na entitet ili region u kojem žive, što vrijedi i za ispitanike srpske nacionalnosti koji češće od pripadnika ostalih naroda podržavaju istu opciju.

Tabela 22: **U kojoj mjeri se slažete sa tim da sve žrtve trebaju imati ista prava bez obzira na entitet ili region u kojem žive?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST			
		FBiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI
Total slaganje	77,7 %	67,7 %	91,4 %	100,0 %	73,4 %	86,9 %	66,9 %	85,3 %
Total neslaganje	22,3 %	32,3 %	8,6 %	-	26,6 %	13,1 %	33,1 %	14,7 %

Na kraju, podatak o respektabilnoj većini ispitanika koji podržavaju stav o jednakom tretmanu i jednakim pravima svih žrtava je ohrabrujući indikator za tranzicijsku pravdu. Iako veoma bolna i emotivna, suočavanja i međusobne ispovijesti žrtava različitih nacionalnosti ili strana u sukobu uspostavljaju jedan zajednički prag za shvatanje težine gubitka i mogu dovesti do intimne solidarnosti u zajedničkom bolu i patnji. Da li to može biti osnova za prihvatanje činjenica o prošlosti ostaje da se prati u dugoročnom procesu tranzicije.

II PRISTUP PRAVDI

1. Pravosudni sistem

Gotovo ni jedan organ vlasti u državi nije tako pouzdan indikator povjerenja javnosti u državne institucije kao što je to slučaj sa sudovima. Nezavisnost sudija, nepristrasnost u procesuiranju predmeta, efikasnost i općenito ugled sudске vlasti jesu kvalitete kojima se osigurava demokratska kontrola ustavnosti i zakonitosti. Na ovim kriterijima se, u dobroj mjeri, zasniva procjena da li je neka država sposobna da pruži pravnu sigurnost i zaštitu svojim građanima u skladu sa međunarodnim obavezama, a u pogledu primjene standarda o ljudskim pravima i osnovnim slobodama čovjeka. Mogućnost građana i pravnih lica da zatraže zaštitu svojih prava pred sudom i nivo povjerenja s kojim ulaze u sudski

postupak su osnovni uslovi za procjenu nivoa pristupa pravdi u jednom društvu.

1.1 Povjerenje u pravosudni sistem u BiH

Na prvi pogled, veoma je zabrinjavajuće da gotovo zanemarljiv procenat ispitanika „u potpunosti“ izražava vjeru u pravosuđe u BiH. Ovako se izjašnjavaju građani bošnjačke nacionalnosti u nepunih 15% slučajeva, hrvatske u nešto više od 8% i građani srpske nacionalnosti u manje od 4% slučajeva.¹⁰ Odstupanje po entitetima nije upadljivo, dok se u Brčko Distriktu niko nije izjasnio da u potpunosti vjeruje u pravosuđe.¹¹ Već na osnovu ovako simbolično izraženog povjerenja može se zaključiti da je ono ozbiljno narušeno i ukazuje na veliku dozu skepse prema pravosuđu (pogledati tabelu broj 23).

¹⁰ Pogledati tabelu broj 23 u aneksu izvještaja – drugi set tabela.

¹¹ Ibid.

Tabela 23: **U kojoj mjeri vjerujete u pravosudni sistem u BiH?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST			
		FBiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI
Total vjeruje	39,7 %	45,5 %	32,6 %	13,6 %	46,9 %	28,4 %	47,4 %	30,9 %
Total ne vjeruje	60,3 %	54,5 %	67,4 %	86,4 %	53,1 %	71,6 %	52,6 %	69,1 %

S druge strane, mora se imati u vidu činjenica da odgovori ispitanika, bar u većini slučajeva, vjerovatno ne proizlaze iz njihovog neposrednog iskustva kao stranke u postupku pred sudom, nego da su zasnovani na općoj javnoj percepciji o pravosuđu kao instituciji, odnosno o sudijama, tužiocima i advokatima kao osnovnim akterima pravosudnog sistema. Poznato je da veoma malo građana ima priliku da se suoči sa sudijom i sudskim postupkom tokom svog životnog vijeka, pa se njihov odnos prema pravosuđu zasniva na indirektnoj informaciji i površnim dojmovima. Moguće je i da ispitanici svoje nepovjerenje zasnivaju jednostavno na frustracijama u traženju svojih prava „od države“.

Bez obzira na ove pretpostavke, činjenica je da građani nemaju povjerenja u pravosuđe. To se može objasniti i kratkom historijom bosanskohercegovačkog sudstva koje je prošlo veoma dug put za neobično kratko vrijeme; od totalne devastacije pravosuđa tokom rata, preko politički manipuliranog sudstva u poslijeratnim godinama, do procesa reforme koji je praktično otpočeo tek 2002. godine.¹² Izgradnja kredibiliteta, stjecanje povjerenja i ugleda je proces koji traje najmanje jednu generaciju, pod uslovom da se odvija kontinuirano i pravolinijski.

¹² Detaljnije o ovome u izvještaju Međunarodne krizne grupe, *Rule over Law: Obstacles to the Development of an Independent Judiciary in B/H*, ICG Balkans Report No. 72. O trasiranju strategije reforme pravosuđa u BiH, posebno u izvještaju Misije UN u BiH o ocjeni pravosuđa, UN Mission in BiH, JSAP Report for the Period November 1988 to January 1999.

Ne treba zaboraviti da taj proces često zavisi i od niza vansudskih okolnosti, kao što su ekonomska baza, političko okruženje te tehnički i stručni kapaciteti. Međutim, očigledno je da u javnosti ne postoji dovoljno razumijevanja za ove okolnosti, pa se često očekuje da reorganizacija tek započetog procesa može poboljšati stanje. To je veoma vidljivo u odgovorima ispitanika na pitanje o uspostavljanju Vrhovnog suda BiH.

Naime, većina se ispitanika (80,5%) slaže „u potpunosti i donekle“ da BiH treba imati Vrhovni sud kao najvišu sudsku instancu u državi, pri čemu ovo mišljenje u najvećoj mjeri podržavaju stanovnici Federacije BiH (85%). U RS-u i kod ispitanika

srpske nacionalnosti, taj procenat je nešto niži, ali ni u ovim kategorijama se ne uočava izrazito negativan stav prema Vrhovnom sudu. Tako se s uspostavljanjem Vrhovnog suda BiH slaže preko 68% ispitanika srpske nacionalnosti (pogledati tabelu broj 24). Uopće uzevši, na osnovu odgovora na pitanje da li bi BiH trebala imati Vrhovni sud, može se reći da građani afirmativno ocjenjuju hipotezu o ujednačavanju sudskog sistema u BiH. S druge strane, postavlja se pitanje da li je ovako afirmativan rezultat plod poznavanja pretpostavljene jurisdikcije Vrhovnog suda BiH (koji ne postoji), ili se njegovo osnivanje priželjkuje kao korekcija generalno izraženog (ili čak kao supstitut) nepovjerenja u pravosuđe BiH.

Tabela 24: **U kojoj mjeri se slažete sa slijedećom izjavom: „BiH treba imati Vrhovni sud kao finalnu žalbenu sudsku instituciju.“?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST			
		FBIH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI
Total slaganje	80,5 %	85,0 %	74,3 %	69,3 %	89,1 %	68,1 %	83,3 %	97,8 %
Total neslaganje	19,5 %	15,0 %	25,7 %	30,7 %	10,9 %	31,9 %	16,7 %	2,2 %

Pretpostavka je da se ovako pozitivan odnos prema uspostavljanju Vrhovnog suda BiH zasniva više na apstraktnom očekivanju poboljšanja stanja u pravosuđu, a manje na saznanjima o aktuelnom pravnom sistemu u BiH. S jedne strane, jasno je da postojeći Sud Bosne i Hercegovine, kao sud posebne nadležnosti, ne predstavlja višu instancu u odnosu na entitetsko pravosuđe, odnosno nema apelacionu nadležnost u odnosu na odluke vrhovnih sudova entiteta. Šire gledano, u BiH postoji i primjenjuje se nekoliko pravnih i sudskih poredaka koji se međusobno gotovo ne dodiruju – dva entiteta i Brčko Distrikt. Istovremeno, sudska piramida u svakom entitetu se završava entitetskim vrhovnim sudom, a u Brčko Distriktu Apelacionim sudom Distrikta, kao najvišom sudskom instancom. S druge strane, potreba ujednačavanja pravnog poretka u zemlji u cilju garantiranja pravne jednakosti svih građana BiH, te hijerarhijska logika koja je svojst-

vena svakom sudskom sistemu, otvorila je pitanje da li bi u Bosni i Hercegovini bio poželjan, moguć i koristan Vrhovni sud BiH. Odgovor na ovo pitanje zavisi, prije svega, od konsenzusa političkih snaga u državi.

1.2 Step en informiranosti o procedurama, zakonima i pravnoj regulativi

Pitanje *U kojoj ste mjeri informirani o sudskim procedurama, zakonima i pravnoj regulativi u BiH?* - apstrahira specifičnosti pobrojanih kategorija i implicira da su sudska procedura, zakon i pravna regulativa jedinstven „paket“ za kojeg se pretpostavlja da ga ispitanici poznaju u cjelini ili ne. Međutim, sasvim je prirodno da jedna osoba može biti više informirana o sudskom postupku, a da o zakonima ili podzakonskoj regulativi nema dovoljno saznanja. Međutim, to se na osnovu ovog pitanja ne može raščlaniti, što pokazuje i

sumarna tabela (pogledati tabelu broj 25). Ono što je jasno je da mjera informiranosti bilo koje grupacije ispitanika gotovo ne prelazi 50% osim kod visoko obrazovanih (58,5%).¹³ Odstupanja po entitetima odgovaraju razlikama u nivou informiranja između ispitanika bošnjačke nacionalnosti (48,6% izjavljuje da je informirano), zatim srpske, odnosno hrvatske nacionalnosti (38,7%) gdje je rezultat izjednačen. Može se pretpostaviti da je

13 Pogledati tabelu broj 25 u aneksu izvještaja – drugi set tabela.

nivo zainteresiranosti građana bošnjačke nacionalnosti za ovo pitanje značajniji u odnosu na druge, zbog toga što su Bošnjaci generalno vrlo zainteresirani za sudski odgovor na zločine koji su se dogodili u prošlosti i mnogo više od drugih zajednica insistiraju na suđenjima za ratne zločine. Drastično nizak nivo informiranosti je u Brčko Distriktu (14,6%), što je iznenađujuće utoliko što Brčko Distrikt ima svega dva suda i relativno jednostavno i dostupno zakonodavstvo.

Tabela 25: **U kojoj ste mjeri informirani o sudskim procedurama, zakonima i pravnoj regulativi u BiH?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST			
		FBiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI
Total informiran	43,6 %	47,5 %	39,4 %	14,6 %	48,6 %	38,7 %	38,8 %	33,3 %
Total nije informiran	56,4 %	52,5 %	60,6 %	85,4 %	51,4 %	61,3 %	61,2 %	66,7 %

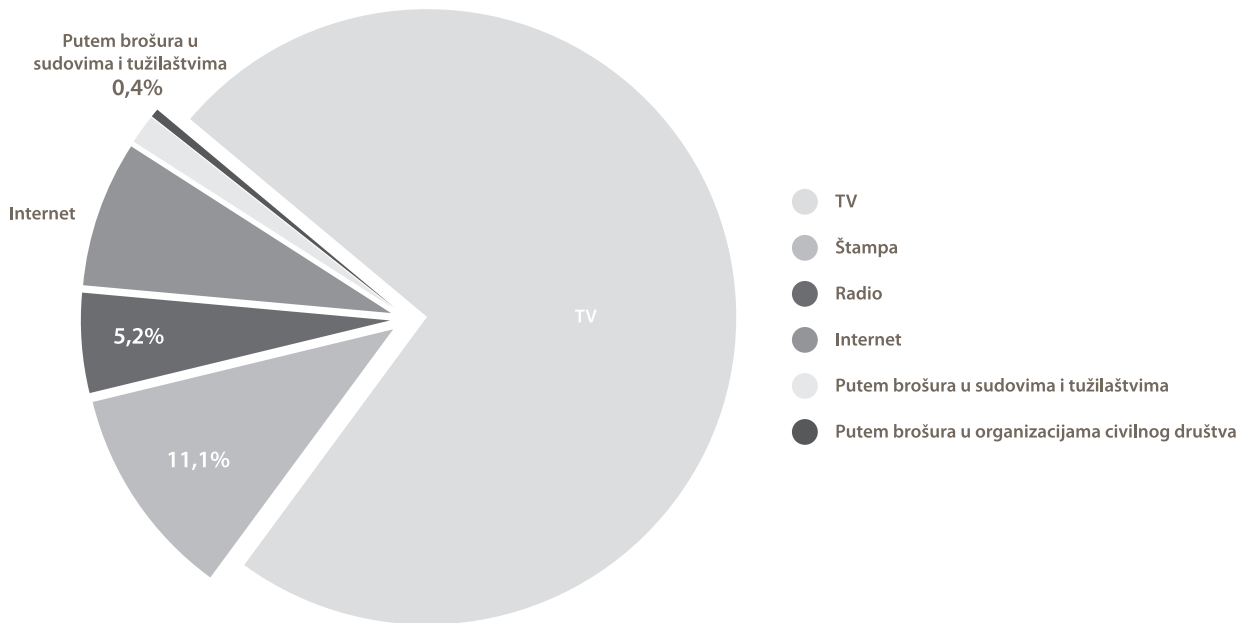
Gledajući odgovore u cjelini, nešto manje od trećine ispitanika se povremeno informiraju (mjesečno ili manje), nakon čega slijedi četvrtina njih koji navode da se uopće ne pokušavaju

informirati, a zatim i petina ispitanika koji navode da se pokušavaju informirati na sedmičnoj ili dnevnoj osnovi (Pogledati tabelu broj 26 i grafik broj 4).

Tabela 26: **U kojoj mjeri pokušavate da se informirate o sudskom sistemu u BiH, o radu sudova i uredu tužilaštva?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				POL		TIP NASELJA	
		FBiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	MUŠKO	ŽENSKO	GRAD	SELO
Pokušavam se informirati na dnevnoj osnovi	19,7 %	24,9 %	13,0 %	3,4 %	25,1 %	14,3 %	14,8 %	19,8 %	22,9 %	16,6 %	22,5 %	17,6 %
Pokušavam se informirati na sedmičnoj osnovi	21,3 %	24,8 %	16,7 %	12,1 %	23,1 %	17,7 %	25,5 %	13,5 %	22,3 %	20,4 %	24,2 %	19,2 %
Pokušavam se informirati povremeno	29,2 %	25,1 %	34,3 %	43,6 %	25,5 %	34,2 %	28,7 %	22,7 %	27,1 %	31,2 %	27,2 %	30,6 %
Uopće se ne pokušavam informirati o ovome	24,4 %	21,0 %	29,1 %	29,4 %	21,2 %	27,4 %	27,0 %	44,0 %	23,4 %	25,4 %	21,6 %	26,4 %

Grafik 4: Preko kojih medija se uglavnom informirate o pravosudnom sistemu, o radu sudova i ureda tužilaštva? (Samo ispitanici koji se pokušavaju informirati o sudskom sistemu BiH)

Zbog činjenice da u BiH postoji značajna doza nepovjerenja u rad pravosudnih organa, često se navodi da je upravo nedostatak informiranosti o radu sudova i tužilaštava osnovni razlog uvjerenja da „oni ništa ne rade“, pa otuda i nepovjerenje u ove institucije. Zato se u ovom pitanju i javila potreba za utvrđivanjem vremenskih intervala informiranja, iako se zna da informacije o sudskom sistemu, radu sudova i tužilaštava, po svojoj prirodi nisu tako frekventne, a pogotovo ako se uzme u obzir da su eventualne izmjene sudskog sistema u pravilu rijetke. U svakom slučaju, javnost se dnevno i sedmično može informirati, primjerice o konkretnim slučajevima, predmetima koji su u toku i koji se trenutno procesuiraju, dok sistem i rad sudskih organa uglavnom ne može biti predmet tako učestalog interesiranja građana. Odgovori o medijima (pogledati tabelu broj 26a), te posebno oslonac velike većine ispitanika na elektronske medije, tačnije televiziju, prilikom informiranja o „pravosudnom sistemu, o radu sudova i ureda tužilaštva“ upućuje da se generalno radi o informiranju o pojedinim suđenjima, tj. sudskim procesima, te da se kroz prizmu impresija o takvim slučajevima formiraju mišljenja o funkcioniranju pravosuđa u cjelini.

Bez namjere da se daju bilo kakve kvalifikacije o medijima, treba upozoriti da je „pokrivanje“ sudskih procesa, posebno na televiziji, često svedeno na brzu i nedovoljno produbljenu informaciju, povremeno obojenu elementima senzacije. Prema tome, ova grupa odgovora još uvijek ne daje pouzdanu sliku o nivou pravne kulture u BiH, ali ukazuje na pravac daljnjih istraživanja u ovom domenu koji je veoma važan za otvorenost pravde prema građanima, i obratno (pristup pravdi).

Razvijenija pravna kultura u demokratskim društvima veoma je utjecajno sredstvo u procesima zakonodavnih reformi i dogradnje pravosudnog sistema. Jedino pravno osviješteno društvo može predstavljati kontrolni mehanizam državnih institucija koje su odgovorne za primjenu ustava i funkcioniranje pravnog poretka.

Poznato je da su promjene u zakonskoj regulativi u Bosni i Hercegovini veoma dinamične, što je i razumljivo za zemlju koja se nalazi u procesu tranzicije i prilagođavanja evropskim pravnim standardima. Upoznavanje s novim zakonima, njihovim izmjenama i primjenom u praksi nije jednostavan zadatak ni za pravnike, a pogo-

tovo za širu javnost. Upravo zbog ove dinamike, potreba javnosti da bude upoznata sa promjenama u zakonskoj regulativi može varirati od velike zainteresiranosti do zasićenja informacijama. Zainteresiranost, kako je formulirana u pitanju *U kojoj mjeri ste zainteresirani da budete informirani o promjenama u zakonskoj regulativi u BiH?*, predstavlja značajan indikator pravne kulture javnosti, o čemu je već bilo riječi. Ovdje se iskazani interes može, obzirom na spomenute okolnosti, označiti kao visok. Od ukupnog broja ispitanika, interes za

informaciju o zakonodavstvu iskazuje preko 60% građana na nivou oba entiteta, te 50% na nivou Distrikta Brčko. Razlika u spolnoj strukturi nije velika, jer pokazuje oko 9% manju zainteresiranost žena u odnosu na muškarce. Ispostavlja se, ipak, da je obrazovanje ispitanika bitno za potrebu da budu obaviješteni, jer ispitanici sa visokom stručnom spremom čine tri četvrtine pozitivnih odgovora (pogledati tabelu broj 27 u aneksu izvještaja – drugi set tabela).

Tabela 27: **U kojoj mjeri ste zainteresirani da budete informirani o promjenama u zakonskoj regulativi u BiH?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				POL		TIP NASELJA	
		FBIH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	MUŠKO	ŽENSKO	GRAD	SELO
Total zainteresiran	62,1 %	63,2 %	61,0 %	51,4 %	67,8 %	58,7 %	50,3 %	44,0 %	66,6 %	57,7 %	67,4 %	58,0 %
Total nezainteresiran	37,9 %	36,8 %	39,0 %	48,6 %	32,2 %	41,3 %	49,7 %	56,0 %	33,4 %	42,3 %	32,6 %	42,0 %

Budući da ovo pitanje nije definiralo zakonodavnu oblast koja je predmet interesovanja, može se pretpostaviti da sve kategorije ispitanika nisu zainteresirane za sva područja legislative, već upravo za one oblasti koje ih se direktno tiču (krivični postupak, parnični postupak, stambena regulativa, imovinski zakoni, itd.). Iz tog razloga je važno primijetiti nivo interesa za informiranost kod ispitanika koji se smatraju niže obrazovanim, socijalno ugroženim ili društveno nemoćnim kategorijama, kao što su stanovnici ruralnih oblasti, osobe sa završenom osnovnom školom ili žene.¹⁴ Kod svih njih, zainteresiranost za odgovore prelazi 50%. To može biti koristan indikator upravo zbog već navedenih informacija da su spomenute grupacije - prema datim odgovorima iz ove ankete - najzainteresiranije za proces suočavanja s prošlošću, za suđenja za ratne zločine kao i za pitanje kompenzacija. S obzirom na činjenicu da se u BiH praktički konstantno vode intenzivne rasprave o izmjenama i dopunama zakona koji reguliraju status vojnih i civilnih žrtava rata, a inicijative za promjene dolaze uglavnom iz spo-

menutih grupacija, onda ne čudi podatak da su ove kategorije vrlo zainteresirane za konkretnu zakonsku regulativu i to iz praktičnih razloga, nasuprot intelektualne radoznalosti osoba sa visokoškolskim diplomama.

1.3 Informiranost o postojanju publikacije u kojoj se objavljuju sva pravna akta

Na pitanje *U kojoj mjeri se slažete sa slijedećom izjavom: Trebalo bi postojati jedno mjesto, na kojem bi građani u svakom trenutku mogli dobiti konsolidirane tekstove (sa svim izmjenama i dopunama) svih važećih zakona i pravnih propisa u cijeloj BiH?*, ogromna većina ispitanika, bez značajnih odstupanja po kategorijama, dala je očekivan afirmativan odgovor, koji jasno govori o potrebi za informacijom (pogledati tabelu broj 28). Poznato je da građani žele da znaju da je neka informacija dostupna, iako im možda i neće biti potrebna ili je neće često koristiti.

¹⁴ Pogledati tabelu broj 27 u aneksu izvještaja – drugi set tabela.

Tabela 28: **U kojoj mjeri se slažete sa slijedećom izjavom: „Trebalo bi postojati jedno mjesto, na kojem bi građani u svakom trenutku mogli dobiti konsolidirane tekstove (sa svim izmjenama i dopunama) svih važećih zakona i pravnih propisa u cijeloj BiH.“?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				POL		TIP NASELJA	
		FBIH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	MUŠKO	ŽENSKO	GRAD	SELO
Total slaganje	91,6 %	91,6 %	93,1 %	65,3 %	93,3 %	91,7 %	85,9 %	77,8 %	92,3 %	90,9 %	93,4 %	90,3 %
Total neslaganje	8,4 %	8,4 %	6,9 %	34,7 %	6,7 %	8,3 %	14,1 %	22,2 %	7,7 %	9,1 %	6,6 %	9,7 %

Za Službeni list kao medij u kojem se objavljuju svi pravni propisi zna 60% svih ispitanika. Najviše ih je u Brčko Distriktu (skoro 76%), dok ih je u RS

65%, a u Federaciji BiH 55% (pogledati tabelu broj 29). Prema spolnoj strukturi, oko 55% žena i oko 64% muškaraca zna za postojanje ove publikacije.

Tabela 29: **Da li znate za postojanje Službenog lista, publikacije u kojoj se objavljuju svi novi zakoni, kao i izmjene postojećih zakona?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				POL		TIP NASELJA	
		FBIH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	MUŠKO	ŽENSKO	GRAD	SELO
Da	59,4 %	55,0 %	65,0 %	75,8 %	60,5 %	63,2 %	43,5 %	54,3 %	63,6 %	55,3 %	63,1 %	56,6 %
Ne	38,7 %	43,3 %	32,6 %	24,2 %	38,2 %	34,2 %	54,4 %	45,7 %	55,3 %	42,1 %	34,4 %	41,8 %

Na pitanje da li im je poznato da je Službeni list dostupan na Internetu i da ima svoju internet stranicu, pozitivno je odgovorila samo jedna trećina ispitanika, što je direktnoj vezi s internet

kulturom u BiH (tj. mogućnošću i poznavanjem korištenja informacionih tehnologija) koja je još uvijek na relativno niskom nivou (pogledati tabelu broj 30).

Tabela 30: **Da li znate za postojanje web stranice Službenog lista?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				POL		TIP NASELJA	
		FBIH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	MUŠKO	ŽENSKO	GRAD	SELO
Da	32,6 %	24,7 %	43,9 %	40,9 %	31,7 %	38,2 %	19,0 %	24,6 %	34,1 %	31,2 %	35,1 %	30,8 %
Ne	64,3 %	72,2 %	52,9 %	59,1 %	65,7 %	58,2 %	78,6 %	68,5 %	63,3 %	65,2 %	60,1 %	67,4 %

Po definiciji, Službeni list jeste medij (bilo u štampanoj ili elektronskoj formi) koji treba da zadovolji potrebu za cjelovitom, pouzdanom i ažurnom informacijom o svim pravnim aktima. Ova publikacija je pristupačna i zbog toga što, kao posebno izdanje, izlazi na gotovo svim nivoima vlasti u BiH, tj. državnom, entitetskom, kantonalnom, i na nivou Brčko Distrikta. Ipak, iz ovih odgovora se ne može zaključiti u kojoj mjeri se ispitanici stvarno i služe Službenim listom (bilo štampanom ili elektronskom verzijom), ili samo imaju saznanja da ta mogućnost postoji.

1.4 Informiranost građana o javnosti suđenja

Jedno od osnovnih načela sudskog postupka je javnost suđenja. Svijest o tome u široj javnosti Bosne i Hercegovine ispituju pitanja *Da li znate da kao građanin možete prisustvovati bilo kojem suđenju ukoliko je ono otvoreno za javnost?* i *Da li ste ikada prisustvovali suđenju, ne zato što ste morali već zato što ste bili zainteresirani za to suđenje?* U prvom pitanju ispitanici se testiraju na poznavanje mogućnosti prisustvovanja bilo kom suđenju, dok se u drugom pitanju pokušava saznati da li su ispitanici ikada prisustvovali suđenju, ne zato što su morali već zato što su bili zainteresirani za to suđenje. Od ukupnog broja ispitanika njih tek nešto više od polovine zna za mogućnost da može prisustvovati bilo kojem suđenju (pogledati tabelu broj 31). U Brčko Distriktu informiranost o ovome je znatno iznad prosjeka i prelazi 80%.

Tabela 31: **Da li znate da kao građanin možete prisustvovati bilo kojem suđenju ukoliko je ono otvoreno za javnost?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST			
		FBiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI
Da	54,1 %	48,5 %	60,9 %	82,4 %	55,4 %	59,4 %	35,2 %	20,5 %
Ne	43,2 %	47,6 %	38,1 %	17,6 %	40,9 %	39,8 %	61,3 %	79,5 %

U Distriktu je, također, daleko iznad prosjeka redovno korištenje ove mogućnosti – naime, gotovo svaki deseti stanovnik redovno prisustvuje suđenjima na ovaj način. Ovakvi redovni odlasci u sudnice bez prijekne nužde pravi su raritet u ostatku BiH, i nikada ih ne prakticira više od 80% ispitanika (pogledati tabelu broj 32).

Iako se ova dva pitanja odnose na demokratičnost i transparentnost sudskog postupka, treba imati u vidu da otvorene sudnice nisu namijenjene masovnim posjetama široke javnosti. Smisao načela otvorenosti je da se osigura uvid zainteresiranih pojedinaca ili grupa (članovi porodice i prijatelji okrivljene ili oštećene strane u konkretnom sudskom procesu, predstavnici nevladinih orga-

nizacija, studenti prava i sl). Stoga su i rezultati ovog ispitivanja ipak u granicama očekivanog.

1.5 Treba li u pravosudnim institucijama da radi podjednak broj žena i muškaraca?

Pitanje izjednačene spolne strukture zaposlenih u sudovima i tužilaštvima je veoma relevantno za povjerenje javnosti u pravosuđe, pa u tom smislu treba tumačiti i rezultat ispitivanja. Narušena ili neadekvatna spolna struktura može uticati na percepciju objektivnosti i nepristrasnosti pravosuđa, posebno u delikatnim procesima povodom seksualnih delikata, diskriminacije po polu, nasilja u porodici, te ratnih zločina. Ovaj princip je čvrsto ugrađen u pravosudne reforme u BiH od samog

Tabela 32: **Da li ste ikada prisustvovali suđenju, ne zato što ste morali već zato što ste bili zainteresirani za to suđenje?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST			
		FBiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI
Da, to redovno radim	2,3 %	2,2 %	2,1 %	9,0 %	2,0 %	2,5 %	3,1 %	-
Da, to ponekad radim	3,4 %	3,8 %	3,1 %	-	4,6 %	2,3 %	2,6 %	5,8 %
Da, prisustvovao/ prisustvovala sam jedanput ili dvaput	9,3 %	11,7 %	5,2 %	18,1 %	9,6 %	7,8 %	13,0 %	5,8 %
Ne, nikada nisam prisustvovao/ prisustvovala	83,8 %	81,0 %	88,4 %	73,0 %	82,2 %	86,4 %	81,2 %	88,5 %

početka. Prvo istraživanje o spolnoj jednakosti uposlenih u sudovima i tužilaštvima uradila je Nezavisna pravosudna komisija (IJC) i uvrstila princip o jednakosti kao jedan od ravnopravnih kriterija za imenovanje sudija i tužilaca. Visoko sudsko i tužilačko vijeće, koje je nadležno za praćenje funkcioniranja pravosudnog sistema, tj. rad svih sudova i tužilaštava u BiH, te imenovanje sudija i tužilaca, uvrstilo je ovaj princip u svoje kriterije za rad.

Većina ispitanika (77%) se, u „potpunosti“ i „donekle“, slaže da je važno da se u sudovima i tužilaštvima teži tome da među uposlenicima bude jednak broj žena i muškaraca, (pogledati tabelu broj 33). Odstupanja po entitetima i Brčko Distriktu postoje u priličnoj mjeri, tako da u Federaciji BiH ovo mišljenje podržava 69,5%, u RS 89,3%, a u Brčko Distriktu čak 93% ispitanika. Zanimljivo je da se s izjavom iz pitanja slaže 15% manje žena nego muškaraca.

Tabela 33: **U kojoj mjeri se slažete sa sljedećom izjavom: „Važno je da se u sudovima i tužilaštvima teži tome da među uposlenicima bude jednak broj žena i muškaraca“?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				POL		TIP NASELJA	
		FBiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	MUŠKO	ŽENSKO	GRAD	SELO
Total slaganje	77,8 %	69,5 %	89,3 %	93,0 %	79,1 %	82,4 %	58,5 %	98,0 %	75,9 %	79,7 %	78,4 %	77,4 %
Total neslaganje	22,2 %	30,5 %	10,7 %	7,0 %	20,9 %	17,6 %	41,5 %	2,0 %	24,1 %	20,3 %	21,6 %	22,6 %

1.6 Da li su uposlenici policije, sudova i tužilaštva dovoljno obučeni za profesionalno postupanje u delikatnim predmetima?

Pitanje o obučeniosti pravosuđa, uključujući i policiju, za profesionalno postupanje u delikatnim predmetima seksualnog nasilja i nasilja u porodici je također veoma važno za formiranje stava javnosti o povjerenju u organe gonjenja i sud. Ono

je, također, značajno i s aspekta međunarodnih pravnih obaveza koje je BiH preuzela u oblasti jednakopravnosti polova i osiguranja zaštite spolnog integriteta i poštivanja različitosti, a naročito u oblasti sudskog procesuiranja u delikatnim predmetima koji mogu generirati diskriminaciju po polu.

Afirmativan stav ispitanika po entitetima je relativno ujednačen. S izjavom iz pitanja *U kojoj mjeri se slažete sa sljedećom izjavom: Uposlenici policije, sudova i tužilaštava u BiH su dovoljno obučeni za profesionalno postupanje u delikatnim predmetima seksualnog nasilja i nasilja u porodici?* - slaže se ukupno 59,9% svih ispitanika, odnosno 58,6% u Federaciji BiH i 63,7% u RS. U Brčko Distriktu zapaža se uvjerljivo neslaganje s izjavom da su kadrovi obučeni za profesionalno postupanje u delikatnim predmetima. Ovdje se preko 70% ispitanika

„u potpunosti“ i „uglavnom“ ne slaže sa gornjom konstatacijom (pogledati tabelu broj 34).¹⁵

Spomenuto pitanje i odgovori veoma dobro ilustriraju stanje u društvu u kojem je broj delikatnih predmeta, odnosno prekršaja i krivičnih djela motiviranih seksualnim pobudama, u porastu i praćen je jakim pritiskom na organe vlasti da takve slučajeve tretiraju odgovorno i profesionalno, sa posebnim osjećajem za dostojanstvo žrtve.

¹⁵ Više informacija u tabeli broj 24 u aneksu izvještaja – drugi set tabela.

Tabela 34: U kojoj mjeri se slažete sa sljedećom izjavom: „Uposlenici policije, sudova i tužilaštava u BiH su dovoljno obučeni za profesionalno postupanje u delikatnim predmetima seksualnog nasilja i nasilja u porodici.“?

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST			
		FBiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI
Total slaganje	59,9 %	58,6 %	63,7 %	29,1 %	62,8 %	58,0 %	53,6 %	76,1 %
Total neslaganje	40,1 %	41,4 %	36,3 %	70,9 %	37,2 %	42,0 %	46,4 %	23,9 %

III PRAVNA POMOĆ

Pitanja iz ovog segmenta ispituju obaviještenost građana o pristupu besplatnoj pravnoj pomoći. Problem troškova odbrane u krivičnim predmetima se zaoštrio donošenjem novog Zakona o krivičnom postupku BiH (2003) u kojem je prihvaćen akuzatorni sistem koji stavlja tužioca i branioca u istu ravan pred sudijom. Ovaj postupak je povoljniji za odbranu nego prethodni – inkvizitorni - ali su pripreme radnje koje poduzima branilac sada opsežnije i skuplje. Problem troškova je utoliko veći što je ekonomska moć prosječnog građanina slabija. Zbog toga je veoma važno informirati javnost o svim postojećim izvorima besplatne pravne pomoći i institucijama koje je mogu pružiti.

1. Da li građani BiH znaju kome da se obrate za besplatnu pravnu pomoć?

Prvo pitanje iz ovog segmenta koncipirano je kao test poznavanja ustanova za besplatnu pravnu pomoć: *Kome biste se prvo obratili ukoliko vam je potrebna besplatna pravna pomoć?* Ono daje nekoliko opcija koje bi građani mogli iskoristiti ako im je potrebna takva pomoć. Ispitanici u gotovo podjednakom omjeru prvo poklanjaju povjerenje nevladinim organizacijama i advokatskim komorama (pogledati tabelu broj 35). Iako u advokaturi u BiH nema tradicije *pro bono* zastupanja od strane advokata, ovaj oblik je za sada u nastajanju u suradnji sa nevladinim organizacijama. Dakle, ove dvije adrese preferira u prosjeku preko 50% ispitanika, ali gotovo sve grupacije daju blagu prednost NVO, osim u slučaju ispitanika iz Distrikta Brčko koji u velikom procentu prednost daju institucionaliziranim mehanizmima za pružanje pravne pomoći.¹⁶ Svakako je indikativan

¹⁶ Kancelarija za pravnu pomoć Distrikta Brčko formirana je još 2001. godine i ona je među građanima Distrikta poznata kao profesionalna institucija za pružanje pravne pomoći.

relativno visok procenat povjerenja u pravnu pomoć koju ispitanici očekuju od nevladinog sektora, iako je za njihovo opredjeljenje sigurno važna i činjenica da je ta vrsta pomoći uvijek besplatna, za razliku od angažiranja advokata. Tako se za pomoć NVO odlučuje 29,5% svih ispitanika u BiH, odnosno čak 35,1% u RS-u, a 26,6% u Federaciji BiH. To je naročito važno jer trenutna legislativa u BiH koja uređuje oblast pravne pomoći na entitetskom nivou (RS), kantonalnom nivou i na nivou Distrikta Brčko podrazumijeva prvenstveno osnivanje posebnih instituta koji bi se bavili pružanjem pravne pomoći te da se pružanjem

pravne pomoći mogu baviti registrirani advokati u advokatskim komorama. NVO su bile vrlo angažirane na komentiranju prijedloga zakona na državnom¹⁷, entitetskom i kantonalnim nivouima. Isticali su da ovakav legislativni pristup za pružanje pravne pomoći nije adekvatan, jer ne pruža dovoljnu sigurnost da će takav jedan institut biti nepristrasan s obzirom da funkcioniра kao vladina institucija, dok se NVO, sa druge strane, isključuju kao subjekt pružanja pravne pomoći, iako ovu aktivnost sprovode već dugi niz godina.¹⁸

17 Zakon o pravnoj pomoći na državnom nivou još uvijek nije usvojen, mada postoji prijedlog zakona.

18 Vodič kroz tranzicijsku pravdu u BiH, UNDP, 2009. godine, str. 120-121.

Tabela 35: **Kome biste se prvo obratili ukoliko vam je potrebna besplatna pravna pomoć?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				POL		TIP NASELJA	
		FBIH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	MUŠKO	ŽENSKO	GRAD	SELO
Uredu javnog pravobranioca	12,8 %	9,8 %	13,1 %	89,6 %	13,5 %	12,1 %	13,1 %	7,2 %	12,7 %	12,9 %	11,5 %	13,7 %
Uredu ombudsmena	15,0 %	17,1 %	12,8 %	-	18,0 %	11,0 %	16,0 %	23,3 %	14,2 %	15,7 %	16,1 %	14,1 %
Advokatskoj komori	24,9 %	25,8 %	24,6 %	6,0 %	22,4 %	26,3 %	27,3 %	32,9 %	25,3 %	24,4 %	24,4 %	25,2 %
Nevladinim organizacijama	29,5 %	26,6 %	35,1 %	3,6 %	24,9 %	35,6 %	29,4 %	22,0 %	30,1 %	28,8 %	28,9 %	29,9 %
Bolje informiranim poznanicima	3,7 %	4,0 %	3,3 %	-	4,1 %	3,8 %	1,4 %	-	4,1 %	3,2 %	6,5 %	1,5 %

Na pitanje *Da li znate za postojanje organizacija civilnog društva koje pružaju besplatnu pravnu pomoć?*, manje od polovine ispitanika izjavilo je da je upoznato sa postojanjem organizacija civilnog društva koje pružaju besplatnu pravnu pomoć. Ipak, važno je naglasiti da kategorije ispitanika koje su socijalno najugroženije i koje su uglavnom civilne ili vojne žrtve rata, imaju informacije o NVO koje pružaju besplatnu pravnu pomoć. Ohrabruje, također, i veliki procenat žena i stanovnika ruralnih oblasti koji znaju za ove organizacije (pogledati tabelu broj 36). Upravo su nevladine organizacije zaslužne za informiranje ovih kategorija ispitanika: one su bile fokusirane na žene žrtve rata, žene žrtve porodičnog nasilja kao i socijalno ugrožene žene koje nemaju primanja, kao i na lokalno

stanovništvo u ruralnim područjima kroz projekte održivog povratka i međuetničke suradnje. Sve u svemu, odgovori ispitanika o saznanjima o NVO i njihovim potencijalima ne mogu se smatrati zadovoljavajućim kada se ima u vidu da ove institucije društva predstavljaju ključnu polugu u zagovaranju i praćenju funkcioniranja organa vlasti u osiguravanju poštivanja ljudskih prava i efikasnog pristupa pravdi. Stoga je potrebno nastaviti kontinuirane napore da se osigura sistem rada za NVO (uključujući i adekvatnu pravnu regulativu), te mehanizme poticaja za razvoj ovako važnog segmenta pravde u širem smislu.

Tabela 36: **Da li znate za postojanje organizacija civilnog društva koje pružaju besplatnu pravnu pomoć?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST				POL		TIP NASELJA	
		F BiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI	MUŠKO	ŽENSKO	GRAD	SELO
Da	47,5 %	39,9 %	57,9 %	63,0 %	45,5 %	52,8 %	41,0 %	31,3 %	50,1 %	45,0 %	50,4 %	45,3 %
Ne	50,9 %	58,2 %	41,0 %	37,0 %	52,6 %	46,2 %	57,0 %	68,7 %	48,8 %	52,9 %	47,5 %	53,5 %

2. Da li svi građani BiH treba da imaju jednako pravo na besplatnu pravnu pomoć?

Velika većina stanovnika BiH slaže se da bi u cijeloj BiH građani trebali imati jednako garantirano pravo na minimum besplatne pravne pomoći (90%). Odstupanja po entitetima ne utiču bitno na ovaj opći stav (pogledati tabelu broj 37).

Iako građani velikom većinom podržavaju sve oblike i sredstva za dodjelu besplatne pravne pomoći (pogledati tabelu broj 38), treba upozoriti da zakoni koji reguliraju ovu materiju postavljaju precizne uslove i ograničenja u pogledu ovog prava. Primjera radi, Zakon o krivičnom postupku

BiH sadrži odredbu pod naslovom „Postavljanje branioca zbog slabog imovnog stanja“ (Član 46) kojom se propisuje da će se takav branilac postaviti ako okrivljeni „prema svom imovnom stanju ne može snositi troškove odbrane“.

U pravilima vezanim za pravnu pomoć Brčko Distrikta predviđa se pružanje usluga isključivo licima lošeg imovnog stanja koje se dokazuje odgovarajućom dokumentacijom. Prema tome, ako bi se i uspostavio garantirani minimum besplatne pravne pomoći, pravo na njegovo ostvarenje nema apsolutni karakter nego ga je potrebno dokazivati u svakom konkretnom slučaju.

Tabela 37: **U kojoj mjeri se slažete sa slijedećom izjavom: „U cijeloj BiH građani bi trebali imati jednako garantirano pravo na minimum besplatne pravne pomoći.“?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST			
		F BiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI
Total slaganje	89,9 %	84,1 %	98,0 %	100,0 %	89,8 %	93,9 %	80,2 %	85,6 %
Total neslaganje	10,1 %	15,9 %	2,0 %	-	10,2 %	6,1 %	19,8 %	14,4 %

Tabela 38: **Da li Vam je poznato da svako ko je optužen u krivičnom postupku ima pravo na branioca po službenoj dužnosti?**

	UKUPNO	ENTITET I DISTRIKT			NACIONALNOST			
		F BiH	RS	Distrikt Brčko	BOŠNJACI	SRBI	HRVATI	OSTALI
Da	79,7 %	73,1 %	88,2 %	100,0 %	78,1 %	84,8 %	70,5 %	92,3 %
Ne	19,2 %	25,7 %	10,5 %	-	20,7 %	13,9 %	29,5 %	7,7 %

IV ZAKLJUČAK

Elaborirani rezultati istraživanja mogu se posmatrati i tumačiti iz više uglova, zavisno od pojedinih socio-demografskih indikatora, odnosno grupacija ispitanika. Zajednička karakteristika svih ispitanika je da se radi o veoma motiviranoj populaciji, koja ima svoje stavove i spremna je da ih saopšti. Ukupni procenat ispitanika koji ne znaju odgovor na pitanje iz ankete, ili ne žele odgovoriti, je zanemariv i kod preko 90% pitanja ne prelazi 2-3% ispitanika. U rijetkim slučajevima, gdje je procenat ovakvih odgovora uočljiv, on jedva da prelazi 5% i samo u jednom slučaju dostiže 10%. Ovo jasno pokazuje da građani BiH, kada se radi o stavovima o proteklom ratu i njegovim posljedicama nisu „tiha većina“ nego predstavljaju ogroman potencijal za proces suočavanja s prošlošću u odgovarajućem ambijentu tranzicijske pravde.

U sadržajnom pogledu, uz uvažavanje gore istaknutih razlika između različitih grupacija, veoma jasno proizlazi nekoliko snažnih poruka ovog istraživanja. Prva je gotovo svakodnevna okrenutost ratnoj prošlosti (1992-1995) i propitivanje o različitim i kontardiktornim činjenicama o ratu.¹⁹ Tome svakako doprinosi postojanje i u javnosti održavanje različitih i uglavnom međusobno suprotstavljenih interpretacija istih događaja iz vremena rata. Iz ove situacije o neprihvatanju „naše“ istine, proizlazi kao druga poruka jasno iskazana volja da se o prošlosti razgovara (i sa pripadnicima drugih naroda) i da se traže jasniji odgovori na pitanja o kojima postoje „najmanje tri istine“ u društvu. Treća je izražen interes za koncept komisije za istinu i *prima facie* povjerenje koje ispitanici imaju prema nevladinim organizacijama, naročito onima koje djeluju na lokalnom nivou. U pravilu, ispitanici u nevladinim organizacijama vide nezaobilazan mehanizam u procesu suočavanja s prošlošću, ali je nivo informiranja o radu civilnog društva još uvijek na relativno niskom nivou. Četvrta poruka je vjerovatno rezultat prethodnih i tiče se odnosa društva prema žrtvama.

¹⁹ Istraživanje ne poredi socio-ekonomske parametre života građana BiH sa parametrima koji su ponuđeni u ovom istraživanju. Iz tog razloga ne može se utvrditi da li na svakodnevni život ispitanika veći uticaj ima njihov socijalni položaj ili ratna prošlost. Međutim, neka ranija istraživanja UNDP BiH prikazuju da su socio-ekonomski parametri života građana BiH od većeg značaja za njihov svakodnevni život, u poređenju sa ratnom prošlošću (Veze među nama: društveni kapital u Bosni i Hercegovini, Izvještaj o humanom razvoju za Bosnu i Hercegovinu 2009, UNDP, 2009).

U skladu sa principima tranzicijske pravde, ova anketa posebno istražuje problem položaja žrtava rata i njihovih očekivanja prema državnim vlastima, pravosuđu i društvu u cjelini. Rezultati govore da u javnosti prevladava uvjerenje da su nivo i obim institucionalizirane pažnje i podrške koja se posvećuje žrtvama rata nedovoljni, te da su žrtve rata gotovo od svih segmenata društva „napuštena kategorija“. Utoliko je očekivan visoko izraženi senzibilitet ispitanika prema potrebama žrtava i njihovim pravima.

Na kraju, nepovjerenje javnosti u pravosudne organe je konstanta koja povezuje sve kategorije ispitanika. Iako se može reći da je ovo nepovjerenje zasnovano na posrednoj percepciji a ne na neposrednom iskustvu pojedinaca o radu sudova i tužilaštava, s njim se mora ozbiljno računati kao otežavajućom okolnošću u oblasti pristupa pravdi i tranzicijske pravde. Nedovoljna ili površna informiranost o radu sudova koja je utvrđena u istraživanju, govori o nedovoljno razvijenoj pravnoj kulturi i svijesti građana o pravnim sredstvima i garancijama za zaštitu individualnih prava. Ova kratka zaključna razmatranja precizno izloženih rezultata istraživanja upućuju na, s jedne strane neophodnost revizije percepcije prema pravosuđu u cjelini, te na potencijale tranzicijske pravde u Bosni i Hercegovini, s druge strane. Jedina institucija koja može sve one za koje se sumnja da su učestvovali u vršenju ratnih zločina u bilo kom svojstvu privesti pravdi, jest država putem svojih pravosudnih organa. Očekivanja od pravosuđa u javnosti su velika i opravdana s obzirom na sveobuhvatne reforme kojima je ova oblast državne vlasti bila podvrgnuta tokom prethodnih deset godina. Komplementarno ovim očekivanjima je i principijelno izraženo povjerenje u civilno društvo u procesu suočavanja s prošlošću i posebno interes ispitanika za potencijale komisije za istinu. Ove dvije komponente tranzicijske pravde ne isključuju jedna drugu, niti jedna može kompenzirati nedostatke one druge. Naprotiv, holistički pristup pravdi podrazumijeva njihov puni integritet i međusobnu interakciju, što anticipiraju i očekivanja javnosti izražena u ovom istraživanju.

ANEKS

* Tabele u Aneksu su prezentirane na sljedeći način

- prvi set tabela obuhvata informacije prema kategorijama - entiteti i Brčko Distrikt i etnička pripadnost
- drugi set tabela obuhvata informacije prema kategorijama - spol, dob i stepen obrazovanja

Suočavanje s prošlošću

i pristup pravdi iz perspektive javnosti

Tabela 1. Koliko je Vama lično važno ono što se dogodilo od 1992. do 1995. u BiH?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brčko		Bošnjačka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Jako važno, nikada to neću zaboraviti	582	36,4%	410	44,0%	163	25,7%	9	26,0%	374	48,5%	151	24,4%	49	26,2%
Važno, ali nastojim živjeti najbolje što mogu i pored toga	566	35,4%	301	32,3%	258	40,7%	7	21,4%	248	32,1%	247	39,8%	63	33,5%
Pokušavam to zaboraviti	333	20,8%	160	17,2%	161	25,4%	11	33,0%	114	14,7%	165	26,7%	50	26,6%
Nije mi važno, niti ima više uticaja na mene	106	6,6%	52	5,6%	51	8,1%	3	9,0%	30	3,9%	55	8,8%	20	10,8%
Ne zna / Ne želi odgovoriti	13	,8%	9	,9%	1	,1%	4	10,6%	6	,8%	2	,3%	6	3,0%
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%

Tabela 2. Mislite li da su utvrđene relevantne činjenice o ratnim događajima u BiH?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brčko		Bošnjačka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Da	172	10,7%	145	15,5%	25	4,0%	2	5,2%	137	17,8%	20	3,2%	13	6,9%
Uglavnom da	296	18,5%	214	22,9%	67	10,5%	16	46,6%	170	22,0%	73	11,8%	51	27,4%
Uglavnom ne	488	30,5%	275	29,5%	205	32,4%	7	21,8%	196	25,3%	221	35,7%	68	36,6%
Ne	570	35,6%	257	27,6%	304	48,0%	9	26,4%	226	29,3%	281	45,4%	49	26,5%
Ne zna	72	4,5%	39	4,2%	32	5,1%			40	5,2%	25	4,0%	5	2,6%
Ne želi odgovoriti	3	,2%	3	,3%					3	,3%				
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%
TOTAL da	468	30,7%	358	40,3%	92	15,3%	18	51,9%	307	42,1%	93	15,6%	64	35,3%
TOTAL ne	1058	69,3%	532	59,7%	510	84,7%	16	48,1%	422	57,9%	502	84,4%	118	64,7%
Total	1526	100,0%	890	100,0%	602	100,0%	34	100,0%	729	100,0%	595	100,0%	182	100,0%

Tabela 3. Koja od navedenih izjava najbolje opisuje Vaše mišljenje o trenutnom nivou javnog dijaloga o osjetljivim pitanjima iz rata u BiH?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brčko		Bošnjačka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Gotovo svi žele da razgovaraju o ratu sa pripadnicima drugih naroda	122	7,6%	90	9,7%	32	5,0%			73	9,4%	36	5,9%	12	6,3%
Većina ljudi želi da razgovara o ratu sa pripadnicima drugih naroda	458	28,6%	303	32,5%	154	24,3%	1	2,0%	230	29,8%	152	24,5%	70	37,5%
Većina ljudi ne žele da razgovara o ratu sa pripadnicima drugih naroda	621	38,8%	312	33,5%	295	46,5%	14	40,7%	288	37,3%	276	44,5%	53	28,5%
Gotovo niko ne želi da razgovara o ratu sa pripadnicima drugih naroda	285	17,8%	140	15,0%	126	19,9%	19	57,3%	121	15,7%	131	21,1%	28	15,2%
Ne zna	106	6,6%	84	9,0%	22	3,4%			58	7,6%	21	3,4%	23	12,5%
Ne želi odgovoriti	8	,5%	2	,3%	6	,9%			2	,2%	4	,6%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%

Tabela 4. Kako biste opisali Vašu spremnost da o proteklom ratu u BiH razgovarate sa pripadnicima drugih naroda?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brčko		Bošnjačka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
U potpunosti sam spreman/na o tome razgovarati sa pripadnicima drugih naroda	458	28,6%	237	25,4%	219	34,5%	3	8,6%	220	28,5%	206	33,2%	27	14,2%
Donekle sam spreman o tome razgovarati sa pripadnicima drugih naroda	591	36,9%	380	40,7%	204	32,1%	7	21,2%	311	40,3%	204	33,0%	68	36,4%
Nisam bas spreman o tome razgovarati sa pripadnicima drugih naroda	269	16,8%	165	17,7%	92	14,5%	13	37,0%	119	15,4%	100	16,2%	48	25,8%
Uopće ne želim o tome razgovarati sa pripadnicima drugih naroda	237	14,8%	123	13,1%	103	16,2%	11	33,2%	101	13,1%	100	16,2%	32	17,2%
Ne zna	41	2,6%	25	2,7%	16	2,5%			19	2,4%	8	1,3%	11	5,9%
Ne želi razgovarati	4	,3%	3	,3%	1	,2%			2	,3%	1	,2%	1	,5%
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%

Tabela 5. Koliko često Vi lično pokrećete rasprave o proteklom ratu u BiH sa pripadnicima drugih naroda?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brčko		Bošnjačka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
U svakoj prilici	66	4,1%	40	4,2%	25	4,0%	1	3,4%	34	4,4%	23	3,7%	8	4,2%
Prilicno često	153	9,5%	119	12,7%	31	5,0%	3	7,8%	107	13,8%	21	3,4%	25	13,3%
Ponekad	451	28,2%	304	32,6%	141	22,2%	6	18,2%	241	31,2%	152	24,6%	51	27,1%
Rijetko	494	30,8%	258	27,7%	221	34,9%	14	42,0%	208	27,0%	216	34,9%	66	35,4%
Nikad	419	26,2%	203	21,8%	207	32,6%	10	28,5%	181	23,5%	199	32,2%	32	17,3%
Ne zna	14	,9%	8	,8%	6	,9%			1	,2%	5	,7%	5	2,6%
Ne želi odgovoriti	4	,2%	2	,2%	2	,3%					3	,5%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%

Suočavanje s prošlošću

i pristup pravdi iz perspektive javnosti

**Tabela 6. U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa slijedećom izjavom:
Trebamo razgovarati o svim aspektima rata u BiH kako bismo prevazišli sadašnju situaciju u kojoj imamo najmanje tri različita tumačenja ratnih događaja.**

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brčko		Bošnjačka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
U potpunosti se slažem	629	39,3%	376	40,4%	249	39,3%	3	8,6%	334	43,3%	239	38,6%	46	24,9%
Uglavnom se slažem	624	39,0%	375	40,2%	240	37,8%	10	28,8%	307	39,8%	229	36,9%	81	43,4%
Uglavnom se ne slažem	218	13,6%	124	13,3%	75	11,8%	19	55,6%	84	10,8%	88	14,2%	44	23,7%
U potpunosti se ne slažem	72	4,5%	36	3,9%	34	5,3%	2	7,0%	31	4,0%	28	4,5%	12	6,2%
Ne zna	53	3,3%	20	2,1%	34	5,3%			15	2,0%	35	5,6%	3	1,9%
Ne želi odgovoriti	4	,2%	1	,1%	3	,5%			1	,1%	1	,2%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%
TOTAL slaganje	1253	81,2%	751	82,4%	489	81,8%	13	37,4%	641	84,9%	468	80,2%	127	69,5%
TOTAL neslaganje	290	18,8%	160	17,6%	109	18,2%	21	62,6%	114	15,1%	116	19,8%	56	30,5%
Total	1543	100,0%	912	100,0%	597	100,0%	34	100,0%	756	100,0%	584	100,0%	183	100,0%

Tabela 7. Kakva bi trebala biti uloga organa vlasti u procesima suočavanja sa prošlošću?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brčko		Bošnjačka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Državni organi bi trebali imati vodeću ulogu u ovim aktivnostima	669	41,8%	478	51,3%	174	27,5%	17	50,2%	412	53,4%	169	27,3%	78	41,7%
Državni organi bi trebali biti donekle uključeni ali na ravnopravnoj osnovi s ostalim institucijama vlasti i segmentima društva, prije svega sa nevladinim organizacijama i akademskom zajednicom,	744	46,5%	362	38,9%	367	57,9%	15	43,8%	295	38,2%	354	57,1%	86	46,0%
Državni organi ne bi trebali da budu uključeni u ove aktivnosti	127	7,9%	61	6,6%	63	10,0%	2	6,0%	38	4,9%	70	11,3%	19	10,1%
Ne zna	57	3,6%	30	3,2%	27	4,3%			27	3,5%	24	3,9%	4	2,1%
Ne želi odgovoriti	3	,2%	0	,0%	2	,4%			0	,0%	2	,4%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%

**Tabela 8. U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa slijedećom izjavom:
Vlasti u BiH bi trebale osmisliti konkretan plan o pitanjima suočavanja s prošlošću i traženja istine o ratnim događajima.**

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brčko		Bošnjačka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
U potpunosti se slažem	736	46,0%	458	49,2%	264	41,6%	14	40,9%	419	54,3%	239	38,5%	68	36,2%
Uglavnom se slažem	595	37,2%	302	32,4%	279	44,1%	13	39,9%	263	34,1%	270	43,5%	58	30,9%
Uglavnom se ne slažem	141	8,8%	105	11,2%	32	5,1%	4	12,0%	52	6,7%	52	8,4%	34	18,3%
U potpunosti se ne slažem	48	3,0%	34	3,6%	11	1,8%	2	7,2%	17	2,2%	14	2,3%	15	7,9%
Ne zna	74	4,6%	31	3,3%	44	6,9%			18	2,3%	44	7,0%	13	6,7%
Ne želi odgovoriti	6	,4%	3	,3%	3	,5%			3	,4%	1	,2%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%
TOTAL slaganje	1331	87,6%	760	84,6%	543	92,5%	27	80,8%	682	90,9%	508	88,4%	125	71,9%
TOTAL neslaganje	189	12,4%	139	15,4%	44	7,5%	6	19,2%	69	9,1%	67	11,6%	49	28,1%
Total	1519	100,0%	899	100,0%	587	100,0%	34	100,0%	751	100,0%	575	100,0%	174	100,0%

**Tabela 9. Država BiH je preuzela odgovornosti da sačini jedan ovakav plan, odnosno da uradi Strategiju za tranzicijsku pravdu u BiH.
Šta od navedenog bi po Vašem mišljenju trebalo da bude glavni cilj ovakve strategije?**

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brčko		Bošnjačka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Da osigura pravdu za žrtve	479	29,9%	293	31,4%	169	26,7%	17	51,3%	287	37,1%	150	24,2%	42	22,4%
Da osmisliti aktivnosti za traženje istine o ratu u BiH	368	23,0%	199	21,4%	163	25,7%	6	16,6%	180	23,3%	149	24,0%	37	19,6%
Da izgradi povjerenje i potakne dijalog između strana	444	27,7%	310	33,3%	129	20,3%	5	14,4%	210	27,2%	154	24,9%	71	37,9%
Da definiše pitanje naknade štete za žrtve rata	148	9,2%	73	7,9%	73	11,5%	2	5,2%	42	5,4%	77	12,4%	26	13,8%
Da izgradi sistem provjerenja svih javnih zvaničnika	98	6,1%	35	3,7%	59	9,3%	4	12,6%	30	3,8%	57	9,2%	8	4,3%
Ne zna	57	3,6%	21	2,2%	36	5,7%			20	2,6%	32	5,1%	4	2,0%
Ne želi odgovoriti	6	,4%	2	,2%	5	,8%			4	,5%	1	,2%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%

Tabela 10. U kojoj mjeri se slažete sa tim da se svim osobama za koje se pronađe da su odgovorne za počinjene zločine zabrani obavljanje javnih funkcija?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brčko		Bosnjačka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
U potpunosti se slažem	1087	68,0%	636	68,3%	431	68,0%	20	58,4%	605	78,4%	387	62,5%	82	43,9%
Uglavnom se slažem	286	17,9%	143	15,3%	131	20,7%	12	34,6%	86	11,2%	139	22,4%	60	32,4%
Uglavnom se ne slažem	127	7,9%	100	10,7%	26	4,0%	1	3,4%	51	6,7%	45	7,3%	26	13,7%
U potpunosti se ne slažem	55	3,4%	31	3,3%	23	3,6%	1	3,6%	18	2,3%	25	4,0%	10	5,6%
Ne zna	37	2,3%	18	1,9%	19	3,0%			8	1,0%	19	3,0%	8	4,5%
Ne želi odgovoriti	8	,5%	4	,5%	4	,6%			3	,4%	5	,8%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%
TOTAL slaganje	1373	88,3%	779	85,6%	562	92,0%	31	93,0%	691	90,9%	526	88,3%	142	79,8%
TOTAL neslaganje	182	11,7%	131	14,4%	49	8,0%	2	7,0%	69	9,1%	70	11,7%	36	20,2%
Total	1555	100,0%	910	100,0%	611	100,0%	34	100,0%	760	100,0%	596	100,0%	178	100,0%

Suočavanje s prošlostu

i pristup pravdi iz perspektive javnosti

Tabela 11. U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa slijedećom izjavom: Dokumentacija međunarodnih sudova (kao što su Haški Tribunal i Međunarodni sud Pravde) predstavlja najbolju osnovu rasprave o tome što se dogodalo tokom rata u BiH?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brčko		Bosnjačka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
U potpunosti se slažem	351	22,0%	280	30,0%	63	9,9%	9	26,6%	288	37,3%	44	7,1%	18	9,8%
Uglavnom se slažem	539	33,7%	400	43,0%	123	19,5%	15	43,4%	332	43,0%	113	18,2%	86	46,1%
Uglavnom se ne slažem	336	21,0%	151	16,2%	179	28,2%	6	18,9%	93	12,1%	187	30,2%	51	27,3%
U potpunosti se ne slažem	303	18,9%	57	6,1%	242	38,2%	4	11,2%	30	3,9%	248	40,1%	20	10,8%
Ne zna	66	4,1%	42	4,5%	24	3,8%			28	3,6%	26	4,3%	11	6,0%
Ne želi odgovoriti	5	,3%	2	,2%	3	,5%			1	,2%	1	,2%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%
TOTAL slaganje	890	58,2%	680	76,6%	186	30,6%	24	69,9%	620	83,4%	157	26,5%	104	59,4%
TOTAL neslaganje	639	41,8%	208	23,4%	421	69,4%	10	30,1%	123	16,6%	435	73,5%	71	40,6%
Total	1529	100,0%	888	100,0%	607	100,0%	34	100,0%	743	100,0%	592	100,0%	175	100,0%

Tabela 12. Veliki broj nevladinih organizacija u BiH i inozemstvu radi na prikupljanju dokumenata i svjedočanstava o proteklom ratu u BiH. U kojoj mjeri ste informisani o tome?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brčko		Bosnjačka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Dobro sam informisan/a o tome	87	5,4%	59	6,3%	27	4,3%	1	3,4%	60	7,8%	17	2,7%	9	4,6%
Donekle sam informisan/a o tome	456	28,5%	284	30,4%	165	26,0%	8	22,5%	255	33,0%	159	25,6%	42	22,3%
Nisam bas dovoljno informisan/a o tome	612	38,2%	351	37,6%	245	38,7%	16	46,4%	278	36,0%	244	39,3%	82	44,1%
Uopste nisam informisan/a o tome	393	24,6%	218	23,3%	166	26,2%	9	27,6%	161	20,9%	174	28,1%	48	25,7%
Ne zna	48	3,0%	19	2,1%	29	4,5%			16	2,0%	24	3,9%	6	3,2%
Ne želi odgovoriti	4	,2%	2	,2%	2	,3%			2	,2%	2	,3%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%
TOTAL informiran	543	35,1%	343	37,6%	192	31,8%	9	26,0%	315	41,8%	175	29,6%	50	27,8%
TOTAL nije informiran	1005	64,9%	568	62,4%	411	68,2%	25	74,0%	439	58,2%	418	70,4%	130	72,2%
Total	1548	100,0%	911	100,0%	603	100,0%	34	100,0%	754	100,0%	594	100,0%	181	100,0%

Tabela 13. Znate li šta su komisije za istinu?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brčko		Bosnjačka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Da	595	37,2%	359	38,5%	228	36,0%	8	23,6%	327	42,4%	207	33,5%	56	30,1%
Ne	973	60,8%	556	59,7%	392	61,8%	25	73,3%	432	56,0%	403	65,0%	123	66,1%
Ne želi odgovoriti	32	2,0%	17	1,8%	14	2,2%	1	3,2%	12	1,6%	10	1,6%	7	3,8%
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%

Tabela 13a. Mislite li da bi trebalo osnovati komisiju za istinu u BiH (samo ispitanici koji znaju šta su komisije za istinu)

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brčko		Bosnjačka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Da	527	88,6%	313	87,1%	207	90,6%	8	100,0%	295	90,4%	184	88,5%	44	78,9%
Ne	48	8,1%	34	9,5%	14	6,2%			21	6,5%	16	7,9%	10	17,1%
Ne želi odgovoriti	20	3,3%	12	3,5%	7	3,2%			10	3,1%	7	3,5%	2	4,0%
Total	595	100,0%	359	100,0%	228	100,0%	8	100,0%	327	100,0%	207	100,0%	56	100,0%

SAMO ISPITANICI KOJI ZNAJU ŠTA SU KOMISIJE ZA ISTINU.

Tabela 13b. Na kojem nivou vlasti bi trebalo osnovati komisiju za istinu u BiH?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brčko		Bosnjačka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Na državnom nivou	353	67,0%	253	80,9%	97	47,1%	3	35,6%	247	83,5%	76	41,2%	28	62,3%
Na entitetskim nivoima	106	20,2%	23	7,4%	78	37,9%	5	60,2%	19	6,6%	79	43,2%	7	15,0%
Na kantonalnim, odnosno regionalnim nivoima	12	2,2%	7	2,4%	4	2,0%			4	1,3%	4	2,2%	4	8,1%
Na nivoima općina	38	7,1%	17	5,6%	20	9,5%	0	4,2%	15	5,1%	18	10,0%	4	9,1%
Na nivoima mjesnih zajednica	10	1,9%	7	2,2%	3	1,4%			5	1,8%	4	2,0%	1	1,9%
Ne zna	6	1,1%	3	1,0%	3	1,5%			3	1,0%	1	,8%	2	3,7%
Ne želi odgovoriti	3	,6%	2	,6%	1	,6%			2	,6%	1	,7%		
Total	527	100,0%	313	100,0%	207	100,0%	8	100,0%	295	100,0%	184	100,0%	44	100,0%

SAMO ISPITANICI MISLE DA BI SE KOMISIJA ZA ISTINU TREBALA OSNOVATI U BIH.

Tabela 14. U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa slijedećom izjavom: Nевladine organizacije na lokalnim nivoima (kantonalnom/regionalnom, općinskom i nivou mjesnih zajednica) mogu voditi proces obnove povjerenja?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brčko		Bosnjačka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
U potpunosti se slažem	378	23,6%	243	26,1%	132	20,9%	3	8,4%	255	33,0%	99	16,0%	20	11,0%
Uglavnom se slažem	675	42,2%	390	41,8%	270	42,5%	16	46,4%	326	42,3%	259	41,8%	84	44,8%
Uglavnom se ne slažem	273	17,1%	150	16,0%	113	17,9%	10	30,6%	91	11,8%	134	21,6%	44	23,5%
U potpunosti se ne slažem	119	7,5%	57	6,1%	57	9,0%	5	14,6%	34	4,4%	67	10,9%	14	7,5%
Ne zna	142	8,8%	83	8,9%	59	9,3%			60	7,8%	54	8,7%	23	12,5%
Ne želi odgovoriti	13	,8%	10	1,1%	3	,4%			5	,7%	6	,9%	1	,8%
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%
TOTAL slaganje	1053	72,8%	633	75,4%	402	70,2%	19	54,8%	581	82,3%	358	64,0%	104	64,3%
TOTAL neslaganje	393	27,2%	207	24,6%	171	29,8%	15	45,2%	125	17,7%	201	36,0%	58	35,7%
Total	1446	100,0%	840	100,0%	573	100,0%	34	100,0%	707	100,0%	560	100,0%	162	100,0%

Suočavanje s prošlošću

i pristup pravdi iz perspektive javnosti

Tabela 15. Nakon rata u BiH je izgrađen veliki broj spomenika i memorijala koji obilježavaju period od 1992 - 1995. godine. Koliko su po Vašem mišljenju do sada izgrađeni spomenici i memorijali korisni za procese suočavanja sa prošlošću?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vasa nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Veoma korisni	531	33,2%	359	38,5%	172	27,2%	0	,8%	341	44,1%	150	24,1%	38	20,2%
Donekle korisni	578	36,1%	340	36,4%	226	35,7%	12	36,2%	261	33,8%	234	37,8%	74	39,5%
Nisu bas korisni	292	18,2%	159	17,0%	120	18,9%	13	39,2%	114	14,8%	129	20,8%	44	23,7%
Nisu uopce korisni	131	8,2%	45	4,8%	78	12,3%	8	23,8%	36	4,6%	74	12,0%	19	10,0%
Ne zna	64	4,0%	29	3,1%	34	5,4%			20	2,6%	31	5,0%	13	6,7%
Ne zeli odgovoriti	4	,2%	1	,1%	3	,5%					2	,3%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%
TOTAL korisno	1110	72,4%	698	77,4%	399	66,8%	13	37,0%	601	80,0%	384	65,4%	111	63,9%
TOTAL nekorisno	423	27,6%	204	22,6%	198	33,2%	21	63,0%	150	20,0%	203	34,6%	63	36,1%
Total	1533	100,0%	902	100,0%	596	100,0%	34	100,0%	751	100,0%	587	100,0%	174	100,0%

Tabela 16. U kojoj mjeri se slažete s tim da se na nivou BiH treba usvojiti zakon koji bi regulirao gradnju spomenika i memorijala?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vasa nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
U potpunosti se slazem	667	41,7%	441	47,3%	225	35,4%	1	4,2%	445	57,7%	178	28,7%	36	19,3%
Uglavnom se slazem	493	30,8%	240	25,8%	242	38,1%	11	31,8%	189	24,5%	241	39,0%	57	30,7%
Uglavnom se ne slazem	246	15,4%	146	15,7%	90	14,2%	10	30,0%	83	10,8%	106	17,1%	55	29,4%
U potpunosti se ne slazem	137	8,6%	77	8,2%	49	7,7%	12	34,0%	36	4,7%	67	10,9%	29	15,6%
Ne zna	55	3,4%	27	2,9%	28	4,5%			17	2,2%	27	4,4%	9	5,0%
Ne zeli odgovoriti	2	,1%	2	,2%					2	,2%				
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%
TOTAL slaganje	1160	75,1%	681	75,3%	466	77,0%	12	36,0%	634	84,1%	419	70,8%	93	52,6%
TOTAL neslaganje	384	24,9%	223	24,7%	139	23,0%	22	64,0%	120	15,9%	173	29,2%	84	47,4%
Total	1543	100,0%	904	100,0%	605	100,0%	34	100,0%	753	100,0%	593	100,0%	177	100,0%

Tabela 17. U kojoj mjeri podržavate ideju o izgradnji jednog spomenika, glavnog memorijala/ muzeja rata u BiH?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vasa nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
U potpunosti podrzavam	502	31,4%	396	42,5%	99	15,5%	7	20,4%	384	49,7%	80	12,9%	34	18,1%
Uglavnom podrzavam	451	28,2%	277	29,7%	150	23,6%	24	71,8%	233	30,3%	142	22,9%	69	37,1%
Uglavnom ne podrzavam	280	17,5%	134	14,4%	145	22,8%	1	4,4%	76	9,9%	155	25,0%	47	24,9%
U potpunosti ne podrzavam	263	16,4%	83	8,9%	179	28,2%	1	3,4%	42	5,4%	188	30,3%	28	14,9%
Ne zna	95	6,0%	40	4,3%	55	8,7%			36	4,7%	50	8,1%	8	4,4%
Ne zeli odgovoriti	9	,8%	2	,2%	7	1,1%			1	,1%	5	,8%	1	,5%
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%
TOTAL podrzava	953	63,7%	673	75,6%	248	43,4%	31	92,2%	617	84,0%	222	39,3%	103	58,1%
TOTAL ne podrzava	543	36,3%	217	24,4%	324	56,6%	3	7,8%	118	16,0%	343	60,7%	74	41,9%
Total	1496	100,0%	890	100,0%	572	100,0%	34	100,0%	735	100,0%	564	100,0%	178	100,0%

Tabela 18. Koja od navedenih izjava je najbliža Vašem mišljenju?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vasa nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Zrtve rata su gotovo od svih segmenata društva napustena gru	641	40,1%	403	43,3%	224	35,3%	14	41,2%	389	50,4%	190	30,7%	55	29,2%
Vlasti i druge organizacije prema zrtvama rata posvecuju odr	656	41,0%	383	41,1%	256	40,4%	17	51,6%	286	37,0%	272	43,9%	91	48,5%
Veliki broj institucija vlasti i organizacija civilnog drust	227	14,2%	116	12,4%	110	17,3%	1	3,6%	78	10,1%	113	18,3%	33	17,5%
Problemi zrtava rata se cesto precjenjuju i njima bi, genera	30	1,9%	16	1,7%	13	2,0%	1	3,6%	4	,6%	18	2,8%	7	3,9%
Nesto drugo	10	,7%			10	1,7%					10	1,7%		
Ne zna	31	1,9%	12	1,3%	19	2,9%			13	1,7%	15	2,4%	2	,9%
Ne zeli odgovoriti	5	,3%	2	,2%	3	,5%			2	,2%	1	,2%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%

Tabela 19. Koja od navedene dvije izjave bolje odražava Vaše mišljenje?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vasa nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Zrtve rata- oni koji su bili ranjeni ili izgubili clanove sv	1070	66,9%	626	67,2%	426	67,2%	17	51,6%	548	71,0%	394	63,5%	113	60,3%
Ratne patnje ne treba mjeriti finansijski, vec treba traziti	335	20,9%	197	21,2%	123	19,5%	14	41,4%	151	19,6%	141	22,8%	39	21,1%
Nista od navedenog	156	9,7%	82	8,8%	71	11,2%	2	7,0%	55	7,2%	73	11,7%	26	14,2%
Ne zna	35	2,2%	25	2,7%	10	1,6%			16	2,1%	10	1,6%	8	4,4%
Ne zeli odgovoriti	5	,3%	2	,2%	3	,5%			1	,1%	2	,3%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%

Suočavanje s prošlošću

i pristup pravdi iz perspektive javnosti

Tabela 20. U kojoj mjeri vjerujete da se putem sudskih odluka pravosudnog sistema u BiH može dobiti adekvatna reparacija/ kompenzacija za žrtve rata?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
U potpunosti vjerujem	168	10,5%	112	12,1%	54	8,5%	2	4,6%	105	13,6%	44	7,2%	18	9,7%
Donekle vjerujem	447	27,9%	284	30,5%	155	24,4%	9	25,8%	231	30,0%	154	24,8%	60	32,4%
Ne vjerujem bas	561	35,1%	327	35,1%	219	34,6%	14	42,8%	278	36,0%	216	34,9%	57	30,5%
Uopste ne vjerujem	334	20,9%	160	17,1%	165	26,0%	9	26,8%	126	16,4%	167	27,0%	34	18,4%
Ne zna	86	5,4%	47	5,1%	38	6,0%			31	4,0%	36	5,8%	17	9,0%
Ne želi odgovoriti	5	,3%	2	,2%	3	,5%			1	,1%	2	,3%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%
TOTAL vjeruje	615	40,7%	396	44,9%	208	35,2%	10	30,3%	336	45,5%	198	34,1%	79	46,3%
TOTAL ne vjeruje	895	59,3%	487	55,1%	384	64,8%	24	69,7%	404	54,5%	384	65,9%	91	53,7%
Total	1510	100,0%	883	100,0%	593	100,0%	34	100,0%	740	100,0%	582	100,0%	170	100,0%

Tabela 21. Mislite li da sve žrtve rata trebaju imati ista prava ili da neke od njih trebaju biti različito tretirane od ostalih- naprimjer, vojne žrtve nasuprot civilnim žrtvama?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Sve žrtve rata trebaju imati ista prava	1105	69,1%	574	61,5%	514	81,0%	18	52,1%	527	68,3%	468	75,4%	101	54,1%
Neke žrtve trebaju biti drugačije tretirane od ostalih	442	27,6%	323	34,7%	106	16,8%	12	36,5%	223	28,9%	131	21,2%	76	40,7%
Ne zna	50	3,1%	36	3,8%	13	2,0%	1	4,4%	21	2,8%	18	2,8%	10	5,2%
Ne želi odgovoriti	3	,2%			1	,2%	2	7,0%			3	,5%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%

Tabela 22. U kojoj mjeri se slažete sa tim da sve žrtve trebaju imati ista prava bez obzira na entitet ili region u kojem žive?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
U potpunosti se slažem	844	52,7%	366	39,2%	463	73,1%	15	43,5%	343	44,5%	432	69,7%	57	30,7%
Uglavnom se slažem	377	23,6%	253	27,2%	108	17,0%	16	47,7%	211	27,4%	99	16,0%	65	34,6%
Uglavnom se ne slažem	248	15,5%	201	21,6%	47	7,4%			133	17,3%	62	10,0%	48	25,6%
U potpunosti se ne slažem	101	6,3%	94	10,1%	7	1,1%			68	8,8%	18	2,9%	13	6,7%
Ne zna	26	1,6%	17	1,8%	8	1,2%	1	4,4%	16	2,1%	6	1,0%	3	1,6%
Ne želi odgovoriti	4	,2%	1	,1%	1	,2%	1	4,4%	0	,0%	2	,4%	1	,7%
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%
TOTAL slaganje	1221	77,7%	619	67,7%	571	91,4%	31	100,0%	554	73,4%	531	86,9%	122	66,9%
TOTAL neslaganje	349	22,3%	296	32,3%	54	8,6%			201	26,6%	80	13,1%	60	33,1%
Total	1570	100,0%	914	100,0%	625	100,0%	31	100,0%	755	100,0%	611	100,0%	182	100,0%

Tabela 23. U kojoj mjeri vjerujete u pravosudni sistem u BiH?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Vjerujem u potpunosti	159	10,0%	108	11,6%	51	8,1%			115	14,9%	24	3,9%	15	8,2%
Vjerujem djelimično	462	28,9%	306	32,8%	151	23,8%	5	13,6%	240	31,1%	148	23,8%	70	37,4%
Ne vjerujem narocito	559	35,0%	334	35,8%	215	34,0%	10	30,2%	255	33,0%	227	36,6%	68	36,2%
Uopce ne vjerujem	383	24,0%	161	17,3%	203	32,0%	19	56,2%	148	19,1%	207	33,4%	27	14,5%
Ne zna	34	2,1%	22	2,3%	12	1,9%			14	1,8%	13	2,1%	7	3,7%
Ne želi odgovoriti	2	,1%	1	,1%	1	,2%			1	,1%	1	,2%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%
TOTAL vjeruje	621	39,7%	414	45,5%	202	32,6%	5	13,6%	355	46,9%	172	28,4%	85	47,4%
TOTAL ne vjeruje	943	60,3%	495	54,5%	418	67,4%	29	86,4%	402	53,1%	434	71,6%	95	52,6%
Total	1564	100,0%	909	100,0%	621	100,0%	34	100,0%	757	100,0%	605	100,0%	180	100,0%

Tabela 24. U kojoj mjeri se slažete sa slijedećom izjavom: BiH treba imati Vrhovni sud kao finalnu žalbenu sudsku instituciju?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
U potpunosti se slažem	689	43,1%	501	53,8%	174	27,5%	14	41,0%	469	60,8%	141	22,7%	72	38,3%
Uglavnom se slažem	521	32,6%	257	27,6%	255	40,2%	9	27,8%	189	24,4%	243	39,3%	80	42,6%
Uglavnom se ne slažem	193	12,1%	101	10,8%	85	13,5%	7	20,1%	62	8,1%	108	17,4%	22	11,7%
U potpunosti se ne slažem	99	6,2%	32	3,5%	63	10,0%	4	10,4%	18	2,3%	72	11,6%	8	4,5%
Ne zna	94	5,9%	39	4,2%	55	8,7%			32	4,2%	55	8,8%	5	2,9%
Ne želi odgovoriti	3	,2%	2	,2%	1	,2%	0	,8%	2	,2%	1	,2%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%
TOTAL slaganje	1211	80,5%	758	85,0%	429	74,3%	23	69,3%	657	89,1%	384	68,1%	151	83,3%
TOTAL neslaganje	292	19,5%	133	15,0%	149	25,7%	10	30,7%	80	10,9%	180	31,9%	30	16,7%
Total	1503	100,0%	891	100,0%	578	100,0%	34	100,0%	738	100,0%	564	100,0%	181	100,0%

Suočavanje s prošlostu

i pristup pravdi iz perspektive javnosti

Tabela 25. U kojoj ste mjeri informirani o sudskim procedurama, zakonima i pravnoj regulativi u BiH?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BiH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Dobro sam informiran/a	105	6,6%	74	7,9%	31	4,9%			60	7,8%	32	5,1%	10	5,6%
Donekle sam informiran/a	579	36,2%	361	38,7%	213	33,7%	5	14,6%	310	40,2%	203	32,7%	59	31,7%
Nisam dobro informiran/a	604	37,7%	332	35,6%	254	40,0%	18	53,4%	265	34,3%	257	41,5%	73	39,3%
Uopće nisam informiran/a	281	17,6%	149	15,9%	121	19,2%	11	32,0%	127	16,5%	114	18,3%	36	19,4%
Ne zna	29	1,8%	15	1,6%	14	2,2%			8	1,1%	13	2,2%	7	4,0%
Ne želi odgovoriti	2	,1%	1	,1%	1	,2%			1	,1%	1	,2%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%
TOTAL informiran	684	43,6%	435	47,5%	244	39,4%	5	14,6%	371	48,6%	234	38,7%	70	38,8%
TOTAL nije informiran	885	56,4%	481	52,5%	375	60,6%	29	85,4%	392	51,4%	371	61,3%	110	61,2%
Total	1569	100,0%	916	100,0%	619	100,0%	34	100,0%	763	100,0%	605	100,0%	179	100,0%

Tabela 26. U kojoj mjeri podržavate da se informirate o sudskom sistemu u BiH, o radu sudova i uredu tužilaštva?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BiH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Pokusavam se informirati na dnevnoj osnovi	315	19,7%	232	24,9%	82	13,0%	1	3,4%	193	25,1%	89	14,3%	28	14,8%
Pokusavam se informirati na sedmičnoj osnovi	341	21,3%	231	24,8%	106	16,7%	4	12,1%	178	23,1%	110	17,7%	48	25,5%
Pokusavam se informirati povremeno (mjesecno ili manje od t	467	29,2%	234	25,1%	217	34,3%	15	43,6%	196	25,5%	212	34,2%	54	28,7%
Uopće se ne pokušavam informirati o ovome	390	24,4%	196	21,0%	184	29,1%	10	29,4%	163	21,2%	170	27,4%	50	27,0%
Ne zna	79	4,9%	35	3,8%	42	6,6%	1	4,4%	35	4,5%	37	5,9%	7	4,0%
Ne želi odgovoriti	8	,5%	3	,4%	2	,4%	2	7,0%	5	,7%	3	,4%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%

Tabela 26a. Preko kojih medija se uglavnom informirate o pravosudnom sistemu, o radu sudova i ureda tužilaštva?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BiH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
TV	827	73,6%	473	67,8%	334	82,5%	20	100,0%	422	74,2%	317	77,2%	81	62,8%
Stampa	125	11,1%	76	11,0%	48	11,9%			55	9,6%	49	11,8%	17	12,9%
Radio	59	5,2%	52	7,5%	7	1,6%			34	5,9%	8	1,9%	17	13,1%
Internet	86	7,6%	78	11,2%	8	1,9%			47	8,3%	27	6,5%	11	8,2%
Putem brošura u sudovima i tužilaštvima	17	1,5%	12	1,7%	5	1,3%			7	1,2%	6	1,5%	3	2,4%
Putem brošura u organizacijama civilnog društva	5	,4%	3	,5%	2	,5%			2	,3%	3	,6%		
Ne zna	1	,1%	1	,1%									1	,6%
Ne želi odgovoriti	4	,3%	2	,4%	1	,4%			2	,4%	1	,4%		
Total	1123	100,0%	698	100,0%	405	100,0%	20	100,0%	568	100,0%	411	100,0%	129	100,0%

SAMO ISPITANICI KOJI SE BAREM POVREMENO POKUŠAVAJU INFORMIRATI O SUDSKOM SISTEMU U BiH.

Tabela 27. U kojoj mjeri ste zainteresirani da budete informirani o promjenama u zakonskoj regulativi u BiH?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BiH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Veoma zainteresiran/a	248	15,5%	155	16,6%	83	13,2%	10	29,0%	131	17,0%	83	13,3%	25	13,2%
Uglavnom zainteresiran/a	717	44,8%	415	44,5%	295	46,5%	8	22,3%	374	48,5%	274	44,3%	66	35,6%
Uglavnom nezainteresiran/a	447	27,9%	257	27,5%	176	27,8%	14	40,8%	177	22,9%	190	30,7%	75	40,1%
Veoma nezainteresiran/a	143	9,0%	75	8,1%	65	10,3%	3	7,8%	63	8,1%	61	9,8%	15	8,2%
Ne zna	36	2,2%	23	2,5%	13	2,0%			21	2,7%	10	1,7%	4	2,3%
Ne želi odgovoriti	9	,5%	8	,8%	1	,2%			6	,8%	1	,2%	1	,7%
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%
TOTAL zainteresiran	965	62,1%	570	63,2%	378	61,0%	17	51,4%	505	67,8%	357	58,7%	91	50,3%
TOTAL nezainteresiran	590	37,9%	332	36,8%	242	39,0%	16	48,6%	240	32,2%	251	41,3%	90	49,7%
Total	1556	100,0%	902	100,0%	620	100,0%	34	100,0%	744	100,0%	608	100,0%	181	100,0%

Tabela 28. U kojoj mjeri se slažete sa sljedećom izjavom: Trebalo bi postojati jedno mjesto, na kojem bi građani u svakom trenutku mogli dobiti konsolidirane tekstove (sa svim izmjenama i dopunama) svih važećih zakona i pravnih propisa u cijeloj BiH?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vaša nacionalnost?					
	N	%	F BiH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
U potpunosti se slažem	781	48,8%	458	49,1%	315	49,7%	8	23,4%	408	52,9%	299	48,3%	62	33,0%
Uglavnom se slažem	627	39,2%	361	38,7%	252	39,8%	14	42,0%	285	37,0%	248	40,0%	88	47,1%
Uglavnom se ne slažem	92	5,7%	59	6,4%	25	3,9%	7	21,5%	32	4,1%	34	5,4%	21	11,4%
U potpunosti se ne slažem	37	2,3%	16	1,7%	17	2,7%	4	13,2%	18	2,4%	16	2,5%	3	1,8%
Ne zna	55	3,4%	33	3,5%	22	3,5%			23	2,9%	19	3,1%	12	6,7%
Ne želi odgovoriti	8	,5%	5	,6%	3	,5%			5	,6%	3	,6%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%
TOTAL slaganje	1408	91,6%	819	91,6%	567	93,1%	22	65,3%	694	93,3%	547	91,7%	150	85,9%
TOTAL neslaganje	129	8,4%	76	8,4%	42	6,9%	12	34,7%	50	6,7%	50	8,3%	25	14,1%
Total	1537	100,0%	894	100,0%	609	100,0%	34	100,0%	744	100,0%	597	100,0%	174	100,0%

Suočavanje s prošlošću

i pristup pravdi iz perspektive javnosti

Tabela 29. Da li znate za postojanje Službenog lista, publikacije u kojoj se objavljuju svi novi zakoni, kao i izmjene postojećih zakona?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vasa nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Da	950	59,4%	512	55,0%	412	65,0%	26	75,8%	467	60,5%	392	63,2%	81	43,5%
Ne	619	38,7%	403	43,3%	207	32,6%	8	24,2%	295	38,2%	212	34,2%	102	54,4%
Ne zna	26	1,6%	15	1,6%	11	1,8%			7	,9%	13	2,1%	4	2,0%
Ne želi odgovoriti	6	,4%	2	,2%	4	,6%			3	,3%	3	,5%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%

Tabela 30. Da li znate za postojanje web stranice Službenog lista?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vasa nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Da	522	32,6%	230	24,7%	278	43,9%	14	40,9%	245	31,7%	237	38,2%	35	19,0%
Ne	1028	64,3%	673	72,2%	335	52,9%	20	59,1%	507	65,7%	360	58,2%	147	78,6%
Ne želi odgovoriti	50	3,1%	29	3,1%	21	3,3%			20	2,6%	22	3,6%	5	2,4%
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%

Tabela 31. Da li znate da kao građanin možete prisustvovati bilo kojem suđenju ukoliko je ono otvoreno za javnost?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vasa nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Da	866	54,1%	453	48,5%	386	60,9%	28	82,4%	428	55,4%	368	59,4%	66	35,2%
Ne	691	43,2%	444	47,6%	241	38,1%	6	17,6%	316	40,9%	246	39,8%	114	61,3%
Ne želi odgovoriti	42	2,6%	36	3,8%	7	1,0%			28	3,6%	5	,9%	7	3,5%
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%

Tabela 32. Da li ste ikada prisustvovali suđenju, ne zato što ste morali već zato što ste bili zainteresirani za to suđenje?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vasa nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Da, to redovito radim	37	2,3%	20	2,2%	13	2,1%	3	9,0%	16	2,0%	15	2,5%	6	3,1%
Da, to ponekad radim	55	3,4%	35	3,8%	20	3,1%			35	4,6%	14	2,3%	5	2,6%
Da, prisustvovao/ prisustvovala sam jedanput ili dvaput	148	9,3%	109	11,7%	33	5,2%	6	18,1%	74	9,6%	48	7,8%	24	13,0%
Ne, nikada nisam prisustvovao/ prisustvovala	1340	83,8%	755	81,0%	560	88,4%	25	73,0%	634	82,2%	536	86,4%	152	81,2%
Ne zna	10	,6%	8	,8%	2	,4%			9	1,2%	1	,2%		
Ne želi odgovoriti	10	,6%	4	,5%	5	,8%			4	,5%	5	,8%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%

Tabela 33. U kojoj mjeri se slažete sa sljedećom izjavom: Važno je da se u sudovima i tužilaštvu teži tome da među uposlenicima bude jednak broj žena i muškaraca?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vasa nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
U potpunosti se slažem	677	42,3%	350	37,6%	309	48,7%	18	53,5%	334	43,3%	274	44,2%	56	29,8%
Uglavnom se slažem	526	32,9%	276	29,6%	236	37,3%	13	39,6%	254	33,0%	222	35,8%	49	26,3%
Uglavnom se ne slažem	231	14,5%	179	19,2%	50	7,9%	2	7,0%	116	15,0%	74	11,9%	39	20,6%
U potpunosti se ne slažem	111	7,0%	96	10,3%	15	2,4%			40	5,2%	32	5,2%	36	19,2%
Ne zna	51	3,2%	31	3,3%	21	3,2%			26	3,4%	17	2,8%	8	4,0%
Ne želi odgovoriti	3	,2%	0	,0%	3	,4%			1	,2%	1	,2%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%
TOTAL slaganje	1203	77,8%	627	69,5%	545	89,3%	31	93,0%	588	79,1%	496	82,4%	105	58,5%
TOTAL neslaganje	343	22,2%	275	30,5%	66	10,7%	2	7,0%	156	20,9%	106	17,6%	74	41,5%
Total	1546	100,0%	902	100,0%	611	100,0%	34	100,0%	744	100,0%	601	100,0%	179	100,0%

Tabela 34. U kojoj mjeri se slažete sa sljedećom izjavom: Uposlenici policije, sudova i tužilaštva BiH su dovoljno obučeni za profesionalno postupanje u deliktima predmetima seksualnog nasilja u porodici?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vasa nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
U potpunosti se slažem	282	17,6%	181	19,4%	96	15,1%	5	15,8%	160	20,7%	79	12,8%	36	19,3%
Uglavnom se slažem	612	38,2%	332	35,6%	275	43,4%	4	13,2%	296	38,4%	254	40,9%	55	29,3%
Uglavnom se ne slažem	411	25,7%	263	28,2%	133	20,9%	16	46,2%	187	24,2%	158	25,5%	61	32,7%
U potpunosti se ne slažem	187	11,7%	99	10,7%	79	12,5%	8	24,7%	83	10,8%	83	13,4%	17	9,4%
Ne zna	101	6,3%	56	6,0%	45	7,2%			44	5,6%	40	6,5%	18	9,4%
Ne želi odgovoriti	7	,4%	1	,1%	6	,9%			1	,2%	6	,9%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%
TOTAL slaganje	894	59,9%	513	58,6%	371	63,7%	10	29,1%	456	62,8%	333	58,0%	91	53,6%
TOTAL neslaganje	598	40,1%	362	41,4%	212	36,3%	24	70,9%	271	37,2%	241	42,0%	78	46,4%
Total	1492	100,0%	875	100,0%	583	100,0%	34	100,0%	727	100,0%	574	100,0%	169	100,0%

Tabela 35. Kome bi ste se prvo obratili ukoliko vam je potrebna besplatna pravna pomoć?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vasa nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Uredu javnog pravobraniloca	204	12,8%	91	9,8%	83	13,1%	30	89,6%	104	13,5%	75	12,1%	24	13,1%
Uredu ombudsmena	240	15,0%	159	17,1%	81	12,8%			139	18,0%	68	11,0%	30	16,0%
Advokatskoj komori	398	24,9%	240	25,8%	156	24,6%	2	6,0%	173	22,4%	163	26,3%	51	27,3%
Nevladinim organizacijama	472	29,5%	248	26,6%	222	35,1%	1	3,6%	192	24,9%	220	35,6%	55	29,4%
Bolje informiranim poznanicima	59	3,7%	37	4,0%	21	3,3%			31	4,1%	24	3,8%	3	1,4%
Ne zna	227	14,2%	156	16,7%	71	11,2%			132	17,1%	69	11,2%	24	12,7%
Ne želi odgovoriti	1	,1%	1	,1%			0	,8%	1	,1%	0	,0%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%

Tabela 36. Da li znate za postojanje organizacija civilnog društva koje pružaju besplatnu pravnu pomoć?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vasa nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Da	760	47,5%	372	39,9%	367	57,9%	21	63,0%	351	45,5%	327	52,8%	77	41,0%
Ne	814	50,9%	542	58,2%	260	41,0%	13	37,0%	406	52,6%	286	46,2%	106	57,0%
Ne želi odgovoriti	25	1,6%	18	2,0%	7	1,1%			15	1,9%	6	1,0%	4	2,0%
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%

Tabela 37. U kojoj mjeri se slažete sa slijedećom izjavom: U cijeloj BiH građani bi trebali imati jednako garantirano pravo na minimum besplatne pravne pomoći?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vasa nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
U potpunosti se slažem	1117	69,8%	600	64,3%	485	76,5%	32	95,8%	555	71,9%	462	74,6%	89	47,6%
Uglavnom se slažem	292	18,3%	168	18,0%	123	19,4%	1	4,2%	130	16,9%	106	17,2%	53	28,5%
Uglavnom se ne slažem	98	6,1%	91	9,8%	7	1,1%			52	6,8%	23	3,7%	21	11,1%
U potpunosti se ne slažem	59	3,7%	54	5,8%	5	,8%			25	3,3%	14	2,3%	14	7,8%
Ne zna	31	1,9%	19	2,0%	12	1,9%			8	1,1%	13	2,1%	10	5,2%
Ne želi odgovoriti	2	,1%	1	,1%	1	,2%			1	,1%	1	,2%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%
TOTAL slaganje	1409	89,9%	767	84,1%	608	98,0%	34	100,0%	685	89,8%	569	93,9%	142	80,2%
TOTAL neslaganje	158	10,1%	145	15,9%	12	2,0%			78	10,2%	37	6,1%	35	19,8%
Total	1567	100,0%	913	100,0%	620	100,0%	34	100,0%	763	100,0%	606	100,0%	177	100,0%

Tabela 38. Da li Vam je poznato da svako ko je optužen u krivičnom postupku ima pravo na branioca po službenoj dužnosti?

	Svi ispitanici		Entitet						D10. Koja je Vasa nacionalnost?					
	N	%	F BIH		RS		Distrikt Brcko		Bosnjacka		Srpska		Hrvatska	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Da	1275	79,7%	682	73,1%	559	88,2%	34	100,0%	603	78,1%	526	84,8%	132	70,5%
Ne	307	19,2%	240	25,7%	67	10,5%			159	20,7%	86	13,9%	55	29,5%
Ne želi odgovoriti	19	1,2%	11	1,2%	8	1,2%			10	1,3%	8	1,3%		
Total	1600	100,0%	932	100,0%	634	100,0%	34	100,0%	772	100,0%	620	100,0%	187	100,0%

Tabela 1. Koliko je Vama lično važno ono što se dogodilo od 1992. do 1995. u BiH?

Svi ispitanici	Godine ispitivanja												D5. Možete li mi reci koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?										
	D1. Spol/ pol ispitanika?						D2. Možete li mi reci koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?						D3. Možete li mi reci koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?										
	Musk		Zensko		18-35		36-50		51-65		66+		Završena osnovna škola i manje		Završena srednja škola		Završena visša škola/fakultet/postdiplomski studij		Ne želi odgovoriti				
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
552	36,4%	282	36,0%	299	36,7%	165	32,6%	174	42,4%	142	35,4%	100	37,0%	176	42,8%	331	35,8%	75	28,5%				
566	35,4%	277	35,4%	289	35,4%	187	36,9%	135	32,8%	154	38,5%	85	31,2%	127	30,9%	328	35,5%	109	41,3%	3	100,0%		
333	20,8%	158	20,2%	174	21,4%	96	18,9%	78	19,0%	78	19,4%	77	28,4%	83	20,2%	189	20,5%	60	23,0%				
106	6,6%	58	7,4%	49	6,0%	54	10,6%	21	5,2%	23	5,9%	8	3,0%	19	4,6%	70	7,5%	18	6,9%				
13	,8%	8	1,1%	5	,6%	5	,9%	3	,8%	4	,9%	1	,4%	6	1,5%	6	,7%	1	,4%				
1600	100,0%	784	100,0%	816	100,0%	506	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	3	100,0%		

Tabela 2. Mislite li da su utvrđene relevantne činjenice o ratnim događajima u BiH?

Svi ispitanici	Godine ispitivanja												D5. Možete li mi reci koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?								
	D1. Spol/ pol ispitanika?						D2. Možete li mi reci koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?						D3. Možete li mi reci koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?								
	Musk		Zensko		18-35		36-50		51-65		66+		Završena osnovna škola i manje		Završena srednja škola		Završena visša škola/fakultet/postdiplomski studij		Ne želi odgovoriti		
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
172	10,7%	85	10,9%	87	10,6%	55	10,8%	46	11,2%	46	11,5%	24	8,9%	35	8,5%	106	11,4%	31	11,7%	1	18,3%
296	18,5%	144	18,4%	152	18,7%	106	21,0%	74	18,0%	71	17,6%	42	15,4%	76	18,6%	176	19,1%	43	16,3%	1	20,7%
488	30,5%	248	31,6%	240	29,4%	156	30,9%	116	28,4%	120	29,9%	91	33,4%	117	28,4%	265	28,7%	104	38,6%	2	60,9%
570	35,6%	277	35,3%	283	35,9%	159	31,4%	162	39,6%	154	38,5%	91	33,7%	150	36,8%	341	36,9%	79	29,9%		
72	4,5%	29	3,7%	43	5,2%	28	5,5%	11	2,7%	9	2,3%	23	8,6%	32	7,8%	33	3,5%	7	2,6%		
3	,2%	1	,1%	2	,2%	2	,4%			1	,2%					3	,3%				
1600	100,0%	784	100,0%	816	100,0%	506	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	3	100,0%
468	30,7%	229	30,4%	239	31,0%	161	33,8%	120	30,0%	117	29,9%	66	26,6%	111	29,4%	282	31,8%	74	28,7%	1	39,1%
1058	69,3%	525	69,6%	533	69,0%	315	66,2%	279	70,0%	274	70,1%	182	73,4%	267	70,6%	606	68,2%	183	71,3%	2	60,9%
1526	100,0%	754	100,0%	772	100,0%	476	100,0%	399	100,0%	390	100,0%	248	100,0%	378	100,0%	888	100,0%	257	100,0%	3	100,0%

Tabela 3. Koja od navedenih izjava najbolje opisuje Vaše misljenje o trenutnom nivou javnog dijaloga o osjetljivim pitanjima iz rata u BiH?

Svi ispitanici	Godine ispitivanja												D5. Možete li mi reci koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?								
	D1. Spol/ pol ispitanika?						D2. Možete li mi reci koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?						D3. Možete li mi reci koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?								
	Musk		Zensko		18-35		36-50		51-65		66+		Završena osnovna škola i manje		Završena srednja škola		Završena visša škola/fakultet/postdiplomski studij		Ne želi odgovoriti		
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
122	7,6%	64	8,2%	57	7,0%	27	5,3%	34	8,3%	43	10,8%	18	6,7%	35	8,4%	52	5,7%	34	12,8%	1	39,1%
458	28,6%	234	29,9%	224	27,4%	158	31,3%	107	26,2%	116	29,1%	74	27,3%	93	22,8%	266	28,8%	88	37,3%		
621	38,8%	313	40,0%	307	37,7%	193	38,2%	157	38,2%	159	39,8%	105	38,8%	135	33,0%	393	42,6%	92	35,1%		
285	17,8%	121	15,5%	164	20,1%	83	16,3%	86	20,9%	64	15,9%	49	18,2%	109	26,4%	141	15,3%	34	12,8%	2	60,9%
106	6,6%	47	6,0%	59	7,2%	43	8,4%	24	5,9%	16	4,1%	22	8,1%	33	8,0%	68	7,4%	5	1,8%		
8	,5%	4	,5%	4	,5%	2	,5%	2	,5%	1	,3%	1	,3%	6	1,4%	2	,2%	1	,2%		
1600	100,0%	784	100,0%	816	100,0%	506	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	3	100,0%

Tabela 7. Kakva bi trebala biti uloga organa vlasti u procesima suočavanja sa prošlošću?

	Godine ispitivanja												D5. Možete li mi reći koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?											
	D1. Spol/ pol ispitivanja?				18-35				36-50				51-65		66+		Završena osnovna škola i manje		Završena srednja škola		Završena visa škola/fakultet/postdiplomski studij		Ne želi odgovoriti	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Svi ispitanici	669	41,8%	326	41,6%	343	42,1%	221	43,6%	170	41,4%	172	42,9%	97	35,9%	169	41,3%	362	39,3%	134	51,0%	3	100,0%		
Državni organi bi trebali imati većicu ulogu u ovom procesu suočavanja sa prošlošću	744	46,5%	374	47,7%	371	45,4%	237	46,9%	190	46,3%	183	45,7%	132	48,8%	180	43,9%	458	49,6%	106	40,3%				
Državni organi bi trebali biti donosila odlučivanja, ali na ravnojarnosti s ostalim institucijama vlasti i segmentima društva, prije nego što se organiziraju i akademskom zajednicom.	127	7,9%	66	8,4%	61	7,5%	35	6,9%	36	8,7%	36	9,1%	19	6,9%	30	7,3%	79	8,5%	18	6,8%				
Državni organi ne bi trebali da budu uključeni u ove aktivnosti	57	3,6%	17	2,2%	40	4,9%	13	2,6%	13	3,2%	9	2,3%	22	8,1%	30	7,2%	24	2,6%	4	1,3%				
Ne zna	3	2%	2	2%	1	1%			2	4%			1	4%	1	2%	0	0%	1	5%				
Ne želi odgovoriti	1800	100,0%	784	100,0%	816	100,0%	506	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	3	100,0%		

Tabela 8. U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa sljedećim izjavom: Vlasti u BiH bi trebale osmisлити konkretan plan o pitanjima suočavanja s prošlošću i traženja istine o ratnim događajima.

	Godine ispitivanja												D5. Možete li mi reći koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?											
	D1. Spol/ pol ispitivanja?				18-35				36-50				51-65		66+		Završena osnovna škola i manje		Završena srednja škola		Završena visa škola/fakultet/postdiplomski studij		Ne želi odgovoriti	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Svi ispitanici	736	46,0%	353	45,1%	382	46,9%	247	48,8%	204	49,8%	176	44,0%	101	37,1%	185	45,0%	434	47,0%	117	44,3%				
U potpunosti se slažem	595	37,2%	311	39,6%	284	34,8%	179	35,5%	150	36,5%	156	39,0%	105	38,7%	149	36,4%	359	38,8%	86	32,6%				
Uglavnom se slažem	141	8,6%	68	8,6%	73	9,0%	44	8,6%	34	8,3%	36	9,1%	27	9,3%	22	5,3%	79	8,5%	41	15,5%				
Uglavnom se ne slažem	48	3,0%	25	3,1%	23	2,8%	16	3,1%	7	1,7%	12	3,0%	8	3,0%	10	2,4%	22	2,4%	16	6,1%				
Ne zna	74	4,6%	25	3,2%	49	6,0%	18	3,7%	12	3,0%	13	3,3%	30	11,2%	40	9,8%	29	3,1%	3	1,3%				
Ne želi odgovoriti	6	4%	2	3%	4	5%	1	1%	3	7%	2	5%			4	1,1%	1	2%	1	2%				
Total	1600	100,0%	784	100,0%	816	100,0%	506	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	3	100,0%		
TOTAL -slaganje	1331	87,6%	664	87,6%	667	87,3%	426	87,7%	353	89,5%	332	86,3%	206	85,4%	334	91,4%	783	88,8%	202	78,1%				
TOTAL -neslaganje	189	12,4%	92	12,2%	97	12,7%	60	12,3%	41	10,5%	53	13,7%	35	14,6%	32	8,6%	100	11,2%	57	21,9%				
Total	1519	100,0%	756	100,0%	763	100,0%	486	100,0%	395	100,0%	385	100,0%	241	100,0%	366	100,0%	883	100,0%	259	100,0%	1	100,0%		

Tabela 9. Država BiH je preuzela odgovornosti da sačini jedan ovakav plan, odnosno da uradi Strategiju za tranzicijsku pravdu u BiH. Šta od navedenog bi po Vašem mišljenju trebalo da bude glavni cilj ovakve strategije?

	Godine ispitivanja												D5. Možete li mi reći koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?											
	D1. Spol/ pol ispitivanja?				18-35				36-50				51-65		66+		Završena osnovna škola i manje		Završena srednja škola		Završena visa škola/fakultet/postdiplomski studij		Ne želi odgovoriti	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Svi ispitanici	479	29,9%	222	28,3%	257	31,5%	165	32,6%	120	29,3%	105	26,3%	86	31,8%	148	36,1%	274	29,6%	55	21,0%	2	60,9%		
Da osigura pravdu za žrtve	368	23,0%	190	24,2%	178	21,8%	115	22,8%	96	23,5%	93	23,3%	59	21,7%	87	21,2%	230	24,9%	51	19,4%				
Da osigura pravdu za žrtve i traženje istine o ratu u BiH	444	27,7%	218	27,9%	225	27,6%	135	26,7%	113	27,6%	120	30,1%	73	26,9%	83	20,2%	253	27,4%	106	40,4%	1	38,1%		
Da osigura pravdu za žrtve i traženje istine o ratu u BiH	148	9,2%	73	9,3%	75	9,2%	36	7,1%	46	11,1%	36	8,9%	29	10,8%	40	9,8%	77	8,4%	31	11,7%				
Da osigura pravdu za žrtve i traženje istine o ratu u BiH	98	6,1%	54	6,8%	44	5,4%	34	6,7%	28	6,9%	28	7,1%	5	1,7%	22	5,4%	61	6,6%	15	5,6%				
Da osigura pravdu za žrtve i traženje istine o ratu u BiH	57	3,6%	26	3,3%	31	3,8%	21	4,1%	4	1,0%	15	3,8%	17	6,4%	26	6,4%	26	2,8%	5	1,8%				
Ne zna	6	4%	1	1%	6	7%	1	1%	2	5%	3	7%	2	7%	4	9%	3	3%						
Ne želi odgovoriti	1600	100,0%	784	100,0%	816	100,0%	506	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	3	100,0%		

Tabela 10. U kojoj mjeri se slažete sa tim da se svim osobama za koje se pronade da su odgovorne za počinjene zločine treba javno suditi?

Svi ispitanici	Godine ispitivanja												D5. Možete li mi reci koji je Vas najbliži stepen formalnog obrazovanja?																							
	D1. Spol/ pol ispitanika?				18-35				36-50				51-65				66+				Završena osnovna skola i manje				Završena srednja skola				Završena Visa skola/fakultet/postdiplomski studij				Ne zeli odgovoriti			
	N	%	Musko	Zensko	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
U potpunosti se slažem	1087	68,0%	537	68,5%	550	67,5%	353	70,4%	289	70,4%	286	66,5%	189	66,5%	289	70,4%	289	70,4%	289	70,4%	289	70,4%	135	51,2%	135	51,2%	135	51,2%	135	51,2%	135	51,2%	135	51,2%		
Uglavnom se slažem	286	17,9%	144	18,4%	141	17,3%	91	17,9%	72	17,9%	80	19,9%	41	15,1%	75	18,3%	152	16,5%	152	16,5%	152	16,5%	57	21,5%	57	21,5%	57	21,5%	57	21,5%	57	21,5%	57	21,5%		
Uglavnom se ne slažem	127	7,9%	61	7,7%	66	8,1%	34	6,7%	25	6,0%	40	10,0%	28	10,0%	16	3,9%	63	6,8%	63	6,8%	63	6,8%	47	17,9%	47	17,9%	47	17,9%	47	17,9%	47	17,9%	47	17,9%		
U potpunosti se ne slažem	55	3,4%	21	2,7%	34	4,2%	15	2,9%	16	4,0%	8	2,0%	5	1,3%	19	4,7%	10	3,2%	10	3,2%	10	3,2%	15	5,7%	15	5,7%	15	5,7%	15	5,7%	15	5,7%	15	5,7%		
Ne zna	37	2,3%	16	2,1%	21	2,5%	9	1,8%	8	2,0%	5	1,3%	14	5,3%	19	4,7%	10	3,2%	10	3,2%	10	3,2%	7	2,7%	7	2,7%	7	2,7%	7	2,7%	7	2,7%	7	2,7%		
Ne zeli odgovoriti	8	0,5%	5	0,6%	3	0,4%	5	0,9%	3	0,7%	1	0,3%	2	0,6%	1	0,3%	2	0,5%	2	0,5%	2	0,5%	3	1,0%	3	1,0%	3	1,0%	3	1,0%	3	1,0%	3	1,0%		
Total	1600	100,0%	784	100,0%	816	100,0%	506	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	923	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	263	100,0%	263	100,0%	263	100,0%	263	100,0%	263	100,0%		
TOTAL - slažanje	1373	88,3%	681	89,3%	692	87,4%	443	90,1%	361	89,8%	346	87,8%	210	82,5%	364	93,4%	815	89,7%	815	89,7%	815	89,7%	62	24,5%	62	24,5%	62	24,5%	62	24,5%	62	24,5%	62	24,5%		
TOTAL - neslažanje	182	11,7%	82	10,7%	100	12,6%	49	9,9%	41	10,2%	48	12,2%	44	17,5%	26	6,6%	93	10,3%	93	10,3%	93	10,3%	201	75,5%	201	75,5%	201	75,5%	201	75,5%	201	75,5%	201	75,5%		
Total	1555	100,0%	763	100,0%	792	100,0%	492	100,0%	401	100,0%	394	100,0%	255	100,0%	390	100,0%	909	100,0%	909	100,0%	909	100,0%	253	100,0%	253	100,0%	253	100,0%	253	100,0%	253	100,0%	253	100,0%		

Tabela 11. U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa slijedećom izjavom: Dokumentacija međunarodnih sudova (kao što su Haški Tribunal i Međunarodni sud Pravde) predstavlja najbolju osnovu za rasprave o tome što se događalo tokom rata u BiH?

Svi ispitanici	Godine ispitivanja												D5. Možete li mi reci koji je Vas najbliži stepen formalnog obrazovanja?																							
	D1. Spol/ pol ispitanika?				18-35				36-50				51-65				66+				Završena osnovna skola i manje				Završena srednja skola				Završena Visa skola/fakultet/postdiplomski studij				Ne zeli odgovoriti			
	N	%	Musko	Zensko	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
U potpunosti se slažem	351	22,0%	169	21,6%	182	22,3%	122	24,1%	97	23,8%	79	19,7%	51	18,6%	104	25,2%	180	20,6%	180	20,6%	180	20,6%	57	21,6%	57	21,6%	57	21,6%	57	21,6%	57	21,6%	57	21,6%		
Uglavnom se slažem	539	33,7%	287	36,5%	252	30,9%	189	37,3%	126	30,7%	148	37,0%	71	26,3%	125	30,4%	326	35,3%	326	35,3%	326	35,3%	85	32,3%	85	32,3%	85	32,3%	85	32,3%	85	32,3%	85	32,3%		
Uglavnom se ne slažem	336	21,0%	159	20,2%	178	21,8%	98	19,4%	87	21,2%	86	21,5%	62	22,3%	69	16,7%	198	21,5%	198	21,5%	198	21,5%	69	26,3%	69	26,3%	69	26,3%	69	26,3%	69	26,3%	69	26,3%		
U potpunosti se ne slažem	303	18,9%	148	18,9%	155	19,0%	72	14,3%	87	21,2%	80	20,0%	62	23,0%	79	19,2%	176	19,1%	176	19,1%	176	19,1%	48	1,8%	48	1,8%	48	1,8%	48	1,8%	48	1,8%	48	1,8%		
Ne zna	66	4,1%	20	2,6%	46	5,6%	24	4,8%	10	2,5%	7	1,8%	24	8,1%	3	0,7%	31	3,3%	31	3,3%	31	3,3%	4	1,3%	4	1,3%	4	1,3%	4	1,3%	4	1,3%				
Ne zeli odgovoriti	5	0,3%	2	0,2%	4	0,4%	1	0,2%	3	0,7%	1	0,3%	1	0,3%	3	0,7%	1	0,3%	1	0,3%	1	0,3%	1	0,3%	1	0,3%	1	0,3%	1	0,3%	1	0,3%				
Total	1600	100,0%	784	100,0%	816	100,0%	506	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	923	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	263	100,0%	263	100,0%	263	100,0%	263	100,0%				
TOTAL - slažanje	890	55,2%	456	58,8%	434	56,6%	311	64,6%	222	56,1%	227	57,8%	122	46,8%	228	60,8%	517	58,0%	517	58,0%	517	58,0%	142	54,8%	142	54,8%	142	54,8%	142	54,8%	142	54,8%				
TOTAL - neslažanje	639	41,8%	307	40,2%	332	43,4%	170	36,4%	174	43,9%	166	42,2%	124	50,4%	147	39,2%	375	42,0%	375	42,0%	375	42,0%	117	45,2%	117	45,2%	117	45,2%	117	45,2%	117	45,2%				
Total	1529	100,0%	762	100,0%	767	100,0%	481	100,0%	396	100,0%	393	100,0%	247	100,0%	376	100,0%	891	100,0%	891	100,0%	891	100,0%	259	100,0%	259	100,0%	259	100,0%	259	100,0%	259	100,0%				

Tabela 12. Veliki broj nevladinih organizacija u BiH i inozemstvu radi na prikupljanju dokumenata i svjedočanstava o proteklom ratu u BiH. U kojoj mjeri ste informisani o tome?

Svi ispitanici	Godine ispitivanja												D5. Možete li mi reci koji je Vas najbliži stepen formalnog obrazovanja?																							
	D1. Spol/ pol ispitanika?				18-35				36-50				51-65				66+				Završena osnovna skola i manje				Završena srednja skola				Završena Visa skola/fakultet/postdiplomski studij				Ne zeli odgovoriti			
	N	%	Musko	Zensko	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Dobro sam informisan/a o tome	87	5,4%	52	6,7%	35	4,3%	23	4,6%	24	4,8%	29	7,3%	10	3,8%	19	4,7%	53	5,8%	53	5,8%	53	5,8%	14	5,5%	14	5,5%	14	5,5%	14	5,5%	14	5,5%				
Donekle sam informisan/a o tome	456	28,5%	256	32,8%	200	24,6%	140	27,7%	135	27,7%	127	31,6%	52	19,2%	85	20,7%	295	32,0%	295	32,0%	295	32,0%	76	28,8%	76	28,8%	76	28,8%	76	28,8%	76	28,8%				
Nisam bas dovoljno informisan/a o tome	612	38,2%	293	37,4%	319	39,1%	209	41,4%	155	37,8%	144	35,9%	97	35,9%	159	38,6%	348	37,7%	348	37,7%	348	37,7%	103	38,9%	103	38,9%	103	38,9%	103	38,9%	103	38,9%				
Uopisne nisam informisan/a o tome	383	24,6%	160	20,4%	233	28,6%	119	23,6%	91	22,3%	90	22,6%	89	32,6%	126	30,7%	200	21,6%	200	21,6%	200	21,6%	67	25,3%	67	25,3%	67	25,3%	67	25,3%	67	25,3%				
Ne zna	48	3,0%	22	2,8%	26	3,2%	13	2,6%	3	0,8%	10	2,6%	21	7,8%	19	4,6%	25	2,8%	25	2,8%	25	2,8%	4	1,5%	4	1,5%	4	1,5%	4	1,5%						
Ne zeli odgovoriti	4	0,2%	1	0,1%	3	0,3%	1	0,2%	1	0,2%	3	0,8%	2	0,7%	3	0,8%	1	0,3%	1	0,3%	1	0,3%	1	0,3%	1	0,3%	1	0,3%	1	0,3%	1	0,3%				
Total	1600	100,0%	784	100,0%	816	100,0%	506	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	923	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	263	100,0%	263	100,0%	263	100,0%	263	100,0%				
TOTAL informiran	543	35,1%	308	40,5%	235	29,9%	163	33,2%	159	39,3%	156	40,0%	62	25,1%	105	26,9%	349	38,9%	349	38,9%	349	38,9%	90	34,7%	90	34,7%	90	34,7%	90	34,7%	90	34,7%				
TOTAL nije informiran	1005	64,9%	453	59,5%	562	70,1%	328	66,8%	246	60,7%	234	60,0%	186	74,9%	284	73,1%	548	61,1%	548	61,1%	548	61,1%	169	65,3%	169	65,3%	169	65,3%	169	65,3%	169	65,3%				
Total	1548	100,0%	761	100,0%	787	100,0%	491	100,0%	406	100,0%	390	100,0%	248	100,0%	399	100,0%	897	100,0%	897	100,0%	897	100,0%	259	100,0%	259	100,0%	259	100,0%	259	100,0%	259	100,0%				

Tabela 14. U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa sljedećom izjavom: Nevladine organizacije na lokalnim nivoima (kantonalnom/regionalnom, općinskom i nivou mjesnih zajednica) mogu voditi proces obnove povjerenja?

Svi ispitanici	Godine ispitivanja												D5. Možete li mi reći koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?																							
	D1. Spol/ pol ispitanika?				18-35				36-50				51-65				66+				Završena osnovna škola i manje			Završena srednja škola			Završena visoka škola/fakultet/postdiplomski studij			Ne želi odgovoriti						
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
U potpunosti se slažem	378	23.6%	195	24.9%	183	22.4%	121	24.0%	106	25.8%	88	21.9%	59	24.4%	223	24.1%	54	20.6%	1	20.7%																
Uglavnom se slažem	675	42.2%	347	44.3%	328	40.2%	217	43.0%	178	43.1%	173	43.3%	103	38.0%	161	38.2%	419	45.4%	86	36.3%																
Uglavnom se ne slažem	273	17.1%	127	16.2%	146	17.9%	83	16.4%	72	17.8%	77	19.3%	37	13.7%	148	16.1%	62	23.4%																		
U potpunosti se ne slažem	119	7.5%	58	7.4%	61	7.5%	38	7.4%	28	6.8%	34	8.5%	20	7.2%	64	6.8%	35	13.4%																		
Ne zna	142	8.8%	49	6.2%	93	11.4%	46	9.1%	25	6.1%	24	6.1%	45	16.7%	67	7.2%	10	4.0%	2	60.9%																
Ne želi odgovoriti	13	.8%	7	.9%	5	.6%	1	.1%	1	.1%	4	2.5%	7	2.5%	2	.2%	6	2.3%	1	18.3%																
Total	1600	100.0%	784	100.0%	816	100.0%	506	100.0%	410	100.0%	400	100.0%	271	100.0%	923	100.0%	263	100.0%	3	100.0%																
TOTAL slaganje	1053	72.8%	543	74.6%	511	71.1%	338	73.8%	283	73.7%	261	74.1%	163	74.1%	642	75.2%	150	60.7%	1	100.0%																
TOTAL neslaganje	393	27.2%	185	25.4%	207	28.9%	121	26.3%	100	26.1%	111	29.9%	57	25.9%	212	24.8%	97	39.3%	3	100.0%																
Total	1446	100.0%	728	100.0%	718	100.0%	489	100.0%	384	100.0%	372	100.0%	219	100.0%	854	100.0%	247	100.0%	1	100.0%																

Tabela 15. Nakon rata u BiH je izgrađen veliki broj spomenika i memorijala koji obilježavaju period od 1992 - 1995. godine. Koliko su po Vašem mišljenju do sada izgrađeni spomenici i memorijali korisni za proces suočavanja sa prošlostću?

Svi ispitanici	Godine ispitivanja												D5. Možete li mi reći koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?																									
	D1. Spol/ pol ispitanika?				18-35				36-50				51-65				66+				Završena osnovna škola i manje			Završena srednja škola			Završena visoka škola/fakultet/postdiplomski studij			Ne želi odgovoriti								
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Vreoma korisni	531	33.2%	268	34.2%	263	32.3%	186	36.8%	154	36.8%	107	37.5%	79	28.8%	206	38.7%	159	38.7%	75	28.5%	2	60.9%																
Donosila korisni	578	36.1%	278	35.5%	300	36.2%	173	34.2%	144	35.2%	155	38.6%	105	38.6%	346	37.5%	102	38.9%																				
Nisu baš korisni	292	18.2%	155	19.8%	137	16.6%	99	19.5%	64	15.6%	82	20.6%	46	16.8%	173	18.8%	67	16.2%	51	19.4%	1	39.1%																
Nisu uopće korisni	131	8.2%	62	8.0%	68	8.4%	22	4.3%	33	8.1%	45	11.2%	28	10.2%	73	7.9%	28	10.7%																				
Ne zna	64	4.0%	20	2.6%	43	5.3%	25	4.9%	13	3.1%	11	2.7%	15	5.4%	34	3.7%	24	5.7%	6	2.3%																		
Ne želi odgovoriti	4	.2%	4	.5%	2	.2%	2	.4%	2	.5%	2	.5%	1	.1%	1	.1%	1	.3%																				
Total	1600	100.0%	784	100.0%	816	100.0%	506	100.0%	410	100.0%	400	100.0%	271	100.0%	923	100.0%	263	100.0%	3	100.0%																		
TOTAL korisno	1110	72.4%	546	71.5%	563	73.3%	359	74.9%	298	75.3%	262	71.4%	183	71.4%	642	72.2%	177	69.2%	2	60.9%																		
TOTAL nekorisno	423	27.6%	217	28.5%	205	26.7%	120	25.1%	97	24.7%	127	32.6%	73	28.6%	247	27.8%	79	30.8%	1	39.1%																		
Total	1533	100.0%	764	100.0%	789	100.0%	479	100.0%	395	100.0%	380	100.0%	257	100.0%	888	100.0%	256	100.0%	3	100.0%																		

Tabela 16. U kojoj mjeri se slažete s tim da se na nivou BiH treba usvojiti zakon koji bi regulirao gradnju spomenika i memorijala?

Svi ispitanici	Godine ispitivanja												D5. Možete li mi reći koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?																									
	D1. Spol/ pol ispitanika?				18-35				36-50				51-65				66+				Završena osnovna škola i manje			Završena srednja škola			Završena visoka škola/fakultet/postdiplomski studij			Ne želi odgovoriti								
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
U potpunosti se slažem	667	41.7%	344	43.9%	323	39.6%	226	44.7%	186	45.4%	140	39.9%	108	35.0%	387	41.9%	99	37.6%																				
Uglavnom se slažem	493	30.8%	239	30.5%	253	31.0%	155	30.6%	112	27.3%	132	32.9%	92	34.0%	316	34.2%	50	19.1%																				
Uglavnom se ne slažem	246	15.4%	114	14.5%	133	16.3%	74	14.6%	68	16.5%	79	19.8%	26	9.5%	129	14.0%	64	24.3%	3	100.0%																		
U potpunosti se ne slažem	137	8.6%	59	7.5%	78	9.6%	35	6.9%	33	6.9%	37	7.8%	29	10.7%	65	7.0%	44	16.9%																				
Ne zna	55	3.4%	26	3.3%	29	3.6%	16	3.1%	11	2.6%	12	2.9%	16	5.9%	26	2.8%	5	1.8%																				
Ne želi odgovoriti	2	.1%	2	.2%	1	.1%	1	.1%	1	.3%	1	.1%	1	.1%	1	.1%	1	.4%																				
Total	1600	100.0%	784	100.0%	816	100.0%	506	100.0%	410	100.0%	400	100.0%	271	100.0%	923	100.0%	263	100.0%	3	100.0%																		
TOTAL slaganje	1160	75.1%	584	77.2%	576	73.2%	381	77.8%	288	74.8%	272	70.0%	200	78.5%	703	78.4%	149	57.9%																				
TOTAL neslaganje	384	24.9%	173	22.8%	211	22.8%	109	22.2%	117	30.0%	117	30.0%	55	21.5%	194	21.6%	108	42.1%	3	100.0%																		
Total	1543	100.0%	756	100.0%	787	100.0%	489	100.0%	398	100.0%	389	100.0%	255	100.0%	897	100.0%	258	100.0%	3	100.0%																		

Tabela 17. U kojoj mjeri podržavate ideju o izgradnji jednog spomenika, glavnog memorijala / muzeja rata u BiH?

Svi ispitanici	D1. Spol/ pol ispitanika?												Godine ispitivanja												D5. Možete li mi reći koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?																													
	Musko						Žensko						18-35						36-50						51-65						66+						Završena osnovna škola i manje						Završena srednja škola						Završena visoka fakultet/posdiplomski studij					
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%												
502	31,4%	263	33,6%	239	29,2%	190	33,4%	107	33,4%	137	37,5%	137	28,8%	65	26,8%	140	23,8%	299	32,4%	63	24,0%	83	34,1%	140	34,1%	121	29,4%	255	27,7%	73	27,6%	20	8,1%																					
451	28,2%	218	27,6%	233	28,5%	140	27,7%	98	24,0%	121	30,3%	89	32,9%	121	30,3%	89	32,9%	121	30,3%	89	32,9%	121	30,3%	89	32,9%	121	30,3%	159	17,2%	63	24,0%	2	0,8%																					
280	17,5%	137	17,4%	144	17,6%	76	16,9%	78	19,6%	77	19,6%	76	18,7%	51	16,8%	58	14,2%	159	17,2%	63	24,0%	55	20,8%	55	14,2%	58	14,2%	149	16,1%	55	20,8%	1	0,4%																					
263	16,4%	124	15,8%	139	17,0%	67	13,2%	76	18,7%	76	18,7%	67	16,8%	51	16,8%	58	14,2%	149	16,1%	55	20,8%	9	3,2%	9	2,2%	31	7,5%	56	6,1%	9	3,2%	1	0,4%																					
9	6%	3	4%	6	7%	3	7%	3	7%	2	5%	2	5%	1	4%	3	7%	5	5%	1	4%	3	7%	3	7%	5	5%	1	4%	1	0,4%																							
1600	100,0%	784	100,0%	816	100,0%	586	100,0%	400	100,0%	410	100,0%	271	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	3	0,1%	3	0,1%																					
543	36,3%	261	35,1%	282	37,4%	142	30,2%	154	39,6%	146	38,9%	96	38,9%	117	30,8%	308	35,7%	118	46,4%	1	0,4%	1	0,4%	118	30,8%	308	35,7%	118	46,4%	1	0,4%	1	0,4%																					
1486	100,0%	742	100,0%	754	100,0%	472	100,0%	374	100,0%	389	100,0%	250	100,0%	377	100,0%	250	100,0%	377	100,0%	250	100,0%	250	100,0%	377	100,0%	862	100,0%	254	100,0%	3	0,1%	3	0,1%																					

Tabela 18. Koja od navedenih izjava je najbliža Vašem misljenju?

Svi ispitanici	D1. Spol/ pol ispitanika?												Godine ispitivanja												D5. Možete li mi reći koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?																													
	Musko						Žensko						18-35						36-50						51-65						66+						Završena osnovna škola i manje						Završena srednja škola						Završena visoka fakultet/posdiplomski studij					
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%												
641	40,1%	302	38,5%	339	41,6%	217	43,0%	172	42,0%	140	35,0%	104	36,3%	200	48,7%	375	40,7%	86	24,9%																																			
656	41,0%	330	42,0%	327	40,0%	198	39,2%	162	39,5%	181	45,3%	111	41,0%	152	36,6%	366	39,7%	138	51,6%																																			
227	14,2%	129	16,5%	98	12,0%	59	11,7%	53	12,9%	66	16,6%	47	17,2%	41	10,1%	139	15,0%	47	17,8%																																			
30	1,9%	10	1,2%	20	2,5%	7	1,4%	11	2,8%	7	1,8%	4	1,6%	8	1,9%	18	1,9%	4	1,6%																																			
10	7%	4	5%	6	8%	5	1,0%	4	1,0%	1	3%	4	5%	4	5%	6	2,3%																																					
31	1,9%	6	1,0%	23	2,8%	16	3,5%	5	1,3%	3	8%	4	1,6%	7	1,6%	16	2,0%	5	1,8%																																			
5	3%	2	2%	3	4%	1	2%	2	5%	1	2%	1	4%	3	7%	2	2%	2	2%																																			
1600	100,0%	784	100,0%	816	100,0%	586	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	3	0,1%																																	

Tabela 19. Koja od navedene dvije izjave bolje odražava Vaše misljenje?

Svi ispitanici	D1. Spol/ pol ispitanika?												Godine ispitivanja												D5. Možete li mi reći koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?																													
	Musko						Žensko						18-35						36-50						51-65						66+						Završena osnovna škola i manje						Završena srednja škola						Završena visoka fakultet/posdiplomski studij					
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%												
1070	66,9%	511	65,2%	559	68,5%	354	70,1%	267	65,1%	272	68,0%	168	61,9%	314	76,5%	601	65,1%	154	58,6%																																			
335	20,9%	178	22,7%	157	19,2%	89	17,6%	96	23,4%	82	20,4%	65	23,8%	59	14,5%	201	21,8%	72	27,2%																																			
156	9,7%	83	10,6%	72	8,8%	48	9,6%	40	9,8%	37	9,3%	29	10,6%	27	6,5%	100	10,8%	29	11,0%																																			
35	2,2%	11	1,4%	25	3,0%	13	2,5%	5	1,3%	8	2,1%	9	3,3%	7	1,7%	21	2,2%	7	2,8%																																			
5	3%	1	1%	4	5%	1	2%	2	5%	1	2%	1	4%	3	7%	1	1%	1	3%																																			
1600	100,0%	784	100,0%	816	100,0%	586	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	3	0,1%																																	

Tabela 20. U kojoj mjeri vjerujete da se putem sudskih odluka pravosuđnog sistema u BiH može dobiti adekvatna reparacija za žrtve rata?

Svi ispitanici	Godine ispitanika												D5. Možete li mi reći koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?								
	D1. Spol/ pol ispitanika?						D1. Spol/ pol ispitanika?						D5. Možete li mi reći koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?								
	Musko		Žensko		18-35		36-50		51-65		66+		Završena osnovna škola i manje		Završena srednja škola		Završena visoka škola/fakultet/postdiplomski studij		Ne želi odgovoriti		
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
168	10,5%	77	9,8%	91	11,1%	48	9,5%	51	12,4%	45	11,1%	24	8,9%	57	13,5%	98	10,6%	13	4,8%	1	18,3%
447	27,9%	217	27,7%	230	29,2%	146	29,0%	108	25,5%	110	27,4%	79	25,2%	99	24,1%	275	29,8%	71	27,2%	2	60,9%
561	35,1%	302	38,5%	259	31,8%	183	36,3%	133	30,5%	148	37,0%	92	33,8%	131	31,9%	323	35,0%	107	40,6%		
334	20,9%	157	20,0%	177	21,6%	99	19,5%	99	24,3%	83	20,9%	48	17,5%	82	20,0%	191	20,6%	60	22,9%	1	20,7%
86	5,4%	30	3,8%	56	6,8%	28	5,6%	2	3,9%	14	3,4%	28	10,3%	39	9,4%	36	3,9%	11	4,2%		
5	0,3%	1	0,1%	4	0,5%	1	0,2%	2	0,5%	1	0,2%	1	0,4%	3	0,7%	1	0,1%	1	0,3%		
1600	100,0%	784	100,0%	816	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	3	100,0%
615	40,7%	294	39,1%	321	42,4%	195	40,8%	159	40,7%	154	40,6%	103	42,6%	156	42,3%	373	42,0%	84	33,5%	2	79,3%
895	59,3%	459	60,9%	436	57,6%	232	59,2%	232	59,3%	232	60,0%	139	57,4%	213	57,7%	514	58,0%	167	66,5%	1	20,7%
1510	100,0%	753	100,0%	756	100,0%	477	100,0%	392	100,0%	366	100,0%	242	100,0%	369	100,0%	887	100,0%	251	100,0%	3	100,0%

Tabela 21. Mislite li da sve žrtve rata trebaju imati ista prava ili da neke od njih trebaju biti različito tretirane od ostalih - na primjer, vojne žrtve nasuprot civilnim žrtvama?

Svi ispitanici	Godine ispitanika												D5. Možete li mi reći koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?								
	D1. Spol/ pol ispitanika?						D1. Spol/ pol ispitanika?						D5. Možete li mi reći koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?								
	Musko		Žensko		18-35		36-50		51-65		66+		Završena osnovna škola i manje		Završena srednja škola		Završena visoka škola/fakultet/postdiplomski studij		Ne želi odgovoriti		
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1105	69,1%	553	70,5%	552	67,7%	350	69,3%	307	74,8%	259	64,5%	182	67,2%	285	69,4%	676	73,2%	142	53,9%	2	60,9%
442	27,6%	216	27,6%	226	27,6%	139	27,4%	100	24,5%	123	30,8%	75	27,6%	108	26,3%	226	24,5%	107	40,5%	1	39,1%
50	3,1%	14	1,8%	36	4,4%	17	3,3%	3	0,7%	18	4,4%	13	4,8%	15	3,8%	20	2,2%	15	5,5%		
3	0,2%	1	0,1%	2	0,3%	1	0,2%	1	0,3%	1	0,3%	1	0,4%	2	0,5%	1	0,1%	1	0,4%		
1600	100,0%	784	100,0%	816	100,0%	410	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	3	100,0%

Tabela 22. U kojoj mjeri se slažete sa tim da sve žrtve trebaju imati ista prava bez obzira na D1 ili region u kojem žive?

Svi ispitanici	Godine ispitanika												D5. Možete li mi reći koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?								
	D1. Spol/ pol ispitanika?						D1. Spol/ pol ispitanika?						D5. Možete li mi reći koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?								
	Musko		Žensko		18-35		36-50		51-65		66+		Završena osnovna škola i manje		Završena srednja škola		Završena visoka škola/fakultet/postdiplomski studij		Ne želi odgovoriti		
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
844	52,7%	413	52,7%	431	52,8%	256	52,8%	230	50,5%	204	51,1%	151	55,5%	221	53,7%	508	55,1%	115	43,8%		
377	23,6%	185	24,8%	183	22,4%	132	26,0%	89	21,7%	93	23,2%	60	22,2%	104	25,2%	222	24,0%	49	18,7%	2	60,9%
248	15,5%	119	15,2%	129	15,8%	67	13,3%	58	14,1%	79	19,7%	41	15,3%	50	12,2%	128	13,9%	69	26,2%	1	39,1%
101	6,3%	49	6,2%	53	6,4%	39	7,7%	31	7,7%	18	4,5%	13	5,0%	24	5,9%	50	5,4%	27	10,3%		
26	1,6%	7	0,9%	19	2,3%	12	2,4%	2	0,5%	5	1,1%	4	1,6%	9	2,1%	15	1,7%	2	0,7%		
4	0,2%	1	0,1%	2	0,3%	1	0,2%	1	0,2%	1	0,3%	1	0,4%	2	0,5%	1	0,1%	1	0,4%		
1600	100,0%	784	100,0%	816	100,0%	410	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	3	100,0%
1221	77,7%	608	78,3%	613	77,2%	387	76,5%	319	78,2%	297	75,4%	211	79,3%	325	81,4%	730	80,4%	164	63,0%	2	60,9%
349	22,3%	188	24,1%	181	22,8%	106	21,5%	89	21,5%	97	24,6%	55	20,7%	74	18,6%	178	19,6%	96	37,0%	1	39,1%
1570	100,0%	776	100,0%	795	100,0%	483	100,0%	407	100,0%	394	100,0%	266	100,0%	399	100,0%	908	100,0%	260	100,0%	3	100,0%

Tabela 23. U kojoj mjeri vjerujete u pravosudni sistem u BiH?

	D1. Spol/ pol ispitanika?												D5. Možete li mi reci koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?																	
	Svi ispitanici						Godine ispitanika						Završena osnovna škola i manje						Završena srednja škola						Završena visoka škola/fakultet/postdiplomski studij					
	N	%	N	%	N	%	18-35	%	36-50	%	51-65	%	66+	%	N	%	N	%	N	%	N	%								
Vjerujem u potpunosti	159	100,0%	76	9,7%	83	10,2%	42	8,2%	51	12,5%	35	8,6%	29	10,8%	51	12,5%	84	9,1%	23	8,9%	1	18,3%								
Vjerujem djelimično	462	28,9%	226	28,8%	236	28,9%	164	32,5%	108	26,5%	120	29,9%	68	25,2%	98	24,0%	275	29,7%	88	33,5%	1	18,3%								
Ne vjerujem nimalo	559	35,0%	281	35,8%	278	34,1%	193	38,2%	136	32,6%	137	34,2%	89	33,0%	127	30,8%	342	37,1%	88	33,5%	2	81,7%								
Uopće ne vjerujem	383	24,0%	189	24,1%	195	23,9%	95	18,8%	109	26,6%	102	25,5%	72	26,5%	113	27,5%	210	22,7%	61	23,2%										
Ne zna	34	2,1%	11	1,5%	23	2,8%	10	2,1%	5	1,2%	7	1,8%	11	4,2%	19	4,7%	12	1,3%	2	,9%										
Ne zeli odgovoriti	2	,1%			2	,3%	1	,2%	0	,0%			1	,4%	2	,5%	0	,0%												
Total	1600	100,0%	784	100,0%	816	100,0%	506	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	3	100,0%								
TOTAL vjeruje	621	38,7%	302	39,1%	319	40,3%	208	41,7%	160	39,5%	154	39,2%	98	37,8%	150	38,2%	359	39,4%	112	42,8%	1	18,3%								
TOTAL ne vjeruje	943	60,3%	470	60,9%	473	59,7%	298	59,3%	245	60,5%	239	60,8%	161	62,2%	239	61,5%	562	60,6%	149	57,2%	2	81,7%								
Total	1584	100,0%	773	100,0%	791	100,0%	494	100,0%	405	100,0%	393	100,0%	259	100,0%	389	100,0%	911	100,0%	261	100,0%	3	100,0%								

Tabela 24. U kojoj mjeri se slažete sa slijedećom izjavom: BiH treba imati Vrhovni sud kao finalnu žalbenu sudsku instituciju?

	D1. Spol/ pol ispitanika?												D5. Možete li mi reci koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?																	
	Svi ispitanici						Godine ispitanika						Završena osnovna škola i manje						Završena srednja škola						Završena visoka škola/fakultet/postdiplomski studij					
	N	%	N	%	N	%	18-35	%	36-50	%	51-65	%	66+	%	N	%	N	%	N	%	N	%								
U potpunosti se slažem	689	43,1%	339	43,3%	350	42,9%	259	51,3%	189	46,2%	148	37,0%	88	32,4%	170	41,5%	406	43,9%	113	43,0%										
Uglavnom se slažem	521	32,6%	272	34,7%	250	30,8%	138	27,3%	120	29,3%	154	38,4%	104	38,2%	136	33,2%	317	34,3%	66	25,0%	2	79,3%								
Uglavnom se ne slažem	193	12,1%	91	11,6%	102	12,5%	56	11,0%	58	14,2%	49	12,3%	27	10,1%	43	10,5%	102	11,0%	47	18,0%	1	20,7%								
U potpunosti se ne slažem	99	6,2%	54	6,8%	45	5,6%	24	4,8%	28	6,8%	27	6,9%	20	7,3%	22	5,4%	48	5,2%	29	11,0%										
Ne zna	94	5,9%	27	3,5%	67	8,2%	29	5,7%	14	3,3%	21	5,4%	30	11,2%	37	9,1%	49	5,3%	8	3,0%										
Ne zeli odgovoriti	3	,2%	1	,1%	2	,2%			1	,2%			2	,7%	1	,3%		,2%												
Total	1600	100,0%	784	100,0%	816	100,0%	506	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	3	100,0%								
TOTAL slažem	1211	80,5%	611	80,9%	599	80,2%	397	83,2%	309	78,2%	302	79,7%	192	80,3%	307	82,5%	723	82,8%	179	70,0%	2	79,3%								
TOTAL ne slažem	292	19,5%	145	19,1%	148	19,8%	80	16,8%	86	21,8%	77	20,3%	47	19,7%	65	17,5%	150	17,2%	77	30,0%	1	20,7%								
Total	1503	100,0%	756	100,0%	747	100,0%	477	100,0%	395	100,0%	379	100,0%	239	100,0%	372	100,0%	873	100,0%	256	100,0%	3	100,0%								

Tabela 25. U kojoj ste mjeri informirani o sudskim procedurama, zakonima i pravnoj regulativi u BiH?

	D1. Spol/ pol ispitanika?												D5. Možete li mi reci koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?																	
	Svi ispitanici						Godine ispitanika						Završena osnovna škola i manje						Završena srednja škola						Završena visoka škola/fakultet/postdiplomski studij					
	N	%	N	%	N	%	18-35	%	36-50	%	51-65	%	66+	%	N	%	N	%	N	%	N	%								
Dobro sam informiran/a	105	6,6%	49	6,3%	55	6,8%	23	4,5%	29	7,1%	41	10,2%	12	4,5%	12	3,0%	60	6,5%	32	12,0%	1	18,3%								
Donekle sam informiran/a	579	36,2%	315	40,2%	264	32,4%	183	36,2%	140	34,1%	172	43,1%	82	30,4%	114	27,8%	344	37,2%	121	46,1%										
Nisam dobro informiran/a	604	37,7%	293	37,3%	311	38,1%	220	43,6%	168	41,0%	112	28,0%	96	35,5%	158	38,5%	358	38,8%	85	32,3%	2	81,7%								
Uopće nisam informiran/a	281	17,6%	114	14,6%	167	20,4%	74	14,6%	70	17,0%	66	16,5%	69	25,3%	109	26,5%	149	16,1%	23	8,9%										
Ne zna	29	1,8%	13	1,6%	16	2,0%	6	1,2%	2	,6%	8	2,1%	11	3,9%	16	3,9%	11	1,2%	2	,7%										
Ne zeli odgovoriti	2	,1%			2	,2%			1	,2%			1	,4%	1	,2%	1	,1%												
Total	1600	100,0%	784	100,0%	816	100,0%	506	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	3	100,0%								
TOTAL informiran	684	43,6%	365	47,3%	320	40,1%	206	41,2%	168	41,2%	213	54,5%	95	36,4%	127	32,2%	404	44,4%	153	58,5%	1	18,3%								
TOTAL nije informiran	885	56,4%	407	52,7%	478	59,9%	294	58,8%	238	59,8%	178	45,5%	165	63,6%	267	67,8%	507	56,6%	108	41,5%	2	81,7%								
Total	1569	100,0%	771	100,0%	798	100,0%	500	100,0%	406	100,0%	392	100,0%	260	100,0%	394	100,0%	911	100,0%	261	100,0%	3	100,0%								

Tabela 28. U kojoj mjeri se slažete sa sljedećom izjavom: Trebalo bi postojati jedno mjesto, na kojem bi građani u svakom trenutku mogli dobiti konsolidirane tekstove (sa svim izmjenama i dopunama) svih važećih zakona i pravnih propisa u cijeloj BiH?

	Godine ispitnika												D5. Možete li mi reci koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?																																																	
	D1. Spol/ pol ispitnika?				18-35				36-50				51-65				66+				Završena osnovna škola i manje			Završena srednja škola			Završena visoka fakultet/postdiplomski studij			Ne zeli odgovoriti																																
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%																										
U potpunosti se slažem	781	48.8%	381	48.8%	400	49.0%	269	53.1%	212	53.1%	177	51.8%	117	44.2%	191	46.5%	459	49.7%	131	49.6%	1	20.7%	627	38.2%	324	41.3%	303	37.1%	188	37.2%	164	37.9%	103	41.5%	383	41.5%	98	36.6%	2	60.8%	92	5.7%	39	5.0%	52	6.4%	22	4.4%	23	5.8%	24	6.0%	22	8.0%	24	5.8%	41	4.5%	26	9.9%	1	18.3%
U potpunosti se ne slažem	37	2.3%	19	2.5%	18	2.2%	7	1.4%	2	0.5%	20	4.9%	9	3.1%	19	4.6%	30	7.3%	21	2.3%	4	1.4%	55	3.4%	16	2.1%	38	4.7%	17	3.4%	6	1.4%	30	7.3%	14	1.6%	4	1.6%	4	1.4%	4	1.4%	8	0.5%	4	0.5%	4	0.5%	3	0.6%	3	0.7%	2	0.8%	5	0.5%	3	1.0%	3	1.0%	3	1.0%
Ne zeli odgovoriti	1600	100.0%	784	100.0%	816	100.0%	506	100.0%	410	100.0%	400	100.0%	271	100.0%	410	100.0%	923	100.0%	263	100.0%	3	100.0%	1408	91.6%	705	92.3%	703	90.9%	457	94.0%	376	93.8%	337	88.7%	842	93.8%	227	88.3%	227	88.3%	2	81.7%	129	8.4%	59	7.7%	70	9.1%	29	6.0%	25	6.2%	44	11.3%	55	6.2%	30	11.7%	30	11.7%	1	18.3%
Total	1537	100.0%	763	100.0%	774	100.0%	486	100.0%	401	100.0%	387	100.0%	251	100.0%	380	100.0%	898	100.0%	257	100.0%	3	100.0%																																								

Tabela 29. Da li znate za postojanje Službenog lista, publikacije u kojoj se objavljuju svi novi zakoni, kao i izmjene postojećih zakona?

	Godine ispitnika												D5. Možete li mi reci koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?																																																			
	D1. Spol/ pol ispitnika?				18-35				36-50				51-65				66+				Završena osnovna škola i manje			Završena srednja škola			Završena visoka fakultet/postdiplomski studij			Ne zeli odgovoriti																																		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%																												
Da	950	59.4%	489	63.6%	451	55.3%	311	61.5%	258	63.0%	232	60.0%	137	50.6%	194	47.2%	601	65.1%	156	59.1%	619	38.7%	275	35.1%	344	42.1%	186	36.7%	147	35.9%	163	40.8%	121	44.4%	202	49.2%	312	33.8%	101	36.5%	3	100.0%	26	1.6%	10	1.3%	16	1.9%	9	1.7%	5	1.1%	3	0.8%	10	3.6%	11	2.7%	9	2.9%	6	2.4%	3	100.0%
Ne zna	6	0.4%	6	0.8%	6	0.8%	6	1.2%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	0.4%	6	0.8%	6	0.8%	6	1.2%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	0.4%	6	0.8%	6	0.8%	6	1.2%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%
Ne zeli odgovoriti	1600	100.0%	784	100.0%	816	100.0%	506	100.0%	410	100.0%	400	100.0%	271	100.0%	410	100.0%	923	100.0%	263	100.0%	3	100.0%																																										

Tabela 30. Da li znate za postojanje web stranice Službenog lista?

	Godine ispitnika												D5. Možete li mi reci koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?																																															
	D1. Spol/ pol ispitnika?				18-35				36-50				51-65				66+				Završena osnovna škola i manje			Završena srednja škola			Završena visoka fakultet/postdiplomski studij			Ne zeli odgovoriti																														
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%																								
Da	522	32.6%	288	34.1%	254	31.2%	185	36.5%	144	35.2%	123	30.7%	64	23.5%	82	19.9%	325	35.2%	115	43.7%	1028	64.3%	498	63.3%	532	65.2%	304	60.2%	260	63.6%	265	66.3%	314	76.4%	579	62.7%	133	50.5%	2	81.7%	50	3.1%	20	2.6%	30	3.6%	17	3.3%	5	1.2%	12	3.0%	16	5.0%	15	5.9%	15	5.9%	1	18.3%
Ne zna	6	0.4%	6	0.8%	6	0.8%	6	1.2%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	0.4%	6	0.8%	6	0.8%	6	1.2%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%																
Ne zeli odgovoriti	1600	100.0%	784	100.0%	816	100.0%	506	100.0%	410	100.0%	400	100.0%	271	100.0%	410	100.0%	923	100.0%	263	100.0%	3	100.0%																																						

Tabela 31. Da li znate da kao građanin možete prisustvovati bilo kojem sudjenju ukoliko je ono otvoreno za javnost?

	Godine ispitnika												D5. Možete li mi reci koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?																																													
	D1. Spol/ pol ispitnika?				18-35				36-50				51-65				66+				Završena osnovna škola i manje			Završena srednja škola			Završena visoka fakultet/postdiplomski studij			Ne zeli odgovoriti																												
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%																						
Da	866	54.1%	462	59.0%	404	49.5%	286	56.5%	240	58.7%	210	52.5%	119	44.0%	175	42.7%	555	57.0%	156	59.4%	691	43.2%	299	38.2%	382	48.1%	207	41.0%	163	39.8%	223	54.2%	373	40.4%	93	35.2%	3	100.0%	42	2.6%	23	2.9%	20	2.4%	13	3.4%	6	1.5%	14	3.4%	9	3.0%	15	1.7%	14	5.4%	3	100.0%
Ne zna	6	0.4%	6	0.8%	6	0.8%	6	1.2%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	0.4%	6	0.8%	6	0.8%	6	1.2%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%	6	1.5%																		
Ne zeli odgovoriti	1600	100.0%	784	100.0%	816	100.0%	506	100.0%	410	100.0%	400	100.0%	271	100.0%	410	100.0%	923	100.0%	263	100.0%	3	100.0%																																				

Tabela 32. Da li ste ikada prisustvovali sudenju, ne zato što ste morali već zato što ste bili zainteresirani za to sudenje?

Svi ispitanici	Godine ispitivanja												D5. Možete li mi reći koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?																																																																																																																																			
	D1. Spol/ pol ispitanika?				18-35				36-50				51-65				66+				Završena osnovna škola i manje				Završena srednja škola				Završena visoka fakultet/postdiplomski studij				Ne zeli odgovoriti																																																																																																															
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%																																																																																																												
Da, to redovno radim	37	2,3%	18	2,3%	19	2,3%	7	2,3%	9	1,4%	9	2,3%	16	3,9%	5	1,8%	5	1,1%	21	2,3%	10	3,9%	10	3,9%	1	20,7%	55	3,4%	27	3,5%	28	3,4%	12	3,6%	16	4,9%	12	3,0%	23	2,5%	20	7,5%	148	9,3%	79	10,1%	69	8,5%	44	8,7%	32	8,7%	46	11,5%	26	9,6%	83	9,0%	45	17,2%	1340	83,8%	655	83,6%	665	83,9%	434	85,8%	350	85,3%	318	79,6%	225	83,0%	371	98,5%	763	84,8%	183	68,6%	2	79,3%	10	0,6%	4	0,5%	6	0,7%	5	1,1%	1	0,2%	3	0,7%	1	0,4%	2	0,5%	6	0,7%	2	0,8%	10	0,6%	10	1,2%	4	0,5%	4	0,7%	3	0,8%	2	0,5%	1	0,2%	1	0,2%	6	0,6%	3	1,0%	1600	100,0%	784	100,0%	816	100,0%	506	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	3	100,0%

Tabela 33. U kojoj mjeri se slažete sa sljedećom izjavom: Važno je da se u sudovima i tužilaštvu teži tome da među uposlenicima bude jednak broj žena i muškaraca?

Svi ispitanici	Godine ispitivanja												D5. Možete li mi reći koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?																																																																																																																																																																																									
	D1. Spol/ pol ispitanika?				18-35				36-50				51-65				66+				Završena osnovna škola i manje				Završena srednja škola				Završena visoka fakultet/postdiplomski studij				Ne zeli odgovoriti																																																																																																																																																																					
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%																																																																																																																																																														
U potpunosti se slažem	677	42,3%	286	36,5%	391	47,5%	222	47,5%	188	46,4%	164	40,8%	99	36,7%	190	46,3%	383	42,6%	94	35,6%	526	32,9%	292	37,2%	234	28,7%	163	32,2%	135	31,6%	131	31,9%	69	35,2%	69	26,1%	2	60,9%	231	14,5%	136	17,3%	96	11,7%	69	13,7%	59	14,3%	48	11,8%	122	13,2%	60	23,0%	1	39,1%	111	7,0%	48	6,1%	63	7,8%	40	7,9%	23	5,8%	32	8,1%	17	2,8%	60	6,5%	39	14,9%	51	3,2%	21	2,6%	30	3,7%	12	2,3%	7	1,6%	10	2,4%	28	2,8%	22	2,4%	1	0,3%	3	0,2%	1	0,1%	2	0,2%	1	0,2%	1	0,2%	1	0,2%	1	0,2%	1	0,2%	1	0,2%	1600	100,0%	784	100,0%	816	100,0%	506	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	3	100,0%	1203	77,8%	578	75,9%	625	79,7%	385	77,9%	321	79,8%	290	74,2%	195	73,0%	321	84,2%	718	79,7%	163	62,0%	2	60,9%	343	22,2%	184	24,1%	159	20,3%	109	22,1%	81	20,2%	101	25,8%	52	21,0%	60	15,7%	182	20,3%	100	38,0%	1	39,1%	1546	100,0%	762	100,0%	784	100,0%	494	100,0%	402	100,0%	391	100,0%	247	100,0%	381	100,0%	900	100,0%	263	100,0%	3	100,0%

Tabela 34. U kojoj mjeri se slažete sa sljedećom izjavom: Uposlenici policije, sudova i tužilaštva BiH su dovoljno obučeni za profesionalno postupanje u deliktima predmetima seksualnog nasilja u porodici?

Svi ispitanici	Godine ispitivanja												D5. Možete li mi reći koji je Vas najviši stepen formalnog obrazovanja?																																																																																																																																																																																																											
	D1. Spol/ pol ispitanika?				18-35				36-50				51-65				66+				Završena osnovna škola i manje				Završena srednja škola				Završena visoka fakultet/postdiplomski studij				Ne zeli odgovoriti																																																																																																																																																																																							
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%																																																																																																																																																																																
U potpunosti se slažem	282	17,6%	143	18,2%	139	17,0%	79	15,6%	81	19,8%	66	16,5%	53	19,4%	85	20,6%	154	16,7%	43	16,3%	612	38,2%	302	38,6%	309	37,9%	202	39,8%	160	39,1%	138	34,4%	151	36,9%	97	36,7%	364	39,4%	97	36,7%	1	39,1%	411	25,7%	205	26,2%	205	25,2%	134	26,5%	99	24,2%	109	27,3%	63	23,3%	111	27,0%	231	25,1%	67	25,5%	1	39,1%	187	11,7%	83	10,6%	104	12,8%	61	12,1%	46	11,3%	57	14,3%	22	8,2%	38	9,3%	107	11,5%	42	16,1%	14	5,4%	2	60,9%	101	6,3%	45	5,7%	57	6,9%	29	5,7%	17	4,3%	30	7,4%	25	6,2%	25	6,2%	60	6,5%	14	5,4%	2	60,9%	7	0,4%	6	0,7%	1	0,1%	1	0,2%	6	1,4%	1	0,2%	1	0,2%	7	1,7%	7	0,8%	1600	100,0%	784	100,0%	816	100,0%	506	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	3	100,0%	894	59,9%	445	60,7%	448	59,2%	280	59,0%	241	62,4%	204	55,0%	160	65,2%	236	61,3%	518	60,5%	139	56,0%	2	60,9%	598	40,1%	288	38,3%	310	40,2%	195	41,0%	146	37,6%	167	46,0%	86	34,8%	149	38,7%	338	38,5%	110	44,0%	1	100,0%	1492	100,0%	734	100,0%	758	100,0%	475	100,0%	387	100,0%	371	100,0%	246	100,0%	385	100,0%	857	100,0%	249	100,0%	1	100,0%

Tabela 35. Kome bi ste se prvo obratili ukoliko vam je potrebna besplatna pravna pomoć?

Svi ispitanici	Godine ispitivanja												D5. Možete li mi reći koji je Vas najvisi stepen formalnog obrazovanja?																			
	D1. Spol/ pol ispitanika?				18-35				36-50				51-65				66+				Završena osnovna škola i manje				Završena srednja škola				Završena visa škola/fakultet/postdiplomski studij			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Ured javnog pravobranice	204	12,8%	99	12,7%	105	12,9%	54	10,0%	63	10,0%	83	15,4%	45	13,2%	36	11,3%	58	14,2%	126	13,7%	20	7,5%	144	15,6%	51	19,4%	2	60,9%				
Ured ombudsmena	240	15,0%	112	14,2%	128	15,7%	70	13,9%	63	13,9%	63	15,5%	73	18,3%	31	11,4%	43	10,6%	144	15,6%	51	19,4%	144	15,6%	51	19,4%	2	60,9%				
Advokatskoj komori	398	24,9%	199	25,3%	199	24,4%	134	26,4%	111	27,0%	111	27,0%	94	23,4%	60	22,0%	78	19,1%	219	23,7%	101	38,2%	219	23,7%	101	38,2%	1	20,7%				
Neskladnici organizacijama	472	29,5%	238	30,1%	235	28,8%	155	30,7%	111	27,0%	111	27,0%	119	29,8%	83	30,6%	129	31,5%	283	30,7%	58	22,2%	283	30,7%	58	22,2%	1	16,3%				
Bolje informiranim poznanicima	59	3,7%	32	4,1%	26	3,2%	22	4,3%	12	2,9%	12	2,9%	20	5,1%	4	1,6%	3	,9%	42	4,6%	13	4,9%	42	4,6%	13	4,9%						
Ne zna	227	14,2%	105	13,5%	121	14,9%	72	14,1%	49	11,9%	49	11,9%	48	12,0%	57	21,1%	97	23,8%	110	11,9%	20	7,7%	110	11,9%	20	7,7%						
Ne zeli odgovoriti	1	,1%	0	,0%	1	,1%						1	,2%	0	,0%																	
Total	1600	100,0%	764	100,0%	816	100,0%	506	100,0%	410	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	3	100,0%				

Tabela 36. Da li znate za postojanje organizacija civilnog društva koje pružaju besplatnu pravnu pomoć?

Svi ispitanici	Godine ispitivanja												D5. Možete li mi reći koji je Vas najvisi stepen formalnog obrazovanja?																			
	D1. Spol/ pol ispitanika?				18-35				36-50				51-65				66+				Završena osnovna škola i manje				Završena srednja škola				Završena visa škola/fakultet/postdiplomski studij			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Da	760	47,5%	393	50,1%	367	45,0%	225	44,6%	218	53,1%	210	52,4%	104	38,3%	145	35,3%	469	50,8%	146	55,3%	444	48,1%	113	42,9%	1	20,7%						
Ne	814	50,9%	383	48,8%	432	52,9%	273	54,0%	189	46,1%	184	45,9%	160	59,1%	255	62,1%	444	48,1%	113	42,9%	444	48,1%	113	42,9%	2	79,3%						
Ne zeli odgovoriti	25	1,6%	8	1,0%	17	2,1%	7	1,4%	3	,8%	7	1,7%	7	2,5%	11	2,6%	10	1,1%	5	1,8%	10	1,1%	5	1,8%								
Total	1600	100,0%	764	100,0%	816	100,0%	506	100,0%	410	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	3	100,0%				

Tabela 37. U kojoj mjeri se slažete sa sljedećom izjavom: U cijeloj BiH građani bi trebali imati jednako garantirano pravo na minimum besplatne pravne pomoći?

Svi ispitanici	Godine ispitivanja												D5. Možete li mi reći koji je Vas najvisi stepen formalnog obrazovanja?																			
	D1. Spol/ pol ispitanika?				18-35				36-50				51-65				66+				Završena osnovna škola i manje				Završena srednja škola				Završena visa škola/fakultet/postdiplomski studij			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
U potpunosti se slažem	1117	69,8%	560	71,4%	558	68,4%	355	70,2%	296	72,4%	273	68,2%	181	66,2%	294	71,7%	675	73,1%	148	56,2%	675	73,1%	148	56,2%								
Uglavnom se slažem	292	18,3%	144	18,4%	148	18,1%	107	21,2%	76	18,6%	66	16,5%	41	15,3%	75	18,3%	170	18,4%	45	17,3%	170	18,4%	45	17,3%	2	60,9%						
Uglavnom se ne slažem	98	6,1%	37	4,7%	61	7,5%	24	4,8%	20	4,9%	36	9,1%	17	6,4%	12	3,0%	40	4,4%	45	17,0%	40	4,4%	45	17,0%	1	20,7%						
U potpunosti se ne slažem	59	3,7%	31	4,0%	28	3,5%	17	3,4%	13	3,1%	14	3,5%	15	5,6%	8	2,0%	26	2,8%	25	9,3%	26	2,8%	25	9,3%	1	16,3%						
Ne zna	31	1,9%	10	1,3%	21	2,5%	2	,4%	3	,7%	10	2,5%	16	6,0%	21	5,0%	10	1,1%	1	,2%	10	1,1%	1	,2%								
Ne zeli odgovoriti	2	,1%	2	,3%					1	,3%	1	,2%					2	,2%														
Total	1600	100,0%	764	100,0%	816	100,0%	506	100,0%	410	100,0%	400	100,0%	271	100,0%	410	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	923	100,0%	263	100,0%	3	100,0%						
TOTAL slažanje	1409	88,9%	704	91,2%	706	88,7%	462	91,7%	373	91,6%	339	87,0%	222	87,3%	369	94,7%	845	92,7%	193	73,6%	845	92,7%	193	73,6%	2	60,9%						
TOTAL neslažanje	158	10,1%	68	8,8%	90	11,3%	42	8,3%	33	8,2%	50	13,0%	32	12,7%	21	5,3%	67	7,3%	69	26,4%	67	7,3%	69	26,4%	1	39,1%						
Total	1567	100,0%	772	100,0%	795	100,0%	504	100,0%	406	100,0%	380	100,0%	255	100,0%	390	100,0%	912	100,0%	263	100,0%	912	100,0%	263	100,0%	3	100,0%						

Razvojni program Ujedinjenih nacija
Ured u Bosni i Hercegovini
ul. Maršala Tita 48, 71000 Sarajevo
Tel: (387 33) 563 800
web site: www.undp.ba